

קול התאחדותינו

יו"ר ע"י התאחדות האגרכים דחסידי סאטמאר

בגשיאות כ"ק פון רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

להעלות נר תמיד

ימי החנוכה נקראים בפי כל ימי האורה, הנסים של ימי החנוכה היא באור, ומצוותיה באור, "מוסיף והולך" תוכו רצוף אהבה בחיבה מיוחדת מאת קודשא בריך הוא לעמו ישראל בנסו המיוחד, אשר ראשיתו נעוץ באור הגנוז בשחר הבריאה, וסופו בהפציע אור הגאולה באהרית הימים, אורות אלו סובבים ומקיפים את ישראל עם קדושים, בעת אשר כל כוחות הרע והטומאה חברו יחדיו לכבות נר ישראל להחשיך עיניהם ולהעפיל נשמותיהם, אכן יוצר אור ובורא חושך עליהם זהרו והוציאם מאפילה לאורה.

ברם, כאשר עינינו לנוכח יביטו בדברי חז"ל וספרי הקודש נראה שע"י הנס חנוכה ירדו לישראל תרי גווני ישועות והשפעות, האחד על אתרא הדין ע"י כהניך הקדושים, אבל העיקר אשר זכו אז, היא לעתיד לבא, דע"כ זכו אז כלל ישראל כולו למצות נר חנוכה אשר כוחה יפה להביא אורו של מלך המשיח, ע"ד שאמרו חז"ל (ויק"ר ס"פ ל"א) שבזכות מצות הדלקת המנורה שכתוב בה להעלות נר תמיד יזכו להקביל פני נרו של מלך המשיח.

ובזה מוסיף והולך מרן רביה"ק זי"ע בספה"ק דברי יואל, כי גם באלו הימים ימי אופל וחושך כשעדיין ישראל כבושים בגולה מ"מ בזכות ימי החנוכה "עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה" דגם כמצבינו הקשה והמר דאכתי עבדי אנן ג"כ נשפע לנו באלו הימים תשועה גדולה ופורקן מהארת הנס חנוכה, ולזה ממשיך ואומר ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, שירד להם ישועה לישראל גם על זמן הזה כשעם ישראל עוד בעת צרתם, וג"כ נשפע לנו השפעה גדולה מהארת ימי החנוכה.

אבל אם נחשוב חשבוננו של עולם, ראה נראה כי אותה שלהבת אור אשר בקעה ועלה מתוככי החשיכה בימים ההם, כך עולים ומבהיקים הם ימי החנוכה מבינות לימי ההוליו של השנה כולה, וכדמאתאמרי משמ"י דהגה"ק מסאטמא שוב זי"ע דלהכי אחרי אשר עם ישראל יוצא מימי החנוכה לשאר ימות השנה, אין מבדילין אחריה בהבדלה כבשאר מועדים לשמחה, כי ימי חזוהר האלו נמשכים ועולים באורותיה האלוקיות, ושפע אלוקי המורעה עלינו ממרומים בימי האור האלו, צועד עמנו על הימים הרחוקים כשצועדים אנו בימים ימימה בצעדי ערפל וחושך, אז נוצץ ומאיר אור החנוכה עלינו. וכשאנו יוצאים ממנה, השלהבת עולה מאליה ואישה ריה ניהוה לה בקיום נצחי, ובכח סגולת נרות החנוכה נילך וניסע לקראת ימי ההוליו ימים הבאים לקראתנו בימות השנה, וכאמור לאורו נסע ונלך לקראת משיח צדקינו ומלכינו מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו כב"א.

תוכן הענינים

- א..... לקח טוב
- ב..... דבש תפלים - לקטית תפלים
- ג..... קדוש יא"ל
- ד..... בשפת צדיקים - לשון חכמים
- ה..... פרפראות לחכמה - דודש טוב
- ו..... שבת ירפ"ן
- ז..... חוקים להורותם
- ח..... ולשיר כהלכה
- ט..... הלכה ברורה
- י..... הוללות דב"ק
- יא..... דבר בעדן
- יב..... פשוטות פלכים
- יג..... דברות קודש

לשמך בכל עת

מינה לא תזיץ

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מול טוב, הנצחת שם, לעו"י, אפשר לפנות:

להר"ר אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש הי"ד

052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

לקח טוב

ליקוטים יקרים, לפי סופרים וספרים,
ע"ד מוסר וחסידות נאמרים

כל אחד מהשבטים החזיק עצמו קטן מיוסף, רק שלא יכלו להשלים עמו כיוון שהיה בזה פגיעה בשאר האחים

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום. יש לדייק בלשון "מכל אחיו", דלכאורה היה לו לומר "מכל בניו" כמו שאמר בפסוק שלפניו: "וישראל אהב את יוסף מכל בניו" ובכלל היה די באומרו: "ויראו אחיו כן וישנאו אותו". ויש לומר, הדנה ידוע "מפי ספרים וזפרים שכל אחד צריך להחזיק את עצמו שפל ונכזה מחבירו, ומסתמא בני יעקב קיימו זאת. ולפי זה צריך לומר שקנאת כל אחד מהאחים ליוסף לא היה עבור עצמו כי אם עבור שאר אחיו. וזהו: "מכל אחיו", שעל זה היה השנאה, משום שיעקב מחזיק את יוסף בגדר מדרגה גדולה ומעלה, יותר מכל אחיו. אבל כל אחד מהאחים בודאי היה שפל ונכזה בעיני עצמו, והיה מחזיק את יוסף במעלה ובמדרגה יותר ממנו. וזהו שאמר: "ולא יכלו דברו לשלום" מלשון: "ידבר עמים תחתינו" שהוא לשון הכנעה. והיינו שלא יכלו להכניע את עצמם לשלום, כי שנאתם לא היה מרוב גאונם בעצמם, כי אם עבור שאר אחיהם כנ"ל. משמרת איתמר

וישבו לאכול לחם, כדי לשכך כעסם, וישפטו בצדק

וישבו לאכול לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה וגו'. מעשה השבטים, שבטי י"ה, עם אחיהם יוסף, לזר יחשב בשכל האנושי, והגם שכל זה מאת הש"י היתה נסיבה, אעפ"כ צריך למצוא בסברתם איזה טעם על פי פשוטו. "וי"ל הטעם, להיות שראו שהוציא את דבתם רעה, סברו שגם הוא דמיון עשו וישמעאל, ועדיין לא פסקה זוהמא מאביהם מחטאו של אדם, כמו באברהם ויצחק, כנודע (ליקו"ת להא"י דף מ"ד, והיינו שלא ידעו כי יעקב מושתו שלימה) אבל הדבר היה לזר מאוד, לו הדיה כדבריהם, איך יערב לחם לאכול בעת אשר הבן יקיר מתמרמר וצווק ובוכה מתוך חבור, ואפי' הרוגי ב"ד שהבי"ד המיתותו בד"ת, נצטוו שלא לאכול על הדם (מ"ק דף:)

ונ"ל דהכתוב מספר בזה רוב צדקתם, להיות דחם בעצמם תמהו על הדבר, איך יש לחם אבירות לב עליו כל כך, ולא נתפעלו מצעקתו ותחנוניו ואינם חוששים לצרת אביהם, והכל כמישור לפניהם, וחשבו דלמא הם בכעס מחמת הרעבון, כנודע הדיבר משהארם רעב הוא בכעס, וכשנסע לבו, לבו שמו ומרדם ביותר ואינו מתאכזר כ"כ, כמד"א (ירמיה מד, ח) ונשבע לחם ונהיה טובים' כו'. וכן קבלנו ממרן הקדוש מוה"ר רבי מנחם מנדל ז"ל מ"כ ברימנאב, שכבוא האדם מהדרך, יראה שלא לבא לביתו ברעבוננו, בכדי שלא יתכעס על אנשי ביתו. כל זה גם הם חשבו למשפט, דלמא אכזריותם וכעסם הוא מחמת שאינם בטוב לב מחמת הרעבון, על כן: "וישבו לאכול לחם" לנסיון, דילמא אחר שייטיבו לבם תשכך כעסם מעליו. והנה מאת ה' היתה נסיבה ותהי להיפך: "והנה ארחת

ישמעאלים' וכו', שכבר כתבנו שסברתם היה שהוא זוהמת אביהם דמיון עשו וישמעאל, וכאשר ראו שהנה ארחת ישמעאלים באה המה ראו כן תמהו, מה זאת עשה אלקים לנו, אך הוא להורות להזכירנו שסברותינו אמת, על כן חשבו ימצא מין את מינו, ובאמת מאת ה' היתה זאת כידוע.

אגרא דבלה

מיוזן בלא טעם, העצה להתגבר על היצר הרע

וימאן ויאמר אל אשת אדוניו וגו'. איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת והטאתי לאלקים. תיבת "וימאן" מוטעם בננינת שלשלת הנקראת בשלש תנועות, "לרמז כי אם בא ח"ו לנסיון בזה, יתחזק נגד היצחק"ר באמונה לבר, שמאמין בהשי"ת שאסור לעבור נגד מצות הבורא, ולא יבקש לעצמו טעמים על האיסור, כדי שלא יתגבר היצחק"ר עליו לבטל טעמים שלו ח"ו. ורמזו על זה השלשלת שנקרא בג' תנועות, שייגמור בדעתו ובמחשבתו בהסכמה גמורה וחלוטה: איני רוצה ואיני רוצה, ואיני רוצה, לעבור העבירה ח"ו בשום אופן. ולזאת תיבת "וימאן" אותיות "ויאמן", שבאמונה לבד צריך להתחזק נגד היצחק"ר בלא שום טעם". אולם אחר שמנינו וגמור אצלו לבל יעבור על רצונו ית"ש, או אז יכול לבקש טעם על האיסור. ובה יובן למה הקדים לומר "וימאן" ואח"כ כתיב "ויאמר", ולכאורה הול"ל תיכף: ויאמר וגו'. כי רק אחר שנגמור הדבר בלבו שלא יעבור עבירה בשום אופן שבעולם "וימאן" אז אמר טעם על האיסור: "ויאמר אל אשת אדוניו וגו' ולא חשך ממני מאומה וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת והטאתי לאלקים".

דברי יחזקאל

(וראה עד"ו אור יצחק – ראדויל, ואגרא דבלה בפרשתו)

"שם שמים שגור בפיו" שתול"ה בו ההצלחה

וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. פירש"י: "כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו". והוא תמוה, הרי מפורש בכתוב: "וירא אדוניו כי ה' אתו" משום "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", ולמה אם כן צריך להוסיף טעם משום ש"שם שמים שגור בפיו". אלא, דלכאורה לא מובן הטעם המפורש בפסוק, כי מה ראינו יש מההצלחה שה' אתו, הלא גם דרך רשעים צלחה בעושר מצד הסמ"א, כמו שנאמר "בפרוה רשעים כמו עשב" וגו'. אלא על כרחך צריך לפרש: וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו, רוצה לומר, כל אשר עשה והצלחה לא אמר "בוהי ועוצם ידי עשה לי", רק ה' הוא שהצלחה בידו. וזהו כוונת רש"י: "וירא כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו", היינו, שבכל דבר ודבר אשר עשה היה שגור בפיו: ה' מצליח בידו, כאמור.

דברי ישראל

לְאֶמֶץ יָדַי בְּכוֹחוֹת אֵימָנִים
בְּתוֹרָה וּתְפִילָּה עֲמֹדֵי עוֹלָמִים
הַצְרִיכִים חֵיווּק כָּל הַיָּמִים

תורה ותפילה

זהרורי אורה
מספרים הקדושים
בפרשה יפה נדרשים

תורה

תורה עם הכנת הלב ולא "מצות אנשים מלומדה"

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. יש לרמוז כאן כו' אם אין עושה עצמו כלי מוכן בדעה שלימה ובחכמה מתוקנת קודם כל דבר מצוה, הן בתורה והן בתפלה, לא נחשב זאת רק כמעשה בהמחז, וכמו שפירש אאמור"ר (הרח"ק רבי אליעזר מדזיקוב) זצ"ל עה"פ (שה"ש א, ח): "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן", פירושו, "אם לא תדעי לך" אם כל עשייתך אינה בדעת, אזי אינה חשובה היא כי אם בבחינת "צאי לך בעקבי הצאן" כמו שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. וידוע שיעקב' רומז למדרגה פחותה, מלשון עקב, וישראל' למדרגה געלה (והח"ג עג.). וזהו: **"וישב יעקב"** מדרגה פחותה **"בארץ מגורי אביו"**, שמקיים המצוות בדרך "אוחז מעשה אבותיו בידו", ולכן אין רצונו נחשב לטוב, אלא **"בארץ כנען"** רצון גרוע, דא"רין הוא לשון רצון וכמאמרם ז"ל (בר"ה ח, ח): "למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה (ע"י וזח"א יב.), ויכנען" היא מדרגה הפחותה (ע"י וזח"א עג.), **"רק עיקר שצריך האדם לעשות כל עניניו בהכנה רבה ובדעה מיושבת, ואז היא עבודה המתוקנת הראויה לעבודתו ית"ש."**

אמרי נועם (עשרש)

וכדאי' בצעמיל קטן מהרבי ר' אלימלך זי"ע שיאמור תמיד קודם הלימוד 'הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולדי מדות ישרות ולדי ידיעת התורה, לשם יהוד קוב"ה ושכינתו' בדהור"ר וגו' ויהי רצון שתזכך רוחו ונפשו ויהי נועם וגו'!

המקטין עצמו תורתו משתמרת

כי בן זקונים הוא לו. במסורה יש שנים: **"כי בן זקונים הוא לו"**, ואידך: **"וילד זקונים קטן"** (לפמן מד, כ). אפשר לפרש על דרך דאיתא (פסחים סו): **שכל המתיהר אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו.** וזהו שאמר: **"כי בן זקונים הוא לו"** שכל מה שלמד יעקב משה ועבר מסר לו (כמ"ש רש"י כאן מבר"ר פד, ה) ובכך נעשה **"בר חכים"** כמו שתרגם אונקלוס. ברם, מה שנשארה התורה עמו ולא נשתכחה ממנו, זה היה מחמת שהקטין עצמו ולא התייחר בתורתו. וזהו: **"וילד זקונים – קטן"**, פירושו מה שנשאר **"בן זקונים"** ובר חכים ותלמודו התקיים בידו, משום שהיה **"קטן"** מקטין עצמו.

ברית אברהם

השכינה מחזרת על פתחי תורה, לחשיב נפשה ככ"י

ותתעלה ותשב בפתח עינים. למשל החולה שהוא חלש מאד ומריחים לו ריח בשמים למען לא יתעלה. כן השכינה

בגלות המר הזה כביכול מתעלפת ואנו נותנים לה ריח ניהוח בתפלתנו ובתורתנו הקדושה, וזהו 'ותתעלה, ותשב בפתח עינים' דהיינו שהיא מחזרת תמיד על לומדי תורה לשמה, וזהו רמז עינים שהם לומדי תורה הנקראים עיני העדה, והיא יושבת בפתחיהם לקבל ריח ניהוח לחשיב את נפשה כביכול ע"י תורתם לשמה ליחד קוב"ה ושכינתה.

נועם אלימלך

תפילה

כשיש לו קושי ובושה ומתגבר על המניעות ומתפלל בכה וחרמות קול משבר הדינים ובוקע כל האוירים

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען וגו'. ע"ד ששמעתי ממורי כי אדם השלם אם יודמן לו איזה ביטול תורה ותפלה יש לו להבין שגם זה הוא ידו ית' שדוחה אותו כדי שיתקרב יותר בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ודפח"ה, ובה יובן **"וישב יעקב בארץ מגורי אביו"**, שנתיישב יעקב ליתן דעת גם בארץ מגורי אביו (דהיינו בחי' שמאלו תחת לראשי כשהי' לו ביטול תורה ותפלה שזה הוא ידו ית' כדי שיתקרב וימינו תחבקני, ואז נקרא **"ארץ כנען"** שנכנע הגבורה ונמתק והבן וכו'). והעולה כי ע"י הכח בכל רמ"ה איבריו כו' ניצול מניהגם והכי נמי בדיבור שהוא בהכרח ובכה, משא"כ אמירה בחשאי שהדיבור בגלות להתפלל בכה ובהרמות קול, כאשר כל אחד בוש מחבירו, בסוד יהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו קודם החטא משא"כ אח"כ [שמחמת עירוב מור' מתבייש אחד מחבירו לעבוד עבודתו כראוי], וז"ש **"כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה"** כי נודע מעלת הצעקה יותר מכל מיני לשונות של תפלה וגם כשהוא בכה בוקע כל האוירים כמו"ש הקדמונים והבן.

תולדות יעקב יוסף

תפילה רק מתוך התכללות בתוך כלל ישראל

ויאמר את אחי אנכי מבקש. יכול היה לומר 'ויאמר, אחי אנכי מבקש'. תיבת 'את' נראה כמוותר לכאורה. בא לרמוז עצה טובה לאדם שתפלתו תתקבל לרצון לפני הבורא ב"ה, והוא שלא יתפלל רק לצורך עצמו, כי אם כך מדרקקים עליו בשמים אם תפלתו ראויה להתקבל. אלא יכלול עצמו בתוך כלל ישראל ויבקש על הכלל, וממילא יוושע גם הוא בתוכם. וזהו שאמר יוסף: **"את אחי"** עם אחי, בתוך כלל בני ישראל **"אנכי מבקש"** את כל צרכי.

באר משה

דבש תמרים

פנינים יקרים, פלאר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

הוא היה עושה, ושמו תאמר עיי שוחד ומתן דמים שבידו, לזה גמר אומר אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה ביו של יוסף, שלא ראה בידו מתן דמים, ואשר הוא לבד עושה הי מצליח בידו מבלעדי הכסף.

(ייטב לב)

☆

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. יתבאר עפ"י הייט"ל לפרש ואברהם זקן בא בימים, כי איש בחור בימי נעוריו כחו רב לעבוד את בוראו בבחי המעשה אולם השכל עודנו חלש, ונחפז הוא בימי הזקנה השכל נתוסף וזקני ת"ח כ"ז שמזקנים דעתן נתוספת עליהן אבל כחן חלש בענין המעשה כפי בימי עלומיו, ואברהם היי לו שני המדרגות הינו זקן זה שקנה חכמה וגם בא בימים בבחי ימי הבחרות כאילו עוד לא בא בימים ולא בשנים עיי"ש, וכמו כן יי"ל כאן וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו היינו לעצמו, שזכה לבי המדרגות כמו

אא"ה להיות בחי בן רך בשנים, וגם זקונים זה שקנה חכמה ושכל, ומחמת זה אהב את יוסף.

(קדושת יו"ט)

☆

ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו. ובתרגום מה ממון נתחני לנא רי נקמול ית אחונא, נראה הביאור לפי מ"ש בצפת פנח האיד הותר לישראל לקחת לעצמם רכוש מצרים שנמלחו מתחילה בתורת שאלה וא"כ גזול הוא בידם, ותי כי מקור הכסף שהיה במצרים היה ממה שהביאו כל הארצות בשנות הרעב ליוסף לשבור אוכל

וישב יעקב. פירש"י ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רגזו של יוסף, יי"ל דהנה ידוע מ"ש בפר"ד שמחלוקת יוסף ואחיו היה שהשבטים אכלו מפרכסת דלישראל מותר ולב"ג אסור שסברו דיצאו מכלל בני נח אפי' להקל, ויוסף סבר שלא יצאו וזוה נמשך הדב. וזש"ה ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, שהדבה שהביא היה רעה אל אביהם, כי אם לא יצאו מכלל בני נח להקל א"כ אין לו תירוץ על שנשא שתי אחיות, כמבואר בפרשת דרכים דמה שתי דמאחר שגירן הוי כקמן שנוגד, זה יתכן דוקא אם יצאו מכלל בני נח אף להקל דא"כ הוי ליה גירות אף להקל, אבל אם לא יצאו מכלל בני נח להקל א"כ אין הגירות מועיל להקל, ויש איסור שתי אחיות דאסור לב"ג, וז"ש בקש יעקב לישב בשלוח שסבר שנשא שתי אחיות בדין שיצא מכלל ב"ג והרי גירן, קפץ עליו רגזו של יוסף בהוצאת דבה, דלסברת יוסף שלא יצאו מכלל ב"ג אין גירות מועיל בהן להקל.

(ישמח משה)

☆

ויהי הי את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית המוהר וגו'. יבואר דהנה יעקב ביקש מעשו לקחת המנחה אשר שלח לו למען היות פועל דמיוני על העתיד בעת ממשלתו, להיות מתרפס ברצי כסף, וזהו אומרו ולקחת מנחתי ותרצני לעתיד, אמנם אלה תולדות יעקב יוסף הוא עשה חדשות בקרב הארץ לפעול עיי נשיאת חן וחסד לא בכסף, וזה שאמר ויהי הי את יוסף ויתן חנו וגו' ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה, כלומר מה שדרך לעשות שם להוציא אסירים לחופשי

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

קריאת שם הנולד ראשון שייך למשפחת האם או משפחת האב

ותלד בן ויקרא את שמו ער. בדברנו מענין קריאת שם לילדים, אמר רבינו ז"ע, דדרך העולם דקריאת שם הנולד ראשון שייך למשפחת האם, והנולד שני שייך למשפחת האב, וכן חזר חלילה. והי בין השומעים אברך אחד שהעיר לרבינו, דמדברי דעת זקנים מבעל התוספת (פרשת וישב) לא נראה כן, דכתב שם דלכן כתיב בהנולד ראשון "ויקרא" את שמו ער, לשון זכר, והיינו דיהודה קרא את השם, ובהבן השני "ותקרא" את שמו אונן, לשון נקבה, והיינו דתמר קראה את השם, ובהבן השלישי כתיב עוד הפעם "ותקרא" את שמו שלה, דלכאורה לפי הסדר הי קריאת השם להבן השלישי שייך ליהודה, והי צריך לכתוב ויקרא, לכך הוצרך לומר שהי יהודה ככזיב בלידתה אותו, דכיון דיהודה לא הי בביתו אז באותו מעמד ע"כ לא קרא את השם, רק אשתו קרא את ד', עיי"ש, הרי דשם הנולד ראשון שייך לאביו. ואמר לו רבינו לדקדק לשון הבעלי תוס' שם דקאמר בזה"ל כך הי "מנהגם" הוא הי קורא שם לבנו ראשון וכו', הרי דדייק לומר אשר רק מנהגם היה כן, והוי מנהג מקום דירתו של יהודה כן, אבל מנהג העולם בדרך כלל לא כן הוא.

זכר צדיק לברכה (ח"א אות פ"ח)

וילקט יוסף את כל הכסף והטמין אותו לצורך ישראל, ומה שנמטלו משלחם נמטלו מאשר הכין להם יוסף הצדיק, ומבואר כי הבטחת ואח"כ יצאו ברכוש גדול היתה עיני שירד יוסף למצרים, וזה שטען יהודה מה בצע וגוי כלומר אם נהרגו את יוסף לא יהא באפשרותנו להוציא אותו רכוש מצרים, עיי' לכו ונמכרהו לישמעלים ומשם למצרים ויצאו ברכוש גדול.

(דברי יוא"ל)

☆

וישב יעקב. ובמדרש משל לאחד שפגע כת כלבים הלך וישב לו ביניהם כך כיוון שראה אבינו יעקב עשו ואליפיו נתיירא מהם וישב לו ביניהם, ואפ"ל לפימשי"כ בבניי עה"פ האף תספה צדיק עם רשע, דמצינו שהצרתית אמרה לאליהו באת אלי להזכיר את עוני ופיי חז"ל שאמרה עד שלא באת אלי הייתי נחשבת לצדיקת בערך הרשעים, ועתה כשבאת אצלי אחשב בערכך לרשעה, הרי שזה מחסד הבורא שיחשוב את האדם לצדיק בערך הרשעים הגם שאינו צדיק באמת, וז"ש אברהם האף תספה צדיק עם רשע, פיי צדיק כזה שאינו צדיק בעצם רק עיני ערך הרשע, חלילה לך מעשות כדבר הזה עיי"כ, והו' כוונת המדרש שיעקב אבינו בודל ענוותנותו לא החזיק מיכותיה לנפשיה שהוא צדיק וכאשר ראה את עשו ואליפיו והוצרך לזכות כדי להנצל מידם, הלך

וישב לו ביניהם כדי שבהעריך מעשיו נגד מעשיהם יחשב כצדיק.

(ברך משה)

☆

וישמע ראובן ויציל'הו מידם ויאמר לא נכנו נפש. ונודע קושיי המפוי כי איזה הצלה היה כאן אחר שצוה להכניסו לבור מלא נחשים ועקרבין, ונראה כי ראובן סבר כי מאחר שאין לו דרך אחר להצילו שהשכמים לא

יהרגוהו בפועל טוב להפילו לבוא מלא נחשים ועקרבין ומשם יוכל להנצל עיני שיתפלל עליו, והגם דאין מתפללין על הנס כבר כתב בעציה לחלק דלו ולעצמו אין להתפלל על מעשה נסים, שוהו נגד רצון הבורא שיהא היפך הטבע, אבל למען הציל נפשות רבות מישראל ואינו מבקש למענו מותר להתפלל שיעשה גם בשביל רבים עיי"ש, ובכן י"ל שאף שיוסף יחיד היה מ"מ מבואר דמי שרבים צריכים לו כרבים דמי, ויוסף הצדיק היו רבים צריכים לו כמ"ש אנכי אכלכל אתכם, וגם כילכל אותם ברוחניות כמשחז"ל יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן העוהה ונגדרו כל ישראל בזכותו, ועיי"כ כיון שרבים צריכים לו מותר להתפלל בעבורו, ושפיר היה איזה הצלה בזה שראובן צוה להשליכו אל הבור, ולזה קאמר קרא וישמע ראובן ויציל'הו מידם.

(כ"ק מרן רבינו

הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

נתיירא ממנו אלא על אשר נתעכב שם בשביל תשלום שכרו

אלה תולדות יעקב בן יוסף שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן כו', ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. ופירש"י "את דבתם רעה" כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי כו'. טעם המחלוקת של יוסף עם אחיו מבואר במפורשים (פרשת דרכים ועוד) שהיו מחולקין יוסף ואחיו, אם יש להן דין ישראל או דין בן נח, והיו אוכלין מפרכסת, או בן פקועה, ויוסף הי' סובר שיש להם עדיין דין בן נח ואסור.

ואמר רבינו (שליט"א) [הרה"ק מסאטמאר וצוקללה"ה] דבר חדש, דהנה בפי' ויצא בפסוק "ויצג את המקלות" פירוש רש"י "ד"ה ויחמנה וגו') דהיה נעשה נס ונתעברו הצאן מהמים ששתו, והנה דגים דברייטן ממים, אין טעונים שחיטה (חולין דף כו) ולכך אחי יוסף הי' סוברים דצאן אביהם גם כן אין טעון שחיטה, אבל יוסף הי' סובר דטעון שחיטה מטעם מראית עין, כל זה שמעתי מפיו הקדוש.

כתבי קודש

(להגה"ק מהר"י מפשעווארסק זללה"ה, ח"א מכתב מ"א)

נראית לו דמות אביו, נתודע לו שהדרך הנכון הוא להיות לבוש כמנהג חסידים

ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. סיפר כ"ק דודי רבינו הק' ז"ל בשם חותנו הרה"ק מפלאנטש ז"ל, לפרש מה שנאמר אצל יוסף הצדיק "ויבא הביתה לעשות מלאכתו", ופרש"י נראה לו דמות דיוקנו של אביו, דהנה יוסף הצדיק הי' מסלסל בשערו יפה תואר ויפה מראה, משא"כ יעקב אבינו ע"ה הי' בדמות "חאניאק", שלא התהדר במלבושיו כפי רוח הזמן. וכעת כאשר ראה יוסף הצדיק, שאשת פוטיפר רצתה להכשילו, הבין מזה שמה שסלסל בשערו להתיפות, זה גרם לו שנתגרה בו הדוב, ומעכשיו התבונן, שיותר טוב ויפה לילך בדרכי אביו וללבוש המלבושים הישנים המקובלים מדור דור, ומאז הי' מעריץ יותר את דמותו של אביו, שלא הי' מסלסל בשערו ולא התפאר בדמותו, וזהו הכוונה שנראה לו (כעין נראין דברי אדמו"ר) שהנכון הוא דמות דיוקנו של אביו, דהיינו דרכו ושיטתו בענין הלבוש.

רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה

ר' יקותיאל אפרים פלדמן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ע
חסד "אפר" אשר אף זה יצא לאורה

מולדות ליעקב, היה על ידי יוסף בן שבע עשרה שנה, שגלגולי יוסף היו הגורם שיארו מולדות ליעקב, ואמר אלה, שפוסל את עשו בזה הפרט, שמספר איך שנאשרו זרע יעקב, דמורעו לא נאשרו מולדות שלו מאחר שנטמעו בין האומות. (מסב)

ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. היה מגיד לאציו שהיו אוכלין אבר מן החי (רש"י). בהמה שנבראת מן היצפה הכשרה בשני סימנים, דגים שנבראו מן המים הכשירין בולא כלום, עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסיומן אחד. איכא דאמרי אף עופות נבראו מן המים ולא מן הרקק, וגורו עליהם חכמים חיוב שחיטה משום שזוין מגדולי קרקע, וחומרן מתעבה ומתגשם כמותן (פולין כו:). והנה אמרו (רש"י ויבא): נאנו של יעקב נבראו מן המים; ונראה דבזה נחלקו יוסף והשצטים, דהשצטים סברו שמאחר שנאנו של יעקב משונים משאר בהמות דנבראו מן המים, דינס כמו דגים דאין נריכים שחיטה, ולא הוה אבר מן החי, אבל יוסף סבר שאף שנאנו של יעקב נוצרו מן המים, אבל כיון שזוין מגדולי קרקע נריכים שחיטה. (דברי יואל)

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו. וקשה האין היו השצטים רשאים לשנוא אותו על זה, הלא אמרו (פסחים ק"ג:): אין אדם רשאי לשנוא את חבירו אלא אם ראו עבירה בדיו; והנה כמו כן קשה על מה דכתיב (בראשית כט): וירא ה' כי שנואה לאה, שלא היה שנואה אלא יעקב מפני רחל, והראב"ד (בעלי הנפש שער קדושה) כתב: באמת לא היה שנוא אותה, אלא שהיה הראתה את עצמה שנואה, לפי שלא היה אוהב אותה אהבה יחירה כרחל; וכמו כן יש לומר גם לענין השצטים, דודאי לא היו שונאים את יוסף, ומה דכתיב **וישנאו אותו**, זהו כלפי האהבה שהיתה שורה ביניהם איש אל אחיו נקרא זה שנאה, אבל באמת לא היתה שנאה ביניהם כל עיקר. (דברי יואל)

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. יש לדקדק על כפל הלשון בארץ מגורי אביו בארץ כנען. ונראה שהכוונת מספר רבותא, פן יאמר הן אמת שאתה רוצה להתנהג צדק שיהיה אציק נוהג, אבל הרי אתה נמצא כאן בארץ כנען שאי אפשר להתנהג ככה, על זה אמר **וישב יעקב בארץ מגורי אביו**, שהתנהג בנוסח אציו דייקא גם בארץ כנען, שאם רוצים להתנהג כן אין לזה מניעה. (דרשות)

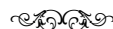

בארץ מגורי אביו בארץ כנען. מגורי אביו (מדרש). יעקב היה נרץ או להעמיד את הכלל ישראל, אבל ראה והשיג שהדורות עמידים להשתנות בכל זמן על ידי שינוי מדרך אבותם, ועל כן רצה לדור דוקא אצל אותן הגרים שהיו עוד אצל אביו, ועל ידי זה יתקיימו אצלו הדורות על דרך האבות. והוה **וישב יעקב בארץ מגורי אביו**, שחזר דוקא על גיורי אביו שיוכל לדור אצלם, שעל ידי אותן הגרים יתקיימו הצנים בדרכי אביו. ולזה אמר **מגורי אביו** דוקא, ולא אמר 'מגורי יחאק', שזה היה תכליתו של יעקב, שהשתדל שיחאק יוכל ליקרא אציו, ויהא נקרא עליו שמו של יחאק, על ידי שילך בדרכיו ולא ישנה כלום. (טיב לב)

אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה וגו'. אלה יסודיהם וגלגוליהם עד שנאו לכלל יסוד (רש"י). כל מקום שנאמר אלה פוסל את הראשונים, ובאין פסל מולדות עשו, דכתיב **המהרי"ט** (משניות ב' אורח חיים ו'): הגם דעשו ישראל מומר הוה דיורש את אביו, עם כל זה אין לו זרע לירש אותו, כיון שנשא נשים נכריות, והנולד מהם קרוי בנה, וממילא אין להם חלק בארץ, אבל אנחנו זוכים בארץ מכת ירושת אבותינו, כי שם ה' עדות לישראל שלא נטמאו אף בהיותם צמרים; והנה אמרו (ויקרא כה ג'): בזכות שיוסף גדר עצמו מהערייות צמרים, נגדרו כל ישראל; נמצא שאם לא היו כל אלו הגלגולים שנמכר למצרים ועמד שם בנסיון, לא היו יכולים ישראל שנאו שם לעמוד בנסיון. והוה אלה מולדות יעקב, מה שנאשרו

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲחֵיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עֲלֵינוּ אִם מִשּׁוּל
 תִּמְשׁוּל בְּנוֹ. וְקָשָׁה הָאֵץ הָיָה אֲפֶשֶׁר לְיוֹסֵף לִהְיוֹת
 מֶלֶךְ, הֲלֹא עוֹד לֹא הִגִּיעַ הַזְמַן לְמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל. קִ"ץ
 הַשְׂמָמָה מִשֶּׁהָ תִּירֵץ: שׁוֹה דוֹקָא אִם הוּא מֶלֶךְ עַל
 יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יוֹסֵף הִיָּה מֶלֶךְ עַל מִצְרַיִם, וְיִשְׂרָאֵל הָיוּ
 שֵׁם רֶק בְּגִלּוֹת, וּמִמִּילָא הִיָּה מֶלֶךְ גַּם עֲלֵיהֶם; וְהִנֵּה
 כָּל הַחֲלוּם אֵין מוֹזְכָּר כָּלל שׁוּם רֵמֵז שֶׁהוּא יִהְיֶה מֶלֶךְ
 עַל מִצְרַיִם, עַל כֵּן חֲשָׁבוּ הַשְּׂבָטִים שְׂרֹוֹה לִהְיוֹת מֶלֶךְ
 עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁזֹהוּ דְבַר שְׂאִי אֲפֶשֶׁר קוֹדֵם הַזְמַן. וְהָיָה
 שְׂתִמְחֵהוּ הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ 'עֲלֵינוּ', אִם מִשּׁוּל תִּמְשׁוּל 'צֵנוּ',
 שׁוֹה דְבַר אִי אֲפֶשֶׁר, שֶׁהֵם לֹא הִצִּינוּ בְּהַחֲלוּם שֶׁהוּא
 יִהְיֶה מֶלֶךְ עַל מִצְרַיִם שְׁזֹה מוֹתֵר, וְהִ' רָצָה לְהַעֲלִים
 זֹאת מֵהֶם כְּדִי שִׁשְׁנָאוּ אוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יִצְאוּ
 לְמִצְרַיִם. (תַּשְׁטוּ)

וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִזֶּה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹרָא נְבוֹרָא
 אֲנִי וְאֲבֹד. סְבוֹר הִיָּה יַעֲקֹב שְׂתִחִיית הַמַּתִּים מִגַּעַת
 בִּימֵיו, שְׁנֵאֲמַר: הַבּוֹרָא נְבוֹרָא אִנִּי וְאֲמֵךְ, וְהֲלֹא אֲמֵךְ כָּבֵד
 מִתָּה (מִדְרָשׁ). פְּלוֹגַת יוֹסֵף וְהַשְּׂבָטִים הִיתָה, שִׁיוֹסֵף
 רֵמֵז לָהֶם שְׂכָמוּ שְׂבָטִים מֶלֶךְ יוֹסֵף תַּחֲלָה וְאַחֵר כֵּן
 חוֹרָה הַמַּלְכוּת לִיהוּדָה, כֵּן יִהְיֶה לַעֲתִיד, דְּמִתַּחֲלָה יוֹבֵא
 מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף וְאַחֵר כֵּן מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד, אֲבָל הַשְּׂבָטִים
 חֲשָׁבוּ שְׂרֹוֹה לִיקַח הַמַּלְכוּת לוֹ וּלְזֶרְעוֹ, וְחֹלֶק עַל
 מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְלָכֵן דִּנְוָהוּ לְמִיתָה (שְׁלֵה"ק וַיִּשָּׁב יוֹסֵף).
 וְהִנֵּה הַפְּלִי (בֵּית הַסֵּפֶק יוֹ) כְּתוּב: הָאֵל דִּישׁ סָדֵר
 דְּמִתַּחֲלָה יוֹבֵא מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף וְאַחֵר כֵּן בֶּן דָּוִד, זֶהוּ
 דוֹקָא אִם הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה צַעֲמָה, אֲבָל אִם יִהְיֶה
 אֲחִישֵׁנָה, אֵין מוֹכֵרָה שִׁיבֹא מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף קוֹדֵם; וְהָיָה
 שְׂתִמְחֵהוּ יַעֲקֹב הַבּוֹרָא נְבוֹרָא אִנִּי וְאֲמֵךְ, הֲלֹא אֲמֵךְ כָּבֵד
 מִתָּה וְאֵין אֲפֶשֶׁר שְׂתִבֹּא, אֲלֹא עַל כְּרַחֲךָ שְׂתִחִיית
 הַמַּתִּים תִּגִּיעַ בִּימֵיו, וְיִהְיֶה מִיד בִּיחַת מִשִּׁיחַ בְּצִחִית
 אֲחִישֵׁנָה, אִם כֵּן מִה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ, שְׂבֹא
 לְרֵמֵז עַל לַעֲתִיד שִׁיוֹקֵדֵם בִּיחַת מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף לְמִשִּׁיחַ
 בֶּן דָּוִד, הֲלֹא אֵין בְּחֻלּוֹמָךְ מִמֶּשׁ. (דְּבָרֵי יוֹאֵל)

וַיִּקְנָאוּ בּוֹ אֲחֵיו וְאֲבִיו שָׂמַר אֶת הַדְּבָר. יֵשׁ לְהַבִּין
 לָמָּה לֹא שָׂמַר אֶת הַדְּבָר גַּם קוֹדֵם קִנְיַת אֲחִיו, מִיד
 אַחֵר שִׁסִּיפֵר לוֹ הַחֲלוּם. וְנִרְאֶה דְּאֲמַרְו (תַּנְחומֵא תַּלָּא י'):
 מִסּוֹרֶת הוּא בִּידֵינוּ שְׂאֵין עָשׂוּ נוֹפֵל אֲלֹא בִיד בְּנֵי בְּנֵיהָ
 שֶׁל רַחֵל, לִפִּי שְׂאֵם בָּאִים הַשְּׂבָטִים לָדוֹן עִם עָשׂוּ לִוְמֵר
 לוֹ לָמָּה רַדַּפְתָּ אֶת אֲחִיךָ, הוּא אֹמֵר לָהֶם לָמָּה
 רַדַּפְתָּ אֶת יוֹסֵף אֲחִיכֶם, וְאִינְכֶם מַעֲוִלִים מִמֶּנִּי, וְכִיוִן

שְׂבֹא אֲלֵל יוֹסֵף, אֹמֵר לוֹ לָמָּה רַדַּפְתָּ אֶת אֲחִיךָ וְאִנִּי
 יוֹכֵל לְהַשִּׁיב, אִם תֹּאמַר שְׂעָשָׂה לָךְ רַעָה, אָף אֲחִי
 שְׁלָמוּ לִי רַעָה וְאִנִּי שְׁלָמְתִּי לָהֶם טוֹבָה, מִיד הוּא
 שׁוֹתֵק; וְעַל כֵּן רֶק כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב שֶׁעַל יְדֵי וַיִּקְנָאוּ בּוֹ
 אֲחֵיו יוֹצֵמָה מִזֶּה שִׁיעֲשׂוּ עִמּוֹ רַעָה, וְהוּא יִשְׁלֵם לָהֶם
 אַחֵר כֵּךְ טוֹבָה, וְכִזָּה יִנָּחוּ אֶת עָשׂוּ, עַל כֵּן דוֹקָא אִלּוּ
 שָׂמַר אֶת הַדְּבָר. (תַּשְׁטוּ)

וַיִּלְכְּבוּ אֲחֵיו לְרַעוּת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בַּשָּׂבָב. נִקּוּד
 עַל אֶת, שְׁלֹא הִלְכוּ אֲלֹא לְרַעוּת אֶת עֲמָנוּ (רַשִּׁי).
 לְכַאֲרֹה הוּא תִמּוּה לִוְמֵר כֵּן עַל הַשְּׂבָטִים. אֲמַנֵם
 אֲמַרְו (בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּד): וַיִּשְׁבּוּ לְאֲכֹל לֶחֶם, אֲמַר רַבִּי
 אַחֻוֹ: עֲבִירְתָּן שֶׁל שְׂבָטִים זְכוּרָה הִיא לְעוֹלָם, תִּקּוּה
 הִיא לְעוֹלָם, וַיִּשְׁבּוּ לְאֲכֹל לֶחֶם, מֵאֲכִיל לֶחֶם לְכָל בָּאִי
 עוֹלָם; וְהַכּוּוֹנָה שֶׁעַל יְדֵי שְׂמִכְרוֹ אֶת יוֹסֵף, נִסְתַּבֵּב
 שֶׁהִיָּה מֵאֲכִיל לֶחֶם לְכָל בָּאִי עוֹלָם, כְּדִכְתִּיב (בְּרַאשִׁית מֵב):
 וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט הוּא הַמַּשְׁבִּיר. וְהוּא וַיִּלְכּוּ אֲחֵיו
 לְרַעוּת 'אֶת' נָאֵן, שְׁלֹא הִלְכוּ אֲלֹא לְרַעוּת אֶת עֲמָנוּ,
 שֶׁעַל יְדֵי שְׂמִכְרוֹ אֶת יוֹסֵף הִיָּה מֵאֲכִיל לֶחֶם לְכָל בָּאִי
 עוֹלָם, וְגַם הֵם נִיזְוּוּ עַל יְדֵי, אִם כֵּן הִיָּה סִיבַת
 הַלִּיכָה זֶה גַּם לְרַעוּת אֶת עֲמָנוּ. (דְּבָרֵי יוֹאֵל)

וַיֹּאמְרוּ יִשְׂרָאֵל אֵל יוֹסֵף הֲלֹא אֲחִיךָ רַעִיִם בַּשָּׂבָב
 לְבַה וְאִשְׁלַחךָ אֲלֵיהֶם. יַעֲקֹב דְּחִיל דִּילְמָא יִיתוֹן חִיוָּאִי
 וַיִּמְחִיוֹן עַל עֵיסֶק דִּי מַחוּ יֵת חֲמוּר וִית שְׂכָם וִית
 יִתְצִי קִרְתָּא, אִיתָא כְּדוֹן וְאִשְׁלַחֲךָ לִוְתַּהוֹן (תַּרְגּוּם יוֹנָתָן),
 וְקָשָׁה הָרִי הָיוּ שֵׁם עֲשֶׂרָה שְׂבָטִים, וְאִם הִיָּה יִרָא
 יַעֲקֹב בְּשָׂבִילֵם שְׁלֹא יְכוּ אוֹתָם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, מִה יוֹסִיף
 תַּת כַּח לְשִׁלוֹת גַּם אֶת יוֹסֵף. וְנִרְאֶה דְּאֲמַרְו (רַשִּׁי)
 בְּרַאשִׁית ג'): כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף בְּטַח יַעֲקֹב בָּה' וְרָצָה לְשׁוּב,
 שִׁיוֹסֵף הִיָּה שְׂטֵנוּ שֶׁל עָשׂוּ, שְׁנֵאֲמַר (עוֹבְדֵיהָ ה'): וְהִיָּה
 בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עָשׂוּ לְקַשׁ, אִשׁ
 בָּלָא לְהִבָּה אִנִּי שׁוֹלֵט לְמִרְחֹוק; וְהִנֵּה אֲמַרְו (יִלְקוּט)
 רַאשִׁית'): בְּשַׁעָה שֶׁהֲרִגוּ הַשְּׂבָטִים אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכָם, בָּא
 הַשְּׂטֵן וְתַבַּע אוֹתָם לִפְנֵי ה' עַל שֶׁהֲרִגוּ אֶת שְׂכָם,
 וְהַשִּׁיב לוֹ אֶתָּה אֵין לָךְ רִשׁוּת רֶק עַל אִינֵם מִיְּמוּלִים,
 וְכִיוִן שְׂאֲנָשֵׁי שְׂכָם מְלוּ מִרְדּוֹ בָּךְ, וְאֵין לָךְ עוֹד רִשׁוּת
 עֲלֵיהֶם; וְכִזָּה יִצְוָר דִּהֲנָה הַשְּׂטֵן הוּא הַשֵּׁר שֶׁל כָּל
 הָאוֹמוֹת, וּמִמֶּנּוּ הִיָּה יַעֲקֹב מִתִּירָא שְׂמָא יַעֲשֶׂה לָהֶם
 רַעָה בְּהִיּוֹתָם בְּשָׂכָם, לֹא שְׁלַח אֲלֵיהֶם אֶת יוֹסֵף שֶׁהוּא
 שְׂטֵנוּ שֶׁל עָשׂוּ, וְעַל יְדֵי זֶה בְּטַח בָּה' שְׁלֹא יוֹכֵל הַשְּׂטֵן
 שְׂרוּ שֶׁל עָשׂוּ לְשִׁלוֹט עֲלֵיהֶם. (דְּבָרֵי יוֹאֵל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים הפלאים זו ונוגה פפיקים

וישב יעקב

ק"ק בראד, ובא אליו בתוך המקלות ואמר לו, שאלה אחת אני שואל מאתכם, אם תשיבנו על נכון מה טוב, ובאם לאו הרי אתם כולכם מכת הרמאים, והוסיף לדבר עתק אין מן הצורך להאריך, ותוכן השאלה הוא, אמר לו בזה הלשון, היות ששבת בקהילתנו הרב המפורסם מהר"ם (ר' אברהם משה) הראשון שהי' בפשעווארסק צוק"ל, והתאספו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם, ובזמן סעודה שלישית איז אמרתי אלה נא אל כת המשתגעים עם רבם המובהק להם ואראה בפחותם מה מנהגם, והנה בבואי אל המקום הנועד אשר שם היה הקיבוץ איז אמר הרב המובהק הנ"ל הנה נואף בא אל הבית, ואני ידעתי בעצמי שלא היתי נואף מעולם, והאריך לדבר דברי חוצפה. והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל המספר לי המאורע שהתפלל אז אל השי"ת שיראהו נפלאות לתרץ לו תירוץ גמור לפי דרכו, והיתה מונחת גמרא על השולחן, וביקש מהשי"ת שיראהו התירוץ הנכון בתוך דברי חז"ל, ופתח הגמרא, והנה המאמר חז"ל הנ"ל (יומא ע"ד): מאי דכתיב טוב מראה עינים מהלך נפש כתובה לפניו, טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה וכו', אז שמח לב הצדיק בקרבו והראה לנגיד הנ"ל ואמר לו, הנך רואה, דברי חז"ל נזדמנו לי בעת הצורך לתרץ לך, כי בהיותך הולך מבלי דעת וחוצפך יסגא להיותך בזה במלאכי ה', והיית הולך בתוך השוק בעיר הגדולה הנ"ל והיית משוטט בעיניך במקלות הנשים היושבים אנה ואנה ביום המנוחה, והיית נהנה במראה עיניך, ובאת מתוך הראיה הלזו לבית מקום הצדיק, וראה ברוח קדשו קליפת הניאוף אצלך כי טוב מראה עינים וכו', ואמר לי שסיפר לי סמוכות לדברינו בתוה"ק בפרשתן דכתיב (ל"ח כ"א) "וישאל את אנשי מקומה", היינו אנשי המקום ית"ש, הם הצדיקים, "איה הקדשה", ר"ל היכן היא הזנות שאתה אומר והלא אני ידעתי בעצמי שלא זנית מעולם, אך התירוץ הוא, "איה בעינים על הדרך", ר"ל איכות הזנות הוא ע"י עיניך כשהיית הולך בדרך, ונהנית במראה עיניך, והאריך הצדיק הרבה בזה.

פע"א בליל שב"ק פרי' וישב הלך הרה"ק ר' זאב מזבאריו זי"ע (בנו של המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע) לאחר התפילה מבית הכנסת לביתו, ובדרך היה מונח ערל שיכור, וכאשר עבר אצלו עם עוד איזה אנשים, צעק הערל להם: יהודים תדעו שאתם יהי' לכם הגיהנום ולנו יהי' הגן עדן, וכאשר שמע הרה"ק זאת היטב חרה לו הדבר מאין יש לו להערל השגה ועזות לומר כדברים האלה, עד שהיה לו עגמת נפש גדול שלא היה יכול לעשות קידוש, ואחר כך שמח מאוד ואמר שנתגלה לו מן השמים זאת, שכאשר יצחק אבינו ע"ה עשה החלוקה בין יעקב אבינו ע"ה ועשו, ליעקב נתן העולם הבא ולעשו נתן העולם הזה, שאלו בשמים, איך יהי' לעשו עוה"ז הלא כאשר ידע שלא יהי' לו עוה"ב יהי' לו עגמת נפש מזה ולא יהי' נחשב העוה"ז בעיניו לכלום, גם, אם ידע יעקב שיהי' לו העוה"ב אם כן לא יהי' נחשב לו יסורי עוה"ז לכלום ויקבל אותם באהבה, ויהי' לו לתענוג, א"כ יהי' לו העוה"ז ג"כ, והשיבו בשמים כך, שיעקב אבינו יהיה הולך תמיד במחשבתו שאף עוה"ב לא יהי' לו, ועשו יהי' הולך תמיד במחשבתו שיהי' לו ג"כ עוה"ב, וסיים הרה"ק שבזה יובן דברי רש"י"ל בפרשתו "ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף", היינו שיעקב רצה לקבל עליו באהבה כל יסורי העוה"ז מחמת תענוג העוה"ב, קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שהרי יעקב עשה סימן אם ימות אחד בניו בחייו לא יהי' לו עוה"ב, לכן קפץ עליו רוגזו של יוסף כדי שיהי' בדעתו שח"ו גם עוה"ב לא יהי' לו.

איה הקדשה היא בעינים על הדרך

זכור אזכרנו לטובה מה שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם צלה"ה סופר סת"ם מפשעווארסק במעשה שאירע לו בהיותו בדרך נחחו ה' ובבואו למלון התאספו אליו רבים מאותן אשר קרבת אליהם יחפצו, ואירע שנסע דרך העיר הזאת אחד מנגידי

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. ובבעל הטורים 'זקנים' ר"ת זרעים מועד נשים ישועות קדשים, שהם חמשה סדרים מהמשניות שהיה לומד עם יעקב. ולכאורה מדוע לא למד עמו גם סדר טהרות. ונראה בדרך צחות, לפי המבואר במפרשים במשנה (אבות ה, כא) בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן חמש עשרה לגמרא. בן חמש שנים למקרא, היינו מן חמש שנים עד עשר, ילמוד בכל שנה חומש אחד מן תורה שבכתב, ויהא רגיל בו מאוד. ומן עשר עד ט"ו ילמוד בכל שנה סדר משניות אחד, אבל סדר טהרות ילמוד ביחד בזמן לימוד הגמרא עיי"ש. ולזה כשיצאו יוסף ויעקב מבית לבן, היה אז יוסף באותן שנים מן חמש עד עשר, ובדרך מסתמא לא היה עומד עמו, כי טרדות הדרך ממעט הלימוד. אם כן היה נמשך זמן לימוד המקרא עוד ב' שנים, כי נתעכב בדרך שתי שנים כדאיתא ברש"י פרשה זו (ל; לד). ולפי זה התחיל ללמוד משנה בן י"ב שנים, עד שבע עשרה שנים שנמכר יוסף. אם כן לא היה לומד רק חמשה סדרים. וזה שמתרגם אונקלוס ארי בר חכים הוא ליה, כי בפסוק (ישעיה ל) והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמה ודעת, שהם ששה סדרי משנה, רומז 'חכמות' על קדשים כנודע (שבת לא), היינו שלא למד רק חמשה סדרים, עד חכמה. וזה שדרשו חז"ל (תנחומא יא) להורות לפנינו גשנה, לתקן מקום תלמוד, היינו בבואו אל יוסף אז התחיל ללמוד עמו תלמוד, שלא למד עדיין עמו.

אמרי נעים

פרפראות להכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

ויתנבלו אותו להמיתו. ופרשיו"ל אתו עמו כלומר אליו, וצ"ב, ונראה דהנה אי' במדרש שהשבטים ביקשו להרוג את יוסף מפני שראו ירבעם יוצא ממנו ומחטיא את הרבים וזהו הפי' "אתו עמו" שאמרו דכשיהרג הוא אז את"ו עמ"ו יהרג גם ירבעם, וזה הי' התירוץ שלהם, אבל כלומר אליו"י הי' עיקר כוונתם, והנה גבי ישמעאל כתיב באשר הוא שם דהמלאכים קטרגו ואמרו זה שעתידי להמית את בניך בצמא וכו' אמר הקב"ה עכשיו הוא צדיק ואין דנין על העתיד רק באשר הוא שם, וז"ש נסעו מזה ואי' במדרש נסעו ממידותיו של מקום פי' שהם רצו להרגו על שם סופו שירבעם יצא ממנו משא"כ מדותיו של הקב"ה באשר הוא שם.

(דברי מהרי"א)

והבור ריק אין בו מים. ודרשו חז"ל מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והקשו המפוי מנלן לרבות נחשים ועקרבים דילמא מרבה אני עצים ואבנים, ונל"פ עפ"י שאחז"ל (ירושלמי פ"ה ד"א) אם נשך ערוד לאדם או אם האדם בא תחלה למים ינצל האדם והערוד ימות, ואם הערוד יבא מתחילה למים ימות האדם, ולפי"ז יובן דכיון שבא הכתוב להודיע שהבור הי' ריק ממים על כרחו בא הכתוב להודיעו גם כן שהדבר סכנה אשר נצרך לו מים להנצל ממנו היה בו והיינו נחשים ועקרבים, כי האחים חששו אם יהי' מים בבור אז יקדים יוסף למים וינצל מהנחשים לכן התחכמו להשליכו בבור ריק ממים ויש בו נחשים ועקרבים.

(דברי חנוך)

הלא אחיך רועים בשכם. במדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד. ונל"פ דהנה אי' בגמ' (תגינה י"ג:) כתוב שש כנפים לאחד וכתוב וארבע כנפים לאחת ומשני כאן בזמן שביהמ"ק קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים נתמעט כביכול כנפי החיות, והנה אי' בכתבי האר"י דהפסוק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יש בו ו' תיבות כנגד שש הכנפים, נמצא בזמן הזה שחסר ב' כנפים כנל" חסר ג"כ ב' תיבות מאלו ששה תיבות, ואמר מורי הרה"ק ר' אלימלך זללה"ה ששני התיבות החסרים הם "כבוד מלכותו", ולזה אנו מבקשים ומתפללים להש"ת בתפילת המוספין של יו"ט גלה "כבוד מלכותך" עליו עכדה"ק, ואני אומר שהשני תיבות אשר הם חסרים הם "לעולם ועד" דהנה אי' בגמ'

עתידין צדיקים שיקראו קדוש, כי עתה נקרא הקב"ה קדוש, ופריך הש"ס האיך יהי' נקרא אז הקב"ה, ומשני שאז יהי' נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד, ומוכח מזה דעכשיו חסר תיבות "לעולם ועד" וזה הב' כנפים שנחסר, וזה שרמזו המדרש עה"פ הלא אחיך רועים בשכם, רמז על עת שיהיו ישראל בגלות וחסר תיבות "לעולם ועד" ונשאר רק בשכ"ם ר"ת ב"רוך ש"ם כבוד מלכותו, ועל זה קאמר המדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך, אולם לנצח נצחים קדושתך נקדיש דהיינו שעתידין שיקראו הצדיקים קדוש כשמו של הקב"ה, ולכאורה איך יהא נקרא הקב"ה אז, ע"ז קאמר ושבחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד ר"ל שאז יהי' נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד.

(אוהב ישראל)

דורש טוב

וימאן להתנחם. ובמדרש פי' שאמר יעקב אע"ה עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק עכשיו אני רואה שאני רשע, ועריך ביאור. והנה המהרש"א הקשה מה ראה יעקב לשלוח את יוסף אל אחיו שידע כי שנאוהו. עוד יש לדקדק בלשון הכתוב שאמר יעקב ליוסף לך נא ראה כו' והשיבני דבר' שלכאורה שפת יתר הוא.

ויש ליישב דהנה דאיתא בגמרא פסחים (דף ח') 'שלוחי מצוה אינן ניווקים לא בהליכתן ולא בחזירתן', אמנם 'היכא דשכיחא הויקא שאני', וכתב הר"ף דהא דאמרין דבשכיחא הויקא שאני, היינו דוקא לענין שעת חזרתו, כיון שכבר נעשה המצוה, אבל בהליכתו אין לחוש אף דשכיחא הויקא.

ולפי"ז אתי שפיר דמהאי טעמא דייק יעקב אבינו ע"ה וציוה ליוסף והשיבני דבר' כדי שיהי' מחוייב בדבר מצות כבוד אביו ויהיה משלוחי מצוה אף בחזירתו, אך לפי"ז קשה דאם כן איך עלה על דעת יעקב אע"ה שנהרג הא הי' שליח מצוה ושלוחי מצוה אינן ניווקין,

אך י"ל דבעונותיו חשב יעקב דהקולר תלוי בצאוריו, דהנה הרמב"ם פסק דאם האב רשע אין הבן חייב בכבוד אב', וז"ש המדרש עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק – ועל דעת כן שלחתי את יוסף אל אחיו – כיון שמחוייב לכבדני – וממילא לא ינוק דשלוחי מצוה אינן ניווקין – אבל עכשיו שנהרג יוסף מוכח דאני רשע ואין כאן שליח מצוה כלל ולכן היה יכולין להזיקו ח"ו. אבל באמת אכן לא טעה יעקב אבינו מהאמת, כי באמת היה צדיק, והיה יוסף שליח מצוה, והגין עליו מצות כיבוד אב, ולא הרגוהו אחיו, אלא למחיה נשלח לפניו למצרים.

יחסדי יהונתן, להרבי רבי יהונתן זללה"ה

וְיִסְפֹּר אֶל אָבִיו וְאֶל אֶחָיו וְיַגִּיעַ בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נָבֹא אֲנִי וְאִמְךָ וְאֶחֱיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה: (לו, י)

... אכל ענין החלום, כי השמש רמז ליעקב, והנחל רמז לנות ביתו, וכל נשיו שבתו היו תולדותיו. ורמז כי כל תולדותיו ושתתו לו, והם כל שבטים נפש יוצאי ורבו, כי כלם השתתו בבואם אליו. ואחר עשר בוכים, אלו אחיו אשר השתתו לו בפני עצמם טרם בא אביהם, בדרכיב (לחץ מן כח) ויבא יוסף הפיתה ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה, וישתתו לו אפים ארצה.

וְיִמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תַּבְקֵשׁ: (לו, טו)

וְיִמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲה בַשָּׂדֶה. יאמר כי הוא תועה מן הדרך, ולא היה יודע אנה ילך ויבטח בשדה כי במקום המרעה היה מבקש אותו. ויאריך הכתוב בזה להגיד כי סבות רבות באו אליו שהיה ראוי לחזור לו. אבל הכל סבל לכבוד אביו, ולהודיענו עוד כי הגזרה אמת והחריצות שגר, כי זמן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם, ולזה נתפסנו רבותינו (כ"ד פ"ד י"ז) באמרם כי האיש האלה הם מלאכים שלא על חנם היה כל הספור הזה להודיענו כי עצת ה' היא תקום:

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה בִּי שִׁמְעָתִי אֲמָרִים נִלְכָּה דַתִּינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אֶחָיו וַיִּמְצְאוּם בְּדַתָּן: (לו, יז)

נִסְעוּ מִזֶּה. הסינו עצמן מן האחזה נלכח דתניה לבקש לה נכלי דתות שימיתוד בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו לשון ר' שלמה. ואין הכונה לרבותינו שיפירש לו האיש נסעו מזה מן האחזה והלכו לעזר עליה דינין ותרעומות, שאם כן היה נמנע ללכת, ולא היה מסכן בעצמו. אבל הכונה להם, כי האיש נבריא אשר הגיד לו הגיר אמת ואמר לשון משמש לשני פנים ושניהם אמת, והוא לא הבין הנסתר בו וילך אחר הנגלה מומנו, וילך אחר אחיו וימצאם בדתן באשר אמר לו. ודרשו זה מפני שהאיש הזה הוא מלאך, ואם כן יודע הוא אנה הם וילקח לא אחר חנם בדתן, ואמר כמסתפק ששמע מהם שילכו שם ואינו יודע אנה הם עתה, ולכן נעשו מדרש במאמר:

מעשה הש"ב

שתועה קאי על 'בשדה', שהיה יודע הדרך, רק לא ידע באיזה שדה הוא, לכן מפרש רבינו שהיה תועה בדרך, ומצא שדה ונכנס לתוכה, משום שהבין שהם נמצאים שם.

א"ע"פ שכתב רבינו לעיל ש'הכל סבל לכבוד אביו', דהיינו שהסכים יוסף לסבול הכל בשביל כבוד אביו, מ"מ להכניס עצמו לידי סכנת נפשות אסור. אם כן ע"כ שלא אמר לו המלאך שהם רוצים להורגו. והנה ההלכה שבכל מצות שבתורה חזק מג' העבירות, שיעבור עליהם ואל יהרג. ונחלקו הראשונים אם רוצה להחמיר על עצמו האם מותר, דעת הרמב"ם (פ"ה מהל' סודי התורה ה"ד) שכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג, ונהרג – ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. וכתב בבית יוסף (ו"ד סוף סימן קנז) דעת הרמב"ן בתורת אדם נראה שהיא כדעת הרמב"ם.

ולפי"ז אפשר לומר דהרמב"ן לשיטתו, דבשאר עבירות אם נהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, ע"כ צריך לומר שהמלאך לא אמר לו שהם רוצים להרגו, שאם כן לא היה מסכן את עצמו.

לכן מפרש רבינו שהמלאך לא אמר לו בפירוש שהם מבקשים להרוג אותו, שאם כן היה יוסף נמנע מללכת אליהם, ולא היה מסכן את עצמו. אלא השיב לו בלשון זו שמשמעת לשני פנים, גלויה ונסתרת, ושניהם אמת. ויוסף הבין רק כוונת הנגלית, ולא הנסתרת.

נמצא שלפי פירוש רבינו הפשט והדרש הולכים יחדיו, שאמר לו בלשון משמש לשני פנים, משא"כ לפי פירוש רש"י הפשט והדרש הם שני פירושים שונים, ואין להם שייכות זה לזה. דלפי הפשט אמר לו שהם הלכו למקום ששמו 'דתן'. ולפי הדרש לא אמר לו להיכן הלכו, רק שהם מבקשים נכלי דתות שימיתוד בהם.

מבואר בדברי רבינו שבב' החלומות מרומז ג' השתחויות.

א. בחלום הראשון שחלם יצחיה אנחנו מאלמים אלמים וגו', הכוונה על השתחויה של עשרה אחיו ללא בנימין, ושהרי הוא לא היה במכירת יוסף. וזה נתקיים בידידת עשרה אחיו לשבר אוכל במצרים.

ב. מה שחלם בחלום השני יצא אחד עשר כוכבים משתחוים לי, הכוונה על אחד עשר אחיו כולל בנימין. וזה נתקיים כשהאחים הביאו את בנימין למצרים, ועוד לפני ירידת יעקב אבינו.

ג. מה שאמר בחלום השני יצחיה השמש והירח שמרומז בזה שכל השבעים נפש שירדו למצרים עם יעקב אבינו ישתחו לו. וזה נתקיים בעת שירד יעקב אבינו עם השבעים נפש למצרים.

ולפי"ז יתורץ קושיית רבינו (לו, י) שהוקשה למה נאמר בחלום השני פעמיים שספרם יוסף חלמו לאחיו. כמו שכתוב (שם ט"ז) ויחלם עוד חלם אחר יוסף אותו לאחיו וגו'. ויספר אל אביו ואל אחיו. ולפי"ד הרמב"ן א"ש, דכיון שבחלום השני מרומז ב' השתחויות א. של אחד עשר אחיו קודם ירידת יעקב למצרים. ב. השתחויות של יעקב וכל השבעים נפש. א"כ אפ"ל שבפעם הראשון שסיפר אותו רק לאחיו, רמז להם רק חלק זו שהם ישתחו לו. ואח"כ כשסיפר לאביו ולאחיו ביד, רמז על ההשתחויה השלישית.

ב. רבינו מוסיף תיבת 'בדרך' כאילו היה כתוב והנה תע' בדרך, וכוונתו לפרש שתועה קאי על 'דרך', שתע' יוסף ב'דרכו', ולא היה יודע היכן הם נמצאים. והכתוב מספר לנו שבדרך הילכו מצא שדה ונכנס לתוך השדה, מכיון שידע שהיו הולכים לרעות את הצאן, ובשדה שם המקום שיש מרעה. כי לפי פשוטו אפ"ל

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֶל תִּשְׁכְּבוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אוֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר יוֹד אֶל תִּשְׁלַח בּוֹ לְמַעַן הֲצִיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל אָבִיו: (לו, כב)

וספר הכתוב כי היה ריק ואין בו מים, שאם היה בו מים לא יטביעו אותו שכבר נמנעו ממשפך דמו. וכתב רש"י ממשמע שנאמר והבור ריק, אינני יודע שאין בו מים, מזה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. מדברי רבותינו ז"ל. ואם כן, היו נחשים ועקרבים בבור, או שהיה עמק ולא ידעו בהם, שאלו היו רואים אותם ולא יזיקו ליוסף, היה הדבר ברור להם שנעשה לו גם גדול ושהוא צדיק גמור, וידעו כי זכותו תצילנו מכל רע, ואיך יגעו במשיח השם אשר הוא חפץ בו ומצילנו:

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה פָּעַע כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת אֶחָיו וְכִסְיוֹ אֶת דָּמוֹ: (לו, כו)

וכסיונו את דמו. ונעלים את מיתתו לשון רש"י. וכן אמר אנקלוס ויכסי על דמה. והנכון שהוא כפשוטו כי מנהג רוצחי מסתרים להרג הנרצח ולקברו ולכסות דמו בעפר בענין שנאמר (שמות כ) ויטמנוהו בחול. ולכך אמר להם הנה אנחנו הורגים את אחינו ומכסים את דמו בעפר, כי כן רחש לבנו. והנה ראובן למד להם שלא ישפכו דם בידים, אבל ישליכוהו בבור וימות שם, שאין עץ הגורם בענש השופך דם. וכא הודה עתה ואמר גם זה רחש לבנו לרציחה כאלו אנחנו הרגנוהו, וכן הדבר באמת, ובענין שאמר הכתוב (כ ט) ואתו הרגת בחרב בני עמון, ודינא רבא ודינא זוטא אבא ביניהו, ושיניהם אמרו אמת:

וַיִּקְמְדוּ כָל בָּנָיו וְכָל בָּנֹתָיו לְנַחֲמֹו וַיִּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֶרֶד אֶל בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה וְיִבֶּךְ אֹתוֹ אָבִיו: (לו, לה)

וכל בנותיו. בתו ובת בנו. ויתכן שיקדם בכלל הנה גם בנותיו עמון כי בכלל הבנות יקראו גם הבנות כן. או כמאמר חקמים (ביר פד יט) אין אדם נמנע מלקרא לבנותיו בנותיו.

מעשה הש"כ

אחינו ע"כ שכוונת מה בעצ', כפירוש השני, שבא לומר שאפילו אם לא נהרגו בידים, אלא נשליכו אל הבור, יהא נחשב נחשב להריגה בידים.

רבינו מפרש כוונת הכתוב וכל בנותיו בג' אופנים: אופן א'. הכוונה על דינה בתו וסרח בת אשר. דהיינו שבני בנים הרי הם כבנים. אופן ב'. קאי על בנותיו וכלותיו שנכללים בכלל הבנות. אופן ג'. קאי רק על כלותיו.

ואפשר לומר שלכן הוסיף רבינו שני האופנים חוץ מאופן הראשון שקאי על דינה וסרח בת אשר, דהנה רבינו (פרשת פנחס פרק כו פסוק טו) הביא דברי התרגום ו'שום בת אתה אשר שרח', פירוש דסרח לא היתה בת אשר, אלא בת אשתו. ולפי"ד התרגום אין לפרש אופן א', דהרי סרח לא היתה נכדתו של יעקב אבינו. לכן מפרש בעוד אופנים.

אפשר לומר דשני האופנים האחרונים שכתב רבינו ז"ל בנותיו שקאי על בנותיו וכלותיו, או רק על כלתיו, איזל בזה לשיטתו. דהנה נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה אם נולדו להשבטים תאומות, שיטת רבי יהודה שאחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבת ונשואם. ושיטת רבי נחמיה כנעניות היו, אלא מאי וכל בנותיו כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו בנו ולכלתו בתו. והנה רש"י סבר דלפי רבי יהודה שתאומות נולדו, א"כ אמרו 'בנותיו' הכוונה כפשוטו שהיו בנותיו ממש. ולדעת רבי נחמיה שכנעניות היו, וחולק שלא נולדות תאומות, א"כ אמרו 'בנותיו' היינו כלותיו.

אמנם רבינו הביא לקמן (פרק לח פסוק ב) שתי דרכים בדעת רבי נחמיה האם חולק על רבי יהודה שנולדו תאומות. דרך א' שרבי נחמיה מודה שנולדו תאומות עם כל שבט ושבת, אלא שרבי נחמיה חולק על רבי יהודה וסובר שלא נשואם, שהרי אחות מן האם אסורה לבני נח. דרך הב' דשיטת רבי נחמיה שלא נולדו להם אחיות תאומות כלל. ולפי"ז א"ש ב' האופנים האחרונים. דלפי דרך הא' שנולדו להם תאומות ולא נשואם רק נשאו כנעניות, א"כ ז"ל בנותיו קאי על תרוויהו, על בנותיו ועל כלותיו, וזה נרמז באמרו ז"ל בנותיו, ז"ל בא לרבות את כלותיו. ולפי הדרך הב' שלא נולדו תאומות, א"כ אמרו 'בנותיו' היינו כלותיו.

פירוש שהוכרח להיות שלא היו מים בבור, שהרי כל מה שהשליכוהו לבור ולא הרגו אותו, היה בכדי שלא להרגו 'בידים' ממש. ואילו היה בו מים, הרי היה מיד טובע בהם, ונמצא שהשליכתו לבור היתה נחשבת להם כהריגה 'בידים' ממש.

כוונת רבינו לומר שע"כ לא ידעו השבטים בעת 'שהשליכו' את יוסף אל הבור, שיש שם נחשים ועקרבים, דאילו היה יודעים שיש נחשים ועקרבים בתוך הבור, נמצא שגם השליכתו לבור הייתה נחשבת להריגה בידים ממש.

יש לפרש ככוונת רבינו באמרו 'שאלו היו רואים אותם ולא יזיקו ליוסף וכו'', היינו שגם בשעה 'שהוציאו' את יוסף מהבור לא ידעו השבטים שיש שם נחשים ועקרבים בתוך הבור, דאם ידעו שהיה שם נחשים ועקרבים, ומ"מ ניצל יוסף מהם, היה ברור להם שנעשה לו גם גדול והוא צדיק גמור, ולא היה מוכרים אותו לישמעאלים. תמצית הדברים: שהשבטים לא ידעו שהיה שם נחשים ועקרבים, לא בשעה שהכניסו אותו לבור, דא"כ היה נחשב שהרגו אותו בידים. וכן כשהוציאו אותו מן הבור לא ידעו, דא"כ לא היו מוכרים אותו לישמעאלים.

רבינו מבאר מה הוסיף יהודה על טענת ראובן, הרי גם ראובן טען שלא יהרגו אותו 'בידים', רק בתורת גרמא, שישליכו אותו אל הבור והוא ימות מאליו. ע"ז מבאר רבינו שטענת יהודה הייתה שגם הריגה על ידי גרמא, יחשב כרציחה בידים. ולכן הציע למכור לישמעאלים.

ואפשר לבאר היכן מרומז בקרא שטענת יהודה היתה שגם כשישליכו אותו אל הבור יהא נחשב כרציחה בידים, דהנה טענת יהודה הייתה 'מה בעצ', ואפשר לפרשו בב' אופנים: א. ש'בעצ' היינו כסף, דהיינו איזה הנאת 'ממון' יהיה לנו מזה שנשליכו אל הבור, ולכן אמר לנו ונמכרנו לישמעאלים, ויהיה לנו ריווח ממון. ב. איזה 'תועלת' יהיה לנו מזה שלא נהרגנו בידים ונשליכו אל הבור, הרי גם גרמא יחשב כרציחה בידים. ולכן אמר לנו ונמכרנו לישמעאלים.

והנה לפי פירוש הראשון, איזה הנאת ממון יהיה לנו מזה שנשליכו לבור, היה סג' שיאמר 'מה בעצ' לבד, ולא הצריך להוסיף 'כי נהרגו את אחינו וכיסנו את דמו', שהרי דברי יהודה קאי על דברי ראובן שלא יהרגו אותו בידים. וכיון שהוסף הכתוב 'כי נהרגו את

שיר השירים אשר לשלמה נוה הצדק צב"י תפארתו

בתדה וקול זמרה, באותות כבוד והוקרה, גשגש בואת השורה, ברכת מזל טוב בשבח ושירה,
אל מעלת כבוד ידידנו היקר האי צנורא דרהבא, ערשה ומעשה למען מוסדותינו הק'
ברחמסרות עצומה ורבה, גשגש בעול קיום והחזקת המוסדות ברוח נאמנה, רחף צדקה וחסד
בכל עת ועונה, שלמה שמו ושלמה משנתו, לחן ולכבוד צב"י תפארתו, כשמו כן תהילתו, ה"ה

הלא הוא ידידנו החשוב והמפואר מז"ר שירמה צבי ענק שישין ה"ו חבר הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת אירוסים בתו החשובה תחי' למז"ט

עב"ג החתן החשוב והמופלג בתו"ש כמר מנחם זאב אונגאר נ"ו
בן ידידנו החשוב והנעלה, גודע להחילה מו"ה ישראל שלום אונגאר הי"ו

וצרופה בזה ברסתינו המרובה, ברגשי הודאה וחובה, שיזכה לרב תענוג ונחת,
מתוך אושר ועשר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה,
ובשכר זאת יחברך בכרכאן דגפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערבה, אסידי התודה והברכה

חסידיהם

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

יוסף בן שבע עשרה שנה (בראשית לו, ב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשׁו"ת מהר"ם שיק (א"ח סימן ש"א) ובאגרות מהר"ם שיק (מכתב ע"ה) מה ש"כ' להרה"ג ר' עזריאל הילדשימער ז"ל נגד משכיל הידוע לשמצה דכתב נגד אחינו בני ישראל היושבים בארץ הקודש, וז"ל: "זהו שלישי (שקטרג עליהם) שמגלגלין עליהם חטא שמשיאין את בניהם ובנותיהם מיד כשיגדלו ועל ידי זה בניהם חלושים בגוף ובעת ואין בהם תבונה ומתרבה בהן התאוה לזמה, הנה מעולם לא נשמע כזאת, אמת הדבר כי חכז"ל אמרו (אבות פ"ה

בפרשת השבוע: אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו', הנה ידוע מה ש"כ' בספ"ה ק' דרך פיקודיך' (מצוה א' חלק המעשה אות ב') וז"ל: "התחלת חיוב המצוה הזאת (מצות פ"ו) הוא בהתחלת שנת הי"ח, וכמו שאמרנו רז"ל אבות (פ"ה כא) בן שמונה עשרה לחופה, והנה אנחנו לא נדע מאין הוציאו רז"ל מן התורה דעד בן י"ח לא חל החיוב, ומה נשתנה המצוה הזו מכל המצוות שבתורה דחיובם מבן י"ג ואילך וכו', ונ"ל דנפקא לרז"ל מיוסף, דהיה בן שבע עשרה שנה בעת שנאמר מאביו, והנה למה לא השיאו אביו אשה והוא מן המצוות המוטלות על האב להשיא אשה לבנו, והנה מאברהם שלא השיא אשה ליצחק עד שהיה בן ארבעים שנה לא קשה מידי, כי לא היה לו בת זוג עד היות רבקה בת ג' שנים, וגם יצחק שלא השיא ליעקב הוא ג"כ מטעם הנ"ל כי לא היה לו בת זוג בארץ ישראל והוצרך יעקב בעצמו להרחיק נדוד בשליחות אביו, ולא היה יכול אביו לשלחו לחו"ל עד אשר נתגבר בתורה ויראה ובכח גופו לפי שנים, אבל מיעקב שלא השיא ליוסף קשה (הן למ"ד תאומות נולדו עם השבטים, הן למ"ד כנעניות נשאו בהוראת שעה), ע"כ לומר דאין החיוב מדאורייתא עד התחלת שנת י"ח, וזה שמשמיענו התורה דהי' בן י"ז, ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש דבשנת י"ח הוא התחלת החיוב, זה מה שנ"ל כעת", ע"ש.

ומן הראוי לבאר קצת הלכה זה. הנה במתני' (אבות שם) מצינו "בן שמונה עשרה לחופה", וברש"י ביאור ד"י"ח פעמים כתיב 'אדם' מבראשית עד מאיש לקחה זאת', ע"ש. ורבינו עובדיה מברטנורא פירש: "דתשעה עשר אדם כתובים בפרשת בראשית מן ויאמר אלהים נעשה אדם עד ויבן ה' אלהים את הצלע, חד לגופיה פשו להו שמונה עשר לדרשא", ע"ש.

וב'תוספות יו"ט' שם מפרש: "לשון הר"ב

י"ט אדם כתובים מן ויאמר וכו' עד ויבן ה' אלקים את הצלע עמדתו למנין, וחשבתי גם שניהם דכתיבי בהן קרא דייבן, ולא מצאתי בין כולם כי אם י"ז, ובפרש"י ד"י"ח פעמים כתיב אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת ע"כ, וצ"ל דאיש נמי מן המנין, ע"ש. ואגב ב'בעל הטורים' על הפסוק בפרשת אמור כתוב: "והוא אשה בבתוליה יקח כתב: והוא בגמ' י"ח, רמז דבן י"ח שנה לחופה, וכן "והוא" כחתן יוצא מחופתו", ע"ש.

ועי' ב'ש"ר' על התורה (כי תצא) שכתב על הפסוק כי יקח איש אשה וגו' בזה"ל: "כי יקח סופי תיבות י"ח בן שמונה עשר שנה לחופה" וכו', ע"ש.

וב'לבוש' (אהע"ז סי' א סעי' ג) כתב, וז"ל: "ואפשר לי לאסמוכי על מקרא זה: לא טוב היות אדם לבדו, טוב בגמ' י"ז, כלומר אמר ה' יתברך הרי אין האדם כבן טוב שיהי' לבדו, שהרי הוא יותר מבן טוב שהרי הוא כבן עשרים, כמו שאמרנו במדרש על הן האדם "היה" כאחד ממנו, כלומר בן עשרים כמנין ה"ה וחייב בעונשים, מ"מ שמעת מינה דמבן טוב ואילך לא יהי' לבדו אלא ישא אשה, וכתוב (משלי י"ח כ"ב) מצא אשה מצא טוב, כלומר כשימצא האדם עצמו בן טוב שהוא י"ז אז ימצא אשה", ע"ש.

וטעם פשוט מבורר ברדב"ז (מצודות דוד טעמי המצות, מצוה קכ"ב) בזה"ל: "לפי הפשט שאז הזרע ראוי להזריע יפה ולא קודם זה כי הטבע עדיין חלש וכו' ע"ש מה ש"כ' נמי לבאר זה ע"פ סוד, והמהר"ם שיק (בספרו על המצות) נמי העתיק טעם זה, ועי' עוד

משנה כ"א) בן שמונה עשרה לחופה, וכתב הרדב"ז בטעמי המצות בספרו 'מצודת דוד' דלכך לא נתחייב בן י"ג בפריה ורביה כבשאר המצוות משום שאין הזרע ראוי להזריע קודם שמונה עשרה, וחכז"ל שאמרנו בקידושין (כ"ט ע"ב) שיש מעלה להקדים הנשואין להיות נשמר מחטא ופשע, לא על הכלל כולו אמרו אלא על מי שראוי לכך ולא כל אפין שווין בזה, אבל לומר שהקדמת הנשואין מרבה זמה זה רעיון רוח"ו וכו', ע"ש.

וב'גליוני הש"ס' (ר"ה י"ח), כתב על הפסוק וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, וז"ל: "עי' רש"י סנהדרין יד. ד"ה הכתיב כל מרבית ביתך ימותו אנשים דכ' כשבאין לכלל אנשים בן י"ח שנה, עכ"ל, וצ"ל דבן י"ח מיקרי בא לכלל איש מפאת דאיש הוא שם מקביל לעומת שם אשה, ר"ל שהוא איש של אשה, ומפני שבן י"ח לחופה מיקרי אז בא לכלל איש, וע"ע סנהדרין מז. רש"י ד"ה למעוטי בן סורר דאיש משמעותו משראוי להוליד ע"ש, וע"כ כיון דבן י"ח לחופה נחשב רק בן י"ח ראוי לפי המנהג לישא ולהוליד וקרוי אז איש, ולכן שם איש מורה בן י"ח, ואנשים הוא רק לשון רבים וקידוש של איש, ואולי מכאן באמת הוא שלמדו הך דבן י"ח לחופה משום דכ' בבית עלי וכל מרבית ביתך ימותו אנשים וראוי שהיו מתין בני י"ח, והרי מבן י"ג נקרא איש, ולכן דנו מזה דע"כ כוונת איש דכאן לענין אישות היינו איש של אשה, ושדרך חופה ב"ח או מטעם ההולדה וכו'נל, וע"כ דנו מזה לומר מבן י"ח לחופה", ע"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא כס"ד.

ברכת מזל טובא

גשי לבבינו נביע קדם ידידינו היקר הנודע בשערים
ברוך ומבורך איש גבור חיל עושה ומועשה לבנות מבצרים
ידיד כל נפש כביר המעש בהשכל ודעת קרן התורה להרים

אלון גדול במה אברכך במעשיך הטובים ופעולותיך הכבירים
במדת החסד ולבו הרחמים מצויין ונודע בפי כל ישרים
רב פעלים מקבציאל בצדקת פזונו כל יום חדשים לבקרים
זונו מפור לתמוך אביזנים וכל מגמתו להרנין לבבות נשברים
בתמיד בתורה לו עושה אורה כי טוב סחרה מפנינים יקרים

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד והנעלה נדיב ושוע
מוקיר צדיקים הקודמים ועושה להם נפשות בוכרון קודש
כבוד שמו משבחים ומפארים

מז"ה

אברהם דוב יהודה הלוי מאנדל

הי"ד

תומך נלהב של מוסדותינו הקדושים עם אלפי תלמידים ותלמידות כ"י
נדיב "שער אברהם דוב יהודה הלוי" בבנין ריספלער
לתלמידות בית רחל – סענפארד סט.

הבית הגדול שנקרא שמה עליו:

על של עתה באנו בברכה מרובה על גדבו סכום עצום וקנה זכות

נדיב שם הבנין החדש "בעדפארד קיעפ"

אשר ישא עליו את שמו לתפארה ויזכר שמו לעד ולנצח כי קנה מקח טוב זכות עצום בחינוך בנות ישראל
שיתחנכו בצניעות וטהרה וקדושה בדרך רבינו הקדוש והטהור זיע"א עד ביאת הגאול בקרוב.

לרגל עת מועד כי בא בנישואי בנו החתן תמים למעלות ולמדות נשגבות

מזר אחרון ישיעי הי"ד

עב"ג בת ידידינו הרבני הנכבד המהולל מו"ה דוד צבי מעריץ הי"ד

הוד"ה אתה יודוך על מעשיך הטובים והכבירים כנודע בשערים
ומקום יחא בעזרך להמשיך במעשיך הטובים לבנות מבצרים
מן השמים ישלם לך ה' מדה במדה ויברכהו מאה שערים
ורות ישרים ומבורכים מתוך עושר ואושר וכל טוב בתדירים
זנה כי כן יבורך גבר שכל נטיות יהיו כמותך פרי הידורים

המברכים בכבוד והוקרה

המאורות האוסרות

חוקים להורותם

הלכות ודינים, פסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ג'אורים וטעמים שונים

נ"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהלתנו שליט"א

דיני הנוכה

מלאכה לנשים

נהגו הנשים שלא לעשות מלאכות בחצי שעה הראשונה מההדלקה, ולכמה פוסקים המנהג לאסור רק מלאכה שיש טורח כתפירה, סריגה, כיבוס, ושטיפה נכון להחמיר, אבל ביטול ואפיה נוהגין להיתר.

מלטל הגרות

אין לטלטל המנורה בעוד שהיא דולקת, ולצורך יכול לטלטלו לאחר חצי שעה, ולצורך יש להקל גם בתוך החצי שעה.

כיבוי הגרות

נוהגים שאין מכבין הגרות אפילו לאחר חצי שעה, ואפשר להתנות שאינו מקצה השמן אלא לחצי שעה, ויכול לכבות לאחר חצי שעה.

ומובא שמהרש"ג ציוה לתלמידיו לכבות הגרות לאחר חצי שעה, שעל ידי כן יחזרו ללימודם.

שכח על הניסים וחזר להתפלל

שכח על הניסים וסבר שצריך לחזור ולהתפלל, ובאמצע התפילה נזכר שטעה ואין צריך לחזור, יפסיק אפילו באמצע ברכה (שע"ת בשם שו"ת מכתם לדוד סי' ג').

שכח ואמר "בימי מרדכי"

טעה בעל הניסים ואמר "בימי מרדכי ואסתר" אינו נחשב הפסק בתפילה, דנס פורים וחנוכה יש להם שייכות, שבכל דור ודור הקב"ה מצילנו מידם (שו"ת שלמות חיים סי' שס"ט).

התחיל השי"ץ כשהוא באמצע שמו"ע

העומד באמצע שמו"ע, והתחילו חזרת השי"ץ, אין לדלג על הניסים בכדי לענות קדושה (שו"ת פרי השדה סי' ק"ט, שו"ת לבו"מ ח"ג סי' ג"ט).

התחזקות בימי החנוכה

יש להתחזק בתורה (של"ה, פמ"ג, חת"ס), להתחזק שלא לדבר בשעת התפילה (צל"ח), להרבות בצדקה (קיצשו"ע, יסושה"ע ועוד), לשמוח שמחה המעורבת בשמחת התורה (מהרש"ל).

אכילה לפני ההדלקה

אין לאכול חצי שעה לפני ההדלקה, פת או מזונות יותר מכביצה, ויש שאסרו אף טעימה לחוד, ולצורך גדול יש להקל, אשה שממתנת לבעלה בהדלקה, יכולה להקל באכילה.

הנוסע לעיר אחרת לפני ההדלקה, יש להקפיד שלא לאכול לפני ההדלקה, אם יש לו זמן מוגבל שצריך לחזור והמנורה מוכנת בביתו להדליק מיד בחזרתו, יש להקל.

אשה בבית חולים או בבית החלמה

אם בעלה או אחד מבני בית מדליק בבית, פטורה מלהדליק, ותשתדל לראות גרות ולשמוע ברכות מאחר שמדליק, ואם אין מדליקין בביתה, צריכה להדליק או למנות שליח שידליק בעבורה במקום שהיא נמצאת ותשמע הברכות.

אשה שנמצאת לבד בבית

אשה בבית צריכה להדליק הגרות או שאחר ידליק בעבורה, ואינה יוצאת במה שהולכת לבית אחר לשמוע ההדלקה.

ויכול להדליק אפילו מי שהדליק כבר בביתו, או שעדיין לא הדליק ויכול לחזור ולברך בבית כשידליק בעצמו.

נוסעים לעיר אחרת

הנוסעים לעיר אחרת כפי שמצוי שנוסעים לאדמו"ר או למסיבה לכתחילה נכון לצאת לדרך אחר ההדלקה, וביכולתו תיכף לאחר ההדלקה.

ואם יוצא מוקדם ידליק כשהוא לביתו, ויש סוברים דבדיעבד אפשר להדליק בבית אחרים כשנמצאים בעיר אחרת ואוכלים שם סעודה ונמצאים שם עד זמן מאוחר בלילה.

אם ברצונם לצאת מוקדם, ביכולתם למנות אחד מבני הבית שידליק בעבורם, וישמעו הברכות מאחר במקום השני.

הדלקת הגרות מגרות דולקות

אין להעביר אש, מהגרות שדולקות כבר, בין מהגר הראשון ובין מגרות המהדרין משום ביוזי מצוה (שו"ע סי' תרע"ד, ובפשטות אף מהמהדרין).

לפי רוב הקהל הם מברכין:

שם קננת הודך והדרכ

בעמדינו אחר הימים הנעלים והקדושים בחצרות בית ה'

"שבת תולדות איז מירון"

עת נאספו עדרי עדרים לאלפי אלפים אחים לדעה מכל קצוי תבל
לעשות את השבת המרומם בצלא קדישא עילאה

בצל התנא האלקי רשב"י זי"ע

במחיצת הקודש של איתן אדונינו עטרת תפארת ראשינו

בכבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

חובה נעימה עלינו להביע מיטב ברכותינו ואיחולינו קדם הני גבורי כח עושי דברו
חברי הנהלת קהלתנו הקדושה שיכון קרית וואל בני ברק יצ"ו

ובפרט העסקנים הדגולים הנמרצים המפורסמים

חברי ועד השבת המרומם בארצה"ק

מו"ה הערשל האלצער הי"ו • מו"ה אפרים משה לעווזי הי"ו

מו"ה יצחק אייזיק ווייס הי"ו • מו"ה שאול יחזקאל שווארץ הי"ו

מו"ה שלום יצחק ראסקאל הי"ו

ועל צבאם איש על העדה פרנס הציבור ירא ושלם

מו"ה יחזקאל ראטטער הי"ו

רוח החיים וחבר הנהלת קהלתנו הק' ומוסדות'

המה הגבורים אנשי השם שהשקיעו מיטב כוחותיהם לסדר כל פרטי השבת קודש,
מלפניו ומלאחריו, לקדם פני האורחים הדגולים מקצוי תבל, ונדדו שינה מעיניהם
בפעולות נמרצות לעמוד על משמרת הקודש לסדר כל פרטי הביקור כראוי.

לשביעת רצון כל אנשי שלומינו די בכל אתר ואתר הע"י

תשואת חן חן להם! אשריכם ואשרי חלקכם!

קודם אנשי שלומינו בכל קצוי תבל אסורים תודה ותהלה לעומתכם,
ומברכותיהם תתברכו בזכות התנא האלקי רשב"י, לטב ולחיין ולשלם.

ישלם ה' פעלכם ותהי משכורתכם שלימה מעם ה' אלקי ישראל,
ובקרב נזכה לשוב לציון ברנה בביאת בן דוד משיחנו ומלכינו בראשינו בב"א.

כ"ד המברכים מקרב לב

ועד השבת המרומם בארצה"ב

דיני אמירת הלל בימי חנוכה

- [א] בשמונת ימי חנוכה אומרים כל יום הלל שלם והוא חובה גמורה שתיקנו חז"ל ימים אלו להלל והודאה ^(א).
- [ב] יזהר לומר את ההלל בנעימה ובשמחה של מצוה ^(ב) ויאמרנה בכוונה ובשמחה רבה ^(ג) במתנות ולא במרוצה ^(ד).
- [ג] נחלקו הפוסקים אם נשים חייבות בהלל בחנוכה דיש אומרים שהם חייבות כיון דאף הם היו באותו הנס ^(ה) ויש אומרים דנשים פטורות ^(ו) וראוי לנשים לומר הלל כדי לצאת ידי חובת כל הדיעות ^(ז) ואף להסוברים שהם פטורים מהלל מותר להם לומר הלל בברכה ^(ח).
- [ד] המסופק אם אמר הלל אינו צריך לחזור ולומר הלל ^(ט).
- [ה] מצוה לקרוא את ההלל בעמידה ^(י) ובדיעבד אם קרא בישיבה יצא ^(יא).

ביאורים והוספות

(ה) כ"כ בשדי חמד (אסיפת דינים חנוכה סימן ט') ובשו"ת התעוררות תשובה (ס' תע"א) ובמנחת פתים (סימן תרפ"ג) ובמקור חיים לחוות יאיר בקיצור הלכות (סי' תרמ"ד) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן ר"ה) והביאו מתוס' סוכה (דף ל"ה) דנשים חייבות במצות ליל הסדר כיון דהיו באותו הנס.

(ו) כן יצא ממג"א (סימן תכ"ב סק"ה) שמביא התוס' בברכות (כ' ע"ב ד"ה בתפלה) דנשים פטורות מאמירת "כל" הלל דהוי מ"ע שהזמן גרמא ובשו"ת בית שערים (או"ח סימן שנ"ט) וכן משמע בביאור הלכה (ס' תכ"ב ד"ה הלל) דרק בליל פסח הן חייבות ולכן אין אשה מוציאה איש בהלל ובכלי חמדה (פרשת מקץ מלואים אות ב') כתב דדוקא בפורים הם חייבות במגילה אף דהוי מצוה שהזמן גרמא דפורים יש רק מצות מגילה לכן חייבות בזה משא"כ חנוכה שיש ב' מצוות משום פרסומי ניסא אמירת הלל והדלקת נרות בזה א"א לחיבן בהלל.

(ז) שו"ת מועדים וזמנים ח"ב סימן קמ"ו.

(ח) ביאור הלכה ס' תכ"ב ד"ה הלל ושעה"צ שם סקי"ג דמ"ע שהז"ג יכולות להכניס עצמן לידי חיוב ולברך כמו שהנשים מברכות על נטילת לולב.

(ט) שאגת אריה סימן ס"ט דהוי רק דרבנן וספיקו להקל.

(י) סימן תכ"ב ס"ז והטעם מובא בשבלי הלקט לפי שההלל הוא עדות שבחו של מקום ונפלאותיו ונסים שעשה לנו ומצות עדות הוא בעמידה (כמו שנאמר ועמדו שני האנשים) וכן כתוב בהלל "הללו עבדי ה' העומדים בבית ה'".

(יא) משנ"ב (סקכ"ח) בשם הפרי מגדים.

(א) בגמרא שבת (כ"א ע"ב) לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה וברש"י שם כתב "לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה" והטעם שגומרים ההלל בכל יום כתב בשבלי הלקט הובא בבית יוסף (סימן תרפ"ג ס"א) דכל יום נעשה נס חדש והשמן דלק לילה נוספת, (ב) כיון דכל יום מוסיפים נר נמצא דכל יום שונה מחבירו ובזה הוא שוה לחג הסוכות שבכל יום היה שונה סדר הקרבנות ולכן גומרים בכל יום את הלל, (ג) כיון שקוראים בתורה פרשת הנשיאים ובכל יום מזכירים קרבנות של נשיא אחר והרי כל נשיא גמר את ההלל על קרבנותיו ואינו ראוי לקרות בתורה הקריאה של הנשיא בלי לומר הלל.

(ב) במסכת סופרים (פ"כ ה"ט) כתוב שגומרים את ההלל כל שמונת ימי חנוכה וצריך לברך בתחלתן "ולקרותן בנעימה" לקיים מה שנאמר ונרוממה שמו יחדיו עיי"ש ולכן יש לשיר בניגוני שמחה והתעוררות בפסוקי הודו לה' וגו' כיון שעיקרו של ימי חנוכה מיוסד להלל והודאה ואף בשאר פסוקי דזמרה יש לכוון בהם יותר כיון שזהו מחובת היום להודות ולהלל ובשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן קמ"ה) כתב לגבי אמירת הלל בלילי פסחים שכתוב ג"כ במסכת סופרים לאמרם בנעימה דמי שאינו מרגיש בעצמו התעוררות לשבח לפאר ולרומם שאין לו לומר הלל ויש לדקדק שיהיה בשירה ובזמרה וברשפי אש התלהבות וגילוי ברעדה עיי"ש.

(ג) בן איש חי פרשת וישב (הלכות חנוכה אות כ"ח) דאמירת הלל בחנוכה חשיבותו גדולה שאפילו בחג הפסח אין אומרים הלל שלם ואילו בחנוכה גומרים הלל בכל יום.

(ד) בן איש חי פרשת ויקרא שנה שניה סט"ו.

- [ו] לכתחילה יש לזהר שלא יסמוך עצמו על שולחן או כותל או על הסטענדע"ר בעת אמירת הלל^(א) אמנם מותר להשען ברפיון באופן שאם ניטל ממנו המשענת לא יפול^(א) ומי שקשה לו לעמוד יכול לשבת אף לכתחילה^(ד).
- [ז] זמן אמירת הלל הוא כל היום מנץ החמה עד השקיעה ולכתחילה יש להחמיר שלא לקרוא את ההלל קודם נץ החמה ובשעת הדחק אפשר להקל לקרוא מעלות השחר^(ט) ואם לא אמר הלל בשחרית יכול לאומרו כל היום עד השקיעה.
- [ח] אם לא אמר הלל עד שקיעת החמה ונזכר בבין השמשות יאמר את ההלל בלי ברכה^(יז).
- [ט] הלל שייך לתפילת שחרית וראוי להסמיכו לתפלת שחרית^(יז) וראוי לזהר שלא לדבר בין תפילת שחרית להלל אלא רק במה שהוא צורך תפילה^(יח).
- [י] אין לטעום קודם אמירת ההלל^(ט) אמנם מי שלבו חלש מותר לו לטעום ולאכול וא"צ לימנע מכך ואפילו מדת חסידות אין בזה^(כ).

❧ ביאורים והוספות ❧

אף בשאר הימים שהוא דרבנן יטלם בבין השמשות בלי ברכה מאחר שבקל יכול לתקן וגם מבואר שם בשער הציון עוד טעם כיון דלשיטת ר' יוסי בין השמשות הוא כהרף עין לפני זמן צאה"כ ועדיין יום הוא וגם יש סברא דיש חזקת יום וחזקת חיוב מצוה, אך לא יברך דספק ברכות להקל אמנם בשו"ע הרב סימן (תפ"ח ס"ג) כתב "שיכול לקרות כל היום עד צאת הכוכבים" ומשמע בפשטות לשונו דגם בין השמשות בכלל ויכול לקרות אפילו בברכה וצ"ע דהרי הוא ספק ברכה.

(יז) שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סימן מ' הובא בביאור הלכה (סימן תכ"ב ד"ה וקורין).

(יח) מהרש"ם בדעת תורה סימן (תכ"ב ס"ב) הביא תוספתא במנחות (פ"ו) דתפלה והלל מעכבין זה את זה ולכן אסור לדבר ביניהם וכמו בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד ועיין בדבריו בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן א') דלכך אם טעה הש"ץ ואמר קדיש תתקבל אחר שמונה עשרה יש לחזור ולומר קדיש תתקבל אחר הלל דרק אחרי הלל הסתיימה התפילה אמנם עיין מנחת ביכורים על התוספתא שביאר דהלל ותפלה מעכבין זה את זה היינו שאם לא יודע את כל ההלל לא יאמר מקצתו ובחזון יחזקאל על התוספתא ביאר דלשון התוספתא הוא הלל שבת ותפלה מעכבין זה את זה והכוונה שצריך ג' דברים בתפלת שמונה עשרה שבת בקשה והודאה ולפי"ז לא קאי כלל על הלל ובשו"ת משנת שכיר (סימן ל"ה) תמה שאם נימא דהלל ותפלה מעכבין זה את זה ובלי הלל לא יוצא חובת תפלה לכאורה נשים הרי חייבות בתפלה ואיך יכול להיות שהם פטורים מהלל הרי בלי זה לא יצאו חובת תפלה ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן ע') חולק על המהרש"ם.

(יט) שו"ת שאלת יעב"ץ (ח"א סימן מ') הובא בביאור הלכה (ד"ה וקורין) דהלל שייך לתפלת שחרית ודמי כמו טעימה לפני התפלה.

(כ) בביאור הלכה שם דגם קודם התפילה אינו אסור למי שלבו חלוש וע"ע בדעת תורה תכ"ב ס"ב.

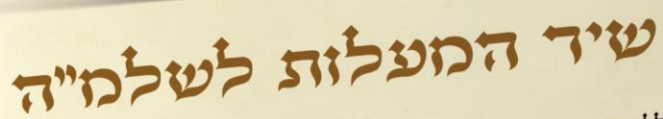
(יב) דעת המג"א סק"א דאסור להשען וצריך עמידה דווקא ובביאור הלכה שם מביא דעת הבית מאיר שחולק ודעתו דמותר לסמוך ולהשען ורק לשבת ממש אסור והביאור הלכה נקט דיש להחמיר לכתחילה לא להשען כלל.

(יג) ביאור הלכה שם.

(יד) ערוך השולחן סימן תכ"ב ס"ג.

(טו) בשו"ע הרב סימן תפ"ח ס"א בהלל של פסח כתב דלכתחילה יש לקרות הלל רק אחר הנץ החמה ככל מצוות שזמנם ביום דמצוותם דווקא לאחר נץ החמה ובדיעבד משעלה השחר יצא אך כיון שבעיני הבריות נחשב עדיין לילה קודם הנץ לכן לא יקרא לכתחילה לפני הנץ ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן א') כתב דכיון שלומדים מהפסוק "ממזרח שמש עד מבואו" שזמנו כל היום יש להחמיר בזה יותר משאר הדברים ולא לקרוא קודם נץ החמה ובשו"ת מקדש ישראל (סימן ב') כתב דאלו שנוהגין להקל להתפלל לפני הנץ מפני שהשעה דחוקה להם יש להם להחמיר ולהמתין עם אמירת ההלל עד הנץ החמה דרק לענין תפלה מצינו שהקילו למי שהשעה דחוקה לו אבל לא מצינו כן במצוות שזמנם דווקא ביום שיהא רשאי לעשותן קודם נץ החמה וא"כ הוא שעת הדחק גדול שיש לדון ולומר דכל שעת הדחק כדיעבד דמי ולמעשה כתב שם ללמד זכות על המקילים עפ"י הסברא המובא במהרש"ם דהטעם שצריך להמתין על הנץ הוא משום דעלול לבוא לידי טעות לעשות המצוה לפני עלות השחר (שיטעו באור הלבנה שכבר האיר השחר) ועל כן בזמנינו שמשתמשין במורה שעות לידע הזמנים ולא שייך כ"כ טעות וא"צ להמתין עד הנץ החמה אך הוא רק בגדר לימוד זכות.

(טז) ואף דהוא רק חיוב דרבנן ובכמה מקומות מצינו דאם כבר הגיע בין השמשות ועדיין לא עשה המצוה דאינו חייב לעשותו בבין השמשות דספק דרבנן להקל עיין בשו"ת מקדש ישראל (שם) דהכא יש להחמיר יותר דלהראב"ד הוא מצות עשה מדברי קבלה ולהרבה פוסקים ספק דברי קבלה לחומרא וגם מבואר במג"א דאם לא נטל ד' מינים

ש"ר ושבחה הלל וזמרה, ברגשי תודה והוקרה, לשגור ברכתני, מעומק לבבינו, למע"כ ידידנו הנכבד כבוד המע
ש"א ישובת חשיכה כאורה, להרבות פעלים לתורה ולתעודה חשיכה כאורה, למען הכלל והפרט עוסק יום ולי
כ"ל שלך עצמו מנגד לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, עוסק בצרכי ציבור באמונה באמת ובתמי
ה"ז הגבר אשר אוד כגיבור חלצנו ברוח מסורה, למען הצלחת השבת המרוסם באת"ק מירון למעלה מן המשוועה
צב"י תפארתו יעלה על ראש שמחתו, כשמו הטוב כן תהלתו, יראתו קודמת לחכמתו, והוא יהיה לעטרת צב"י

שלמה עבד
עקשטיין

לדגל שמחת אידוסי בתו לחז"ט בשעטז"מ

עב"ג החתן החשוב המופלג בתורה ובידאה, נודע לתהילה ותפארה

כבוד **מנחם זאב** הי"ו
בן הד"ר **ישראל שלום אונגאר** הי"ו
אב"י בקרית זאב יע"א

ויד' נועם ה' עליכם, שתשרה שכינה במעשי ידיכם, ותזכו להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, תזון בריות גופא ונהורא נפשא, ובשכר זאת יברכהו ה' באור ימים ושנות חיים בטוב ובנעמים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אמינה.

המברית ברש' הוקרה והערכה, אסירי התודה וההכרה
וועד השבת הארומת
בארה"ב ובארה"ק

דיני רנית דברים (א)

מבוא: איסור רבית קיים אפילו אם אינו נותן רבית כסף או שוה כסף, אלא רק מהנה את המלווה עבור ההלוואה בדברים, אפילו שאינו שוה כסף. כמו שדרשו חז"ל (ב"מ עה:): "לא תשיך נשך כל דבר" – אפילו דיבור אסור. ונכלל בזה כמה ענינים כגון: להקדים אמירת שלום למלוה, לשבץ המלוה, להגיד יישר כח על ההלוואה, ועוד.

בענין שאילת שלום

אינו רגיל

מי שלוה מחבירו, ולא היה רגיל מקודם להקדים להמלוה שאילת שלום, אסור¹ להקדים לו שלום, שנאמר נשך כל דבר, אפילו דברים אסורים². ואסור אפילו כשאינו מפרש שהוא מחמת ההלוואה³.

רגיל

אבל אם היה רגיל להקדים לו שלום קודם מתן ההלוואה, מותר ללוה להקדים שלום למלוה. משום דבכה"ג ניכר שאינו מקדים לו שלום בשביל ההלוואה. ובכמה פעמים נקרא רגיל, עיין בהערה⁴.

להקדים שלום לגזבר הגמ"ח

הלוקח הלוואה מגמ"ח, מותר לו להקדים שלום לגזבר הגמ"ח, כיון שהוא אינו בעל הממון⁵.

1 בגמרא (ב"מ עה:): "תניא רשב"י אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום, ת"ל 'נשך כל דבר אשר יעך', אפילו דיבור אסור" ונפסק להלכה בשו"ע (יו"ד סימן קס ס"יא).

נחלקו הראשונים האם איסור רבית 'דברים' דאורייתא או דרבנן, והלימוד מהפסוק אינו אלא אסמכתא. והנה דעת הרבה ראשונים וכן נפסק להלכה ברמ"א (יו"ד סימן קס ס"א) שברבית דרבנן אין הלוה עובר משום אסור רבית אלא משום לפני עור, ולפי"ז קשה שאם הלוה עובר ברבית דברים, אע"פ שהוא רק רבית דרבנן, אי"כ כש"כ שיעבור על איסור רבית במקום שנותן רבית ממון להמלוה אע"פ שהוא רק רבית דרבנן. ובשו"ת נאות יעקב (סו"ס ט) הביא ששאל קושיא זו לבעל שו"ת בית הלוי, ותירץ לו שטעמם של הראשונים שאין איסור על הלוה ברבית דרבנן, משום שכל האיסור דרבנן הוא כדי שלא יבוא לידי רבית דאורייתא, ולכן סגי לנו אם נאסור על המלוה, אבל הני מילי במקום שאפשר לאסור על המלוה, משא"כ במקום שא"א לאסור על המלוה, אסרו על הלוה מטעם גזירה שלא יבוא לאיסור דאורייתא, עי"ש.

2 והטעם דשלוה הוה ברכה, ואסור ללוה לברך את המלוה משום רבית דברים. דברי סופרים (סימן קס ס"ק טב).

3 בהגהות מרדכי (רמז תל) הוקשה על מה שאמרו בגמרא (ב"מ סד:): שאם הלוה ואחר כך דר בחצירו אין בזה משום רבית, משום שכיון שמתחילה לא הלוהו על דעת כן, אין בזה איסור רבית, ממה ששנינו כאן שהלוה אסור להקדים שלום למלוה אם לא היה רגיל בכך, והרי לא הלוהו מתחילה על דעת כן. ותירץ שאיסור הקדמת שלום לא נאמר אלא באופן שאומר לו בפירוש שעושה כן מחמת ההלוואה.

אמנם כתב בבית יוסף (ד"ה ואפילו) שמשאר דברי המפרשים לא משמע כן, אלא בכל אופן אסור להקדים לו שלום אם אינו רגיל בכך.

4 בדרכי תשובה (סימן קס סקע"ג) הביא בשם ספר מרבה תורה (סקע"ז אות ה) דמלשון הש"ס והפוסקים נראה שרגיל הוא ב' או ג' פעמים, אבל אם לא היה רגיל להקדימו רק פעם אחת הוא פלוגתת ראשונים עי"ש. אמנם בביאור הגר"א (סימן קס ס"ק י"ד) הביא מש"כ בתוספתא (ב"מ סוף פ"ו) רבי עקיבא אומר קשה רבית שאף שאלת שלום של רבית, והוא שלא שאל בשלומו מימיו עד שלוה ממנו, והקדים לו שאלת שלום וכו'. וכן מבואר בירושלמי (שם פ"ה ה"ח), משמע שאם שאל בשלומו אפילו פעם אחד כבר הותר לשאול בשלומו גם אחרי שלוה ממנו. ועי"ע ברית יהודה (עיקרי דינים פ"י הערה ק"ט) שכתב שלכתחילה בעיני ג"פ.

5 קונטרס קיצור דיני רבית.

נעשה שכינו לאחר ההלואה

אם נולדה סיבה לאחר הלואה, שאפשר לתלות בה שמחמת כן מקדים לו שלום שלא מחמת ההלואה, כגון שלאחר ההלואה נעשה שכנו או קרובו, נעשה כרגיל, ומותר ללווה להקדים שלום למלוה, כיון שידוע שלא מחמת ההלואה מקדים לו שלום.⁶

לא הכירו מקודם

אם הלוח רגיל להקדים שלום לכל מי שמכיר, ולפני ההלואה לא היה רגיל לומר לו שלום כיון שלא הכירו, י"א שמותר לו להקדים שלום להמלוה.⁷

כשיש בזיון למלוה

באופן שאם לא יקדים לו שלום יהיה בזיון להמלוה, כגון שהמלוה נמצא בין כמה אנשים, והוא מקדים שלום לכולם, שאם לא יקדים גם למלוה הרי זה יהיה בזיון עבורו, מותר להקדים לו שלום.⁸

בשעת לקיחת ההלואה

בשעה שהלוה הולך להמלוה לקחת ההלואה, לכאורה מותר לו להקדים שלום ואפילו באינו רגיל, דהרי כן הדרך בשעה שהולכים לחבירו ואומרים לו שלום, אפילו כשהולכים לא למטרת הלואה.⁹

ליתן יד למלוה, לנענע בראשו

יש אומרים שדוקא לומר 'שלום' בפיו אסור, אבל בנתינת יד לבד כנהוג מפני הכבוד, מותר אף בשלא רגיל בכך.¹⁰ ולפי"ז אפשר שיש להתיר ג"כ כשמנענע לו בראשו לשלום כמו שנהוג בזמנינו כשאינו מברכו בפיו.¹¹

פרע החוב

האיסור להקדים לו שלום היינו דווקא כשעדיין המעות של המלוה ביד הלוה, אבל אחרי שכבר פרע את חובו, מותר לו להקדים שלום.¹²

הקדים המלוה לומר שלום מותר להשיבו

אם המלוה הקדים לומר שלום ללוה, מותר ללוה להשיבו שלום, משום דאין זה בשביל מעותיו אלא רק משום שעונה למלוה.¹³ ואפילו כשהמנהג שהמשיב שלום כופל שלום [שמשביב שלום, או שלום וברכה, וכיו"ב], מותר ללוה לכפול לו שלום.¹⁴

6 ברית יהודה (פ"י הערה כב, פ"א הערה סב).

7 ריבית לאור ההלכה (פ"ח הערה א), ועיין בדברי סופרים (בירור הלכה ד"ה אסור להקדים) שכתב ובעיקר דין זה צ"ע טובא, דלכאורה אף אם לא הכירו קודם ההלואה, ולא היה אומר לו שלום, מ"מ מה שאומר לו עכשיו שלום אין זה מחמת ההלואה, אלא שעכשיו הוא מכירו, ודרך המכירים לומר שלום זה לזה. ועוד יש לעיין שהרי משמע דווקא להקדים אסור, אבל אם המלוה הקדים תחילה מותר ללוה להשיב שלום, וא"כ גם כשנפגשים בדרך, והמנהג שאחד אומר שלום לחבירו, נמצא שהלוה אומר שלום משום שהוא יודע שגם המלוה יאמר לו שלום ולא בשכר הלואה, ועוד שהרי אמרו באבות והיו מקדים שלום לכל אחד, ואיך יתכן שמפני שהלוה יאסר עליו להקדים לו שלום. ולכן ברור שלא אסרו לומר שלום אלא באופן שאילו לא היה הלוח מקדים שלום לא היה המלוה אומר לו שלום, כגון שלא פגעו זה בזה, אלא הלוח התראה לפניו לומר לו שלום, אבל אם פגעו זה בזה בדרך, מותר ללוה להקדים ולומר לו שלום, עיי"ש.

8 ברית יהודה (שם) בשם המרבה תורה (ס"ק כז אות א).

9 כן נראה לפי המבואר לעיל, כיון שאין האמירת שלום בשביל ההלואה, אלא שכן הדרך כשבא אל חבירו אומר לו שלום.

10 דרכי תשובה (שם ס"ק עז) בשם המרבה תורה (שם אות א), והטעם משום ריבית דברים הוא כשמברכו בפיו. ועיין בתורת ריבית (פ"ד בבירור"ה ד) שנסתפק בזה.

11 דעת רבית (על שו"ע שם).

12 ברכי יוסף (סימן קס ס"יא) בשם המהריק"ש בשו"ת אהלי יעקב (סימן קכו), ודייק כן מלשון הגמרא 'מנין לנושה בחבירו וכו', משמע שאין האיסור אלא בעוד שהוא נושה בו, ועוד שאם אתה אומר שאף לאחר הפירעון לא יקדים לו שלום אם לא היה רגיל מקודם, אם כן כל מי שהלוה את חבירו פעם אחת יהיה כל ימיו אסור להקדים לו שלום, והרי לא מסתבר לומר כן.

13 דהרי מבואר בגמרא (ברכות ו:ו) שאם חבירו נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום נקרא גולן. תורת רבית (פ"ד הערה יב).

14 כיון שכן המנהג אין זה משום שהלוה לו. תורת רבית (שם). ועיי"ש עוד שכתב שאם המלוה רגיל לומר שלום, מותר ללוה להקדים לו שלום, דהרי בגמרא שם איתא אמר רב הונא כל שידוע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפהו. וכ"כ בדברי סופרים (בירור הלכה ד"ה אסור להקדים).

זכות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצ'ח

מזה"ר
אברהם דוב
יהודה מאנדל
הי"ו

לרגל שמחת נישואי בנו למזל טוב
החתן החשוב והנעלה נ"ו
בשעה טובה ומוצלחת

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרוות מעט ועל יו"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, בעידה טובה מרובה וגדושה
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

כעתירת וברכת
מערכת "קול התאחדותינו"

דקהל יטב לב ד'סאטמאר
בני ברק

כ"ד כסלו

הגאון רבי חיים
חזקיהו מדיני זי"ע
[שדי חמד]

ואלה תולדות

נולד בו' חשון תקצ"ג
בירושלים בין החומות לאביו
הגאון רבי אליהו רפאל הלוי
שהי' תלמיד חכם גדול
ודרשן מובהק, גם הי' שד"ר
(מטעם רבני כוללות
ירושלים, ופוק חזו מה
דמסחיד עליו גברא רבא
ה"ה רבי חיים פלאגי זצ"ל
שכותב אודותיו (בהסכמה
לספר של בנו "מכתב
לחזקיהו") "מנקי הדעת
בירושלים מעלת הרב
הכולל מלאך רפאל...
אוצר כל כלי חמדה פלפולא
חרפתא... פה מפיק
מרגליות..." ואצל אביו זו
למד חכמתו ובינתו, והוא
הי' רבו המובהק, וז"ל
בהקדמתו לספרו הנ"ל: הרב

מר אבי זצוק"ל א"א הראש רב בנייא הרבה להטיב חסדו עמי,
הגדיל תושיה, הלא לאמנה, זו משנה ראשונה, תורה דיליה
הוא, הביאני המלך לחיי העוה"ז והעוה"ב, הנחני בדרך אמת
במעגלי צדק, החזיק כל בדק, הלא הוא אמר לי, ועתה בני שמע
בקולי, מרבה ישיבה מרבה חכמה, ביראת השם כל היום בחיבה
יתירה... השכם והערב בבית המדרש, ולא המדרש הוא העיקר
אלא המעשה, לשמוע בקול ד' ולדבקה בו, ועלי מונויכי
וכסותייכי, גם למד אצל ה"חכם באשי" ה"ה הגאון רבי יצחק
קובין ואצל רבי יוסף נסים בורלא זלה"ה.

האיש מקדש

בגיל צעיר בא בברית הנישואין, ובהיותו ידוע לרבים
בחכמתו, באו כמעט כל גדולי הדור בא"י, כמי שכותב בספרו
"שדי חמד" וז"ל: ואני מעיד על עצמי שנכנסתי לחופה בעיה"ק
ירושת"ז בחודש אלול, והי' הכנסת כלה בבית הרב הגדול

ימי ההילולא

כ"ג כסלו

- רבי דוד טעבלי כ"ץ שיף אב"ד לאנדאן ב"ר זלמן (לשון זהב) - תקנ"ב

כ"ד כסלו

- רבי משה פאנעט מודעש ב"ר מנחם מענדל - תרס"ג
- רבי חיים חזקיה מדיני ב"ר רפאל אליה (שדי חמד) - תרס"ה
- רבי יוסף נתן מוואלברום ב"ר אלטר מאיר דוד - תרע"ח

כ"ה כסלו

- רבי אברהם ב"ר אליהו (הגרי"א) מוויזלנא (רב פעלים) - תקס"ט
- רבי יעקב יוקל עלינגר ב"ר אהרן (ערוך לנר) - תרל"ז
- רבי משולם זושא מנדבורנא ב"ר נפתלי מליזענסק - תר"ץ
- רבי חיים מאנטיניא ב"ר ברוך מוויזניץ (נימוקי יוסף) - תרצ"ב

כ"ו כסלו

- רבינו אברהם ב"ר דוד (השנות הראב"ד) - ד"א תתקנ"ט
- רבי אלעזר מקאזניץ ב"ר משה אליקים בריעה - תרכ"ב
- רבי יחיאל מיכל מגלינא (חתן ר"מ מפרעמישלאן) ב"ר משה (קב נקי) - תרכ"ז
- רבי צמח ברוך משידלאוואצא ב"ר נתן דוד - תרל"ז
- רבישלמה יעקב ב"ר יצחק אייזיק מוידויטשוב - תרמ"ו
- רבי יוסף מקוידניוב ב"ר אהרן - תרע"ו
- רבי שלמה יצחק ב"ר ישכר דוב מוואלברום - תרע"ו

בארץ נוד

כשראה רבי חיים נסים
אבולעפי (הראש"ל) את
דחקותו יעצו ליסע לעיר
קושטא, ועשה כדבריו ונסע
לשם, קרוביו קיבלוהו בסבר
פנים יפות ותמכו בו ברוח
נדיבה כמו שמזכיר את חסדו
לברכה: אשר היו בעוזרי,
הביאוני אל חדרם, מפתם
אכלתי ומכוסם שתיתי,
בסבר פנים יפות מטה כסא
שולחן ומנורה, ולמדתי תורה
בבתים ובחומתם בשובה

ונחת... ע"כ, ביקש לישב בשלוה קפץ עליו רוגז החולי כמו
שכותב: מאז באתי פה העירה נתיישבתי נהייתי ונחליתי
במראות נגעים מכף רגל ועד ראש פצע וחבורה... לולא ד' שהי'
לי, גמלני מאז טובות, הקרה ד' לפני... ידי נפשי מעלת החכם
המרומם, והנה שולם כה"ר יוסף הלוי נר"ו (מר ניהו חד מרבני קושטא,
ולעתות כאל שם ביתו בעיית ברוסא יע"א) הויל זהב מכיסו למאות
ולאלפים, על הרפואות ועל הרפואים (מכתב לחזקיהו),

עוד ניתוסף לו צרה על צרתו, כי לאחר שנתרפא הרחיקו
אותו קרוביו מסיבה לא ידועה, ונאלץ ללמוד ישוערים פרטיים
בבתי יחידים, כלשונו בהקדמה: כי בעוונותי שרבו לא נודמן לי
מקום קבוע ללמוד בכל ימי השבוע, כי אם יום אחד בבית בעל
הבית אחד, ויום אחד בזולתו, ע"כ, עם כל תלאותיו שעבר הוציא
לאור בשנת תרכ"ה ספרו הנזכר "מכתב לחזקיהו" על ששה סדרי
משנה, וחידושי גפ"ת על מסכת ברכות וסדר מועד, שבו מראה
בקיאות עצומה בכל חדרי תורה והפליאו חכמי דורו.

לצבי חמד

מאוד הי' געגעני
לשבת בארץ הצבי, וקשתה
עליו מאד מגורתו בארץ
העמים וכמאונן בשירותו:
נער הייתי בצאתי מירושלים,
בעצבון רוח וברפיון ידים,
עזבתי את עיר מולדתי ציון
היא ארץ חמדה תאוה היא
לעיניים, אורה מחכים לא
יערכנה הזב פרויים... נמס
כל לבי ורפו כל ידים, דמי
עלי כעובר על תרי"ג מצות,
והי' קשה מאד בעיני פרידתה
כחומץ לשינים וכעשן
לעיניים... ותפלתו היתה
שלפחות יזכה להקבר בארץ
הקודש... וכל יום כי יעבור
אוחיל ומצפה בכליון עינים,
כי ישקף ה' לטובה ויזכנו
לשוב ולהתיישב בתוככי
ירושלים, ואני זקנתי, ואת
יום מותי לא ידעתי, אנא ד'
שם תהא מנוחתי, שם תהא
קבורתי בעיר הקודש
ירושלים, ואם שלש אלה

במוטב תלתא כחדא שריין, חברון צפת וטבריא דין הניין, לכולם
בשם אקרא ארצות החיים...

למחי' שלחני

בשנת תרכ"ז כשביקר בקושטא אחד מעשירי ארץ קרים
(דרום רוסיא) הפציר בו שיקבל את כתרי הרבנות בעיר קרא
סובואר, ולא נח ולא שקט עד שהביאו לשם, שם הי' כמלאך
המושיע להחזיר עטרה ליושנה ללמוד את העם הדרך ילכו בה,
כי הי' שם שכחה גדולה, כמו שכתוב בשנת תרנ"א בחלק תשיעי
מספרו "שדי חמד" וז"ל: זה לי שנת עשרים וארבעה בתוך עמי
אנכי יושב עיר הזאת קרסובואר, לשרת בקדש להורות להם
את הדרך ילכו בה לשמור ולעשות את כל התורה, ואחרי כי
נוכחתי לדעת כי אינם בני תורה, וזמן זמנם זמניהם לא הי' להם
מרבין תורה כראוי להם, כי הרבנים שקדמוני שפת בני העדה
מור להם, ולא יכלו לקרב דעתם עמהם ולדעת מעשיהם
ותהליכותיהם, בדברים העומדים ברומו של עולם שבני אדם
הללו מזלזלים בהם, לא במרד ולא במעל ולבית יעקב חטאתם
מחסרון ידיעה, ידעתי כי למחי' שלחני אלקים, להרים דגל
תורתנו הקדושה לשמור גדר' וסיג' בעזרתו יתברך, ע"כ,
שם חיבר ספרו "אור לוי" לזכר בנו יחידו שמת בימי עלומיו
בשנת תרכ"ח, והדפיסו בעלם שמו לגודל ענוותנותו, ובהקדמה

ימי ההילולא

ב"ז כסלו

- רבי שאול אב"ד לובלין ב"ר מאיר מאוסטראה בעל מאיר נתינים - תקמ"ח
- רבי שמואל אב"ד פויגא ב"ר משה פנחס (בית שמואל אחרון) - תקס"ז
- רבי חיים ממשערנוביץ ב"ר שלמה (באר מים חיים) - תקע"ג
- רבי חזק' פייביל פלויט אב"ד שוראני (ליקוטי חבר בן חיים) ב"ר חיים - תרנ"ה

ב"ח כסלו

- רבי גדליהו מליניץ (תשוואות חן) ב"ר יצחק - תקס"ח
- רבי חזק' מליניץ (עין הדעת טוב) ב"ר צבי - תקמ"ז
- רבי ישראל משולם זלמן אב"ד לאנדאן ב"ר יעקב מעמדן - תקנ"ה
- רבי אהרן מפעלשטיין ב"ר צבי ארי' - תרס"ז
- רבי ברוך דוד מקלינקוביץ ב"ר מרדכי דוב מהארנסטייפל - תרפ"ו

ב"ט כסלו

- רבי גדליהו מליניץ (תשוואות חן) ב"ר יצחק - תקס"ח
- רבי ארי' לייבוש הלוי הורוויץ אב"ד סטאניסלאב ב"ר אלעזר (פני ארי') - תר"ד
- רבי צבי הירש מרדכי ב"ר אברהם משה מפאשיסחא - תרכ"ז
- רבי שלמה הכהן מוויילנא ב"ר ישראל משה (השק שלמה) - תרס"ו
- רבי מנחם נחום יוסף בן ציון טברסקי ב"ר מרדכי מקאריסטשוב - תרס"ט

מאונן על פטירת בנו: כל
בית ישראל יבכו על האי
שופרא דבלי עיילת בלא
בר... במסתרים תבכה נפשי
עיני נגרה... על ספר זה
התבטא גאון אשכנזי רבי
בצלאל הכהן זצ"ל מוויילנא
דאלמלא ידע שהמחבר חי
אתנו היום הייתי חושב
שאחד מן הראשונים הוא,

בשנת תר"ל עלה
לארץ ישראל להשתטח על
קברי צדיקים, ובשובו משם
הביא עמו מעפרה כלשונו:
חיובא רמיא להשתדל
להשתטח על קברי צדיקים
כי זכות גדול הוא... וכיש
כשהולך להשתטח על קברי
הצדיקים שבא", בשנת
תרל"ח חלה מחלה קשה על
עיניו ואף לאחר שנתרפא לא
חזר אליו מאור עיניו
כבתחלה, ואז הוסיפו השם
חיים בסגולה לרפואה.

חכמה וענווה

בימים ההם כשישב על מי מנוחות החל בעבודתו הנפלאה
להוציא ספרו "שדי חמד" על עניני הלכה, להגיש למעיינים כל
דין והלכה על שורשיהם יסודותיהם וענפיהם המקור מהתלמוד
עד לאחרונים, בלשון צח יקרה מפנינים, עם כל זאת כתב
בהקדמתו: שום אדם לא יסמוך להלכה ולמעשה על מה
שכתבתי בספרי, כי אני לא באתי לפסוק דין ולהכריע בדבר
שיש בו מחלוקת, רק העתקתי מה שמצאתי באיזה ספרים לזכות
את מי שאין בידו הספרים,

לא ארכו הימים ונתפרסם בכל המדינות, אשר לו שוגרין
אגרות שאלות ותשובות מכל קצוי תבל מכל שבטי האומה
לקבל דעתו המכרעת, גם זאת נודע כבעל מידות נעלות שונא
בצע ומסתפק במועט היו שולחין לו נדבות כמו שכותב בהקדמתו
לשי חמד חלק שישי: האמנתי כי אדבר מידי שבוע בשבוע יביא
הבי דואר טומס מכתבים מינים ממינים שונים, מאשר נכבדתי
בעיניהם יחזיקוני לאיש אמונים שונא בצע כסף ומדנים, שולחים
צרור כספיהם לידי לקיים מצות שלוח לארבע ארצות החיים
(א"ה כנראה כוונתו לערי אה"ק) לכוללים או לפרטים... עוד
כותב על מכביר אגרות... שאלת ח"חם להורות הלכה למעשה
באיסור והיתר, דיני קידושין וגירושין, ריבים ופטופטים מאנשי
מדנים שוב"ם ורבנים... ועוד מקבל בקשות... להתפלל על כל
צרה וחולה וחבוש במאסר ואשר יד' נגעה בו בזעם ובעברה...

ובענוותנותו כותב: נפשי יודע מאד דלותי ושפלותי, ולהתפלל על עצמי איני כדאי, הלא טוב לנו לפנות אל ימין מי מקדושים צדיקים 'אדמוריים' שבדורינו יחיו, המתאמצים בתפלתם וכו' אשר אין לקוות זה מאנשים אשר משוקעים בטרדות שונות מענייני העולם, או כי עומק תלמודם טורדם בעת תפלתם....

ארי עלה מבבל

בשנת תרנ"ט אחרי שמלאו ל"ג שנים לכהונתו בקראסובאר גמר בלבו להשתקע בא"י, בקיץ של אותה שנה יום ג' פרשת שלח יצא לדרכו, בני עירו ועדתו נפרדו מעליו פרידה נרגשת, ובאו אנשים למאות ולאפים אל החוף ועמדו על רגליהם עד אשר נעלם הספינה על מימי הים, ויהי ביום השלישי ה' בתמוז הגיע לעיר יפו שהתקבל ע"י יהודי המקום בהערצה, בתוך דבריו באגרת שהריץ לפני העיר בצאתו מיפו כותב: והנני מברך ברכה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לראות נוח היפה ביפו ת"ו ב"ב, וברוכים יהיו כל האנשים הנכבדים פה אשר ענותם תרבנו וקבלו פני בספי' והראו לי כל בית נכאתה שלהעיר וכו', מיפו עלה לירושלים עיר מולדתו ונתקבל בחביבות גדולה, והתכוון לישב במנוחה בלי משא הקהל לגמור חיבורו הגדול 'שדי חמד' כלשונו: ידעתי כי בואי אל הארץ הקדושה לא תהי' פרנסתי מרווחת כבראשונה, אבל יודע ריבוני כי על דעת כן באתי להתנהג כאחד העם וכו', כי רק כאחת מדלת העם תהי' כל הנהגת ביתי בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה, למען תהי' דעתי פנוי לעסוק במלאכתי בסדור המערכות וכו', אולם לאחר זמן קצר שישב בין החומות רצו חכמי ירושלים שיכהן כה"חכם באשי' שהתפנתה, כששמע רצונם מיד ברח מן הכבוד לעיר חברון שיוכל לישב על התורה ועל העבודה בלי מפריע, אמנם כשנפטר רבה של חברון רבי רחמים יוסף פראנקי זלה"ה נתנו בו ז' טובי העיר את עיניהם להכתירו כאב"ד חברון, וכיון שראה שאנשי העיר הם כצאן בלי רועה, נטה שכמו לסבול את משא העם, רק התנה עמם שלא יטרדוהו בעניני יום יום של הקהלה, רק העמים על עצמו הפיקוח על החינוך בדור הצעיר.

רועה צאן

שם בחברון לא הי' הת"ת על תיקונה, והיו הרבה ילדים חולכים ללמוד במוסדות ה'ליאנס', אור כגבור חלציו וביחד עם חכמי אשכנז הביא מלמדים מומחים וסידר הילדים לפי הגילוי, וקבע לימודים מסודרים, גם יסד כולל אברכים וישיבה לצעירים, ובשבת היו כולם מתכנסין אצלו ומסר להם שיעור בהלכה ואגדה משולבים אהדרי, אחד משומעי לקחו כותב את מסירתו לעניני החינוך וז"ל: במעונו הפרטי בחדרים מרווחים מליאים אור ושמשי, היו הצעירים מתכנסים והוגים בתורה, הסביבה הנעימה והכלים נאים, כל אלה הרחיבו את דעתם של הלומדים, בהרגישו את סכנת השכלה שארבה לתלמידים, הי' נוהג להכנס אתם בדברים כדי לבחון מדבריהם באיזו מדה הם חדורים בהכרה תורני ועד כמה הם מסוגלים לעמוד מפני הרוחות המציות,

אז הי' בירושלים המלחמה נגד ויצמאן וסייעתו להקים ביי"ס העברי ואף זממו להקים ביי"ס בחברון, והשד"ח קיבל מכתבם מחכמי ירושלים ובראשם רבי שמואל סאלאנט וצ"ל שהקמת ביי"ס זה מטרתה להטיף דברי כפירה וניאוף בתוך לבות הצאן קדים שהי' ידוע להם כוונתו, והשד"ח יצא להלחם השערה שלא להניח שיקימו ביי"ס זה ובחסדי ה' נתבטלה זממו והי' המחנה לפליטה.

הי' נחשב כקדוש וטהור אצל כל בני העיר, וגם אצל הישמעאלים שפחדו ממנו פחד ממות, ובעברו ברחובות עיר נישקו הערביים את גלימתו וביקשו ממנו את ברכתו, ולזאת העדיף לילך בדרכים הצדדים ולא לילך ברחובות קריה בשאון העיר.

זורע צדקות פועל ישועות

נתפרסם מאוד במדותיו הנעלות ענוות חן ענד בראשו הקים 'קופת התלמידים' וקופת ההלוואות 'חן וחסד' שהקים ממה שקימץ מפתו, והי' לזוה לכל מי שפנה אליו, אף למי שידוע לילוח ולא 'ישלם' באמרו ד"אל תדין את חבריך עד שתגיע למקום, שאפשר שמחמת דוחק הפרנסה לא עמד בנסיון, עתה נברך אותו בשפע ברכה מעל, ובוודאי ישלם, פ"א נטפל אליו עשיר שביקש שיקבל ממנו מנחתו ארנק מלא דינרי זהב, השד"ח סירב לקבלו, אמר לו העשיר הזה דהנה הגיע לשנות הזקנה, ולא חנן אותו אלוקים בבן זכר, ובאחד הלילות נראה לו אליהו הנביא זל"ט ואמר לו שיעלה לעיר חברון כי שם צוה ד' את הברכה חיים עד העולם, ועשה שאלת חלום ויוגד לו שיעלה חברונה ששם רבי חיים מדיני והוא יצוה עליך את הברכה, ואז נדר שאם יהי' אלוקים עמדי ואזכה לראות פני קדשו ארים מלוא ארנק זה לדבר מצוה, ועתה באתי לקיים נדרו, נענה לו השד"ח ואמר לו שהוא בעצמו יחלק לקופת התלמידים וקופת ההלוואות וכו', וד' ימלא משאלות לבו לטובה, וכן הי' שלתקופת השנה נולד לו בן ויקרא את "חיים חזקיהו".

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחשון תרס"ה נפל השד"ח למשכב אשר ממנה לא קם, ולא הועילוהו כל מאמצי הרופאים שהיו בארץ לרפאותו, ובכ"ד כסליו נסתלק לחה"ה, וקהל גדול של אלפים ורבבות אנשים לוו אותו לחלקו כבודו האחרון, יוספר שגם הערבים השתתפו בהלוויה והיו יכולים לראות אותם נוזלים דמעות מעיניהם שאךף הם ידוע שהאי שהגן על חברון הלך לבית עולמו, והוטמן בבית החיים בעיר חברון.

כ"ז כסלו

הגה"ק רבי חיים ממשערנאזויטץ זי"ע
[בעל "באר מים חיים"]

צור קודש מחצבתו

איש חסיד וירא אלוקים היה ר' שלמה טארר, הוא דר בעיירה הסמוכה לבוטשאטש אשר בחבל גאליציה, ויהי האיש

בישר אליהו הנביא שאורו יאיר על פני תבל.

בצעירותו נשלח ע"י אביו ללמוד תורה בבוטשאטש שהיתה עיר גדולה לאלוקים חבירו היה הרה"ק ר' אברהם דוד מבוטשאטש בעל ה"אשל אברהם" ו"דעת קדושים" בבוטשאטש אם כי היה גדול ממנו בשנים, ויחד קיבלו את תורתם מפי רבם הגאון רבי צבי הירש קרא אב"ד בוטשאטש ובעל "נטע שעשועים".

באותו זמן החל גם להסתופף בצל רבו המובהק הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, שם התבלט כאחד המיוחדים שבחבורה, כשרבו מרעיף עליו אהבה וחובה מיוחדת, הדבר בא לידי ביטוי עז בהסכמתו של הרה"ק ר' מרדכי מקרעמנין זי"ע (בנו של הרה"ק מזלאטשוב זי"ע) על ספרו "שער התפילה", וז"ל: "ראיתי וידעתי מטעם עריבות חובת ידידות מכבוד אבי אדמו"ר הרב הקדוש החסיד המפורסם לכל באי עולם מה"ר יחיאל מיכל זל"ה אליו, שחיבבו ביותר ויותר, כבבת עיני היה אצלו ואהבת עולם חיבבו". כמו כן ביקר בהיכלי הקודש של המגיד הגדול ממעזריטש, הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, והרה"ק ר' ברוך ממעזיבו זי"ע.

על כס הרבנות

לפני הכהנו כרב בעיר טשערנאוויץ כיהן כרב בעיר קוזוב ואח"כ בעיר קריפטץ, אך שם לא האריך ימים על ממלכתו, וסבל רבות מתושבי העיר שהוכיחו רבות שישבו מדרכיהם הרעים, לבסוף מחמת ריב שפרץ בינו לבין תושבי העיר שלא אבו לקבל את תוכחתו, נאלץ לעזוב את העיר.

בשנת תקמ"ט נקרא לכהן פאר כרבה של טשערנאוויץ אשר בגליל בוקאבינא, שם הנהיג את עדתו ברמה, אשר אהבוהו אהבה עזה, לאחר כמה שנים התמנה לרב הגליל של בוקובינה כולה, ואף אושר והוכר רשמית ע"י השלטונות האוסטרים ששלטו שם באותה העת.

בגלילות בוקאבינא וולחייא, היו התושבים נמנים על פשוטי עם ובעלי נפש גסה, הרה"ק בענותותו הגדולה התהלך עמם באהבה וחובה ובדרכי נועם היטה את אורחותיהם לטובה, בכל מקום אליו הגיע לא נח ולא שקט עד אשר ביסס שם את יסודות היהדות, על ידי ייסוד בתי מדרשות והחדרת החינוך הטהור לצעירי המקום, כאשר הוא מרעיף עליהם אהבה וחובה, ומשפיע עליהם מהורו ומיראתו הטהורה.

מספרים זקני העיר טשערנאוויץ מה ששמעו מאבותיהם שמוראו וחיתתו של הרה"ק הי' על פני כל אנשי העיר ותקיפותו ועוז רוחו בענינים הנוגעים לכבוד שמים, עוברות כחות השני בין כל שנות רבנותו, מעולם לא נרתע למחות בידי פורצי גדר, גם כאשר נגע הדבר לכבודו, אלו שהעזו להמרות את פיו היתה בס יד ה' ונענשו קשות, כאשר סירב אחד לצו ב"ד היה הרה"ק קורא מתוך החומש את העונש הקבוע לו, וכפי שמסופר על איש אחד שקרא לו שיבוא להתדיין לפניו

עובד אלוקים באמונה ובתם לבב, בעירתו מתהלכות שמועות וסיפורים מדהימים אודות צדקתו ומסירות נפשו לכל דבר מצוה, מוכן ומוזמן הוא להפקיר את נפשו ומאורו למען קיים מצוות בוראו, פע"א ומשום סיבה כל שהיא שכח למכור את היי"ש שבבית המזיגה שלו לנכרי בערב פסח עד שעבר עליו הפסח, הוא הכין את עצמו לקיים המצוה בכל מאוודך ובדעתו לשפוך את כל היי"ש ללא כל התחכמות, הוא ציוה לאשתו להכין סעודה גדולה וזאת לבטא את שמחתו שמוסר כל ממונו למען מצוה אחת, הוא פקד על משרתו שיקרא לערלים שינגנו והוא עמו שפך את היי"ש ובשעת מעשה כרכר ורקד בכל עוז ובהתלהבות עצומה, בני הכפר הערלים הלכו מיד לאדון הכפר וסיפרו לו שר' שלמה בעל בית מזיגת היי"ש נשתטה ויצא מדעתו וזה לו האות כי שפך את כל היי"ש לעיניהם ועוד רקד בזמן איבוד היי"ש, האדון ציוה מיד לסלקו מהכפר, וכך יצא ר' שלמה נקי מכל נכסיו בקיימו ע"י כך מצוה של ביעור חמץ.

במים ההם ור' שלמה נודד ממקום למקום בעירום ובחוסר כל, ביום מן הימים הגיע אליו שמועה רעה, שאחיו שהי' עתיר נכסין מת ולא השאיר אחריו בנים, אלמנתו נשארה כבולה ללא אפשרות לינשא עד שיבא אחי בעלה והוא ר' שלמה כדי לקיים בה מצות חליצה, אבל היא בידעה מה רב המרחק בין מקומה למקום מגוריו של ר' שלמה כמעט ונתייאשה, ולא עלה בדעתה שיבוא לחליצה, והיא תשאר עגונה כל ימיה, ברם לא איש כר' שלמה יחרד וילפת מלעבור מרחקים עצומים למען קיום מצות ה', הוא שם נפשו בכפו ויצא אל מקום אחיו המנוח, שבועות וחדשים מרובים ארכה נסיעתו הקשה, ללא פרוטה בכיסו וללא בגד ראוי שיגין עליו מפני רוחות ושלגים, והוא בשלו, מטרה אחת ויחידה לו, להוציא אשת אחיו מכבלי עגונה, ובמטרה קדושה זו לא עכבוהו גשם ושלג רוח וסערה, ויהי בעת היפרד ר' שלמה מעמה לאחר שהתירה מכבלי עיגונה, הפצירה בו במאוד שיואל ליהנות מהטוב הרב שנתן לה האלוקים, ותושט לו מלא חפניים זהובים, אך הוא דחה בשתי ידיים באמרו שאין בדעתו ליהנות ממצוה כה נדירה כמצות החליצה שהגיעה לידו ע"י נסיונות ויסורים קשים עד למאוד, בשובו משם נגלה אליו אליהו הנביא ובישרו שבוכות המצוה שקיימה תוך מסירות נפש עצומה יוכה שיוולד לו בן בעל נשמה גבוהה וקדושה, אשר אור תורתו וקדושתו תאיר ותזרח על פני תבל, ואכן לתקופת השנה נולד לו בן ויקרא שמו בישראל חיים, שהתפרסם כעבור שנים על שם ספרו "באר מים חיים" הלא הוא הרה"ק ר' חיים מטשערנאוויץ זי"ע.

ואלה תולדות

הרה"ק ר' חיים מטשערנאוויץ נולד בשנת תק"כ בכפר הסמוכה לבוטשאטש לאביו ר' שלמה שהי' מרביץ תורה בק"ק הורודנקא, אחיו של ר' צבי מפרוהייץ (חותן הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע) מצאצאי הב"ח והחלקת מחוקק.

עוד בהיותו נינו וחכים כבר החלה רוח ה' לפעמו וראו בו כי לגדולות נוצר ולאילנא רברבא יתעביד, ושעל הנער הזה

ולא רצה לבוא, והיה שולח שליחים להתרותו, ומשלא נענה לשלוחים לקח את החומש בידו וקרא את העונש למי "שלא ישמע לכהן שבימך שאנוכי אדרוש מאתו", ומיד נענש המסרב במיתה רח"ל.

בעירו היה גר בעל מנגן נפלא ושמו שמעון, בשירתו הנפלאה היה כובש את ליבם של יהודי העיר, עד אשר באחד הימים החליטו פה אחד עם ראשי הקהילה למנותו כחזן בית הכנסת בעיר, הרה"ק אשר נודע לו דרכיו המקולקלים של אותו חזן, לא אבה ליתן את הסכמתו לכך, אולם דעתו לא התקבלה על ראשי הקהילה שחשקה נפשם בשירתו של אותו שמעון, כשנוכח הרה"ק כי מחלוקת גדולה תצמח באם יצא נגדם בעוז ובתוקף, שלח לידידיו הרבנים הגאונים מכתב כתוב ברמזיה: "שמעון דורש כל אתין שבתורה, "את" החזיר, "את" הנבילה, "את" הטריפה, כיון שהגיע ל"את" ה' אלוך תירא פירש", במכתב תשובתם כתבו אלו, כי למען הרבות שלום ימנע מלהכריז מלחמה נגדם, בסוף תשובתם הביעו אלו את תקוותם כי בוודאי ימצא ברוב תבונתו דרך מחוכמת להדיח את שמעון ממשמרתו, בסופו של דבר אכן נתמנה אותו שמעון למשרה הרמה, הרה"ק ניסה לקרבו ולדבר על ליבו שיחדל ממעשיו המקולקלים, אולם כשנכח לראות כי דבריו נופלים על אוזניים ערלות החליט לפעול בדרך אחרת, הוא החל להתיידד עמו, בכל סעודה שהסב בה הגיש לו הרה"ק כוס יין ישן, וכך הרגילו בשתיה, עד שבמשך הימים התחיל הלה להתגולל ברחובות העיר אפוף שכרות ונתבזה כאחד הריקים, אנשי הקהל אשר הדבר הסב להם בושה וחרפה, העבירוהו תיכף ממשרתו, ואז נוכחו הכל לראות כח ראייתו העמוקה של רבם ומיהרו לפייסו.

עשרים ושלוש שנים ארכה כהונתו, עד אשר פרצה המלחמה בין אוסטריא לראמעניא, וכתוצאה מכך עבר כל חבל בוקאבינא לידי האוסטרים שהחלו להצר את צעדי היהודים כשגורו לאסור תפילה בציבור, וכן על חובת הלימוד בבתי"ס הממשלתיים. הרה"ק לחם כנגדם בכל עוז כאשר הקהיל קהילות ברבים ולימד את עדתו תורת ה', ובזה הצית כאש את עזמו של שר העיר וציוה לאסור בבית האסורים, ורק לאחר מאמצים רבים של אנשי קהילתו הצליח להשתחרר אבל הוא נאלץ לעזוב את העיר, בצאתו את העיר פקד על משמשו שנשאר בעיר שישם עינו על הביהמ"ד וישמרנו מכל משמר, מאוד מאוד חשויב והעריך הרה"ק את בית מדרשו וקדושה מיוחדת שררה עליו, וסיפרו זקני העיר טשערנאוויטץ כי הביהמ"ד עמד מול פרעות ומלחמות רבות שהי' מנת חלקם של תושבי בוקאבינא, ובעוד שכל הבתים הסמוכים אליו נהרסו עד היסוד, עמד הביהמ"ד על תילה רבות בשנים, ועד היום בני לתלפיות ביהמ"ד הנקרא ע"ש ה"באר מים חיים".

לארץ החיים

אז אז התכונן למלאות את שאיפתו העזה מאז, לעלות ולחונן את עפרה של הארץ הקדושה, והיה בצאתו מן העיר טשערנאוויטץ יצא אנשי העיר ללוותו כשלא יכלו להיפרד

מרבם ומאורם, הרה"ק הבטיח להם אז שלעולם יהא נקרא ע"ש העיר הזאת טשערנאוויטץ, ואכן ע"ש זה נקרא עד היום הזה על אף ששימש ברבנות בכמה עיירות.

בדרכו לא"י עבר דרך העיר בוטשאן ולהפצרת בני העיר נעתר לכהן פאר בעירם, כמזכ"ר כיהן אח"כ בעוד כמה קהילות שונות וחשובות, מוהילוב, וקשינוב, עד אשר עלה בידו להגשים את מאויו לעלות לא"י שם השתקע בעיה"ק צפת, ובה חי את שארית ימיו בקדושה ובטהרה עד יום הסתלקותו לגנוי מרומים ביום כ"ז כסלו נר שלישי דחנוכה שנת תקע"ח לפ"ק, מקום מנוחתו הוא בבית החיים בצפת במערה הנקראת "מערת הבאר מים חיים" הנמצא בקרוב מקום לציון הבית יוסף, בין הב"י ובין האלשיך הק', וזה נוסח מצבתו: פ"נ הרב ר' חיים בהחסיד ר' שלמה מבאטשאן נלב"ע ביום כ"ז כסלו תקע"ח.

ביום השביעי נתעלה

נודעת ומפורסמת עבודתו הנוראה והשגותיו הנפלאות ביום שבת קודש, עד שהעידו עליו כי לאחר בואו מבית המרחץ נשתנתה צורתו לבלתי הכר והי' נדמה לאיש אחר, ויש שאמרו כי קומתו היתה מזדקפת מערש"ק אחרי המקוה עד מוצש"ק וגדלה במידת ראש.

ובספר קדושת יעקב מביא מה ששאל המחבר את אביו ר' משולם נתן מרגליות שהסתופף בצילו של הרה"ק מטשערנאוויטץ, וז"ל שם: "שאלתי את אבי ז"ל, אם אמת הדבר מה שאומרים כי מן ערש"ק אחר טבילתו עד אחרי שב"ק גבה במידת ראש, והשיב לי: בני, אתה ידעתי כי אין דרכי לגזם וגם לא מדותי בקומתו, אך זאת אומר אני לך בעדות ברורה, כי ראיתי אותו בכל ערש"ק בלכתו אל המרחץ ובבואו משם, וממש לא בא אותו האיש שהלך, ונדמה כליל לאיש אחר בצורתו בקומתו ובכל תואר גופו הקדוש היה משונה מבראשונה", כן היו אחדים שפי' ענינה של הגבהה זו שבמשך ימי החול התהלך בכפיפת קומה ולא כן הי' בשב"ק, ומשר"ה נדמה הי' כן, אולם בספר מגדל עוז מביא בשם הרה"ק הצמח צדק מליובאוויטש שאמר שאפשר להאמין בזה שהרי בעינינו ראינו שהרה"ק הבעל התניא זי"ע ביום שנתמנה לרבי גבהה קומתו במידת ראש ונשאר כך כל ימי חייו.

דרכו בקודש היתה להתפלל בעצמו לפני התיבה כל התפילות ולקרוא בתורה בשבתות וימים טובים, ואש קודש בערה בו אז ובקע רקיעים בתפילתו, ורק כשהיה תלמידו הרה"צ ר' משולם נתן מרגליות שובת אצלו היה מכבדו בקריאת התורה, והי' מתבטא אליו: "אילו זיכני השי"ת בכלי נגינה כמותך הייתי רק צועק ומרנן להשי"ת כל המעת לעת של שבת קודש".

לגודל להב השלהבת שבערה בו מקדושת השבת לא הי' מסוגל לישון, ומסופר כי פעם כאשר ראה בשב"ק יהודי ישן שנת ישרים מיהר לזלף עליו מים חיים בחושבו לגודל מדרגתו כי וודאי נתעלה, לאחר שעמד על טעותו, מיהר לפייסו, ולאות כן הניח את ידיו הקדושות על ראשו ובירכו, מני אז נבצר הי'

מאותו יהודי לישון ביום השבת.

שגור הוא בפי כל העובדא הידועה שפע"א נקלע יהודי כפרי אחד בערש"ק לטשערנאוויץ לרגל מסחרו, בשכסום כסף גדול בחיקו, וכיון שלא הי' לו שם שום מכיר או מודע שיוכל להפקיד אצלו ממונו עד צאת השבת גמר בדעתו למסור את ממונו לרב דמתא ובוודאי הוא איש מהימן, וכן עשה, באותו ערב שבת נכנסה אל הרה"ק אשה ענייה בבכי מר, היות ובתה צריכה להכנס לחופה בו ביום ומפאת שאין לה לסלק את הנדוניא לא רוצה החתן בשום אופן ללכת אל החופה ורוצה לנתק את כל קשרי החיתון, דבר שיגרום בושה וחרפה להכלה ולכל המשפחה, הרה"ק נתן לה תיכף את צרור הכסף שזה עתה קיבל ואמר לה מהרי ללכת את את הנדוניא ועוד היום הכניסי את בתך לחופה, האשה יצאה מאת פני הרב בשמחה ואושר ששמחתה לא תופר ועוד באותו יום נכנסה בתה לחופה, עם יציאת השבת הגיע הלה לבית הרב לגבות את פקדונה, הרה"ק התנצל לפניו וסיפר לו אשר הציל בת ישראל ומשפחתה מקלון גדול וזה נעשה ע"י מעותיו, והוסיף כי הוא מבטחו שתוך כמה ימים יחזיר לו כספו בשלימות, ולעת עתה מברכוהו שיעליח פי כמה בכל עסקיו, ואכן ההצלחה האירה לו פנים במאוד והרויח סכום גדול אשר לא תיאר כלל לעצמו, היהודי שוב לא רצה לקבל את הסכום מאת הרה"ק על אף הפצרותיו ותחנוניו באמרו שכבר הרויח פי כמה מהסכום שמסר לידי הרב וברור לו שזאת היתה לו ע"י ברכתו, הרה"ק שאל אותו, במה אברכך, הלה לא היה לו שום מענה בפיהו, ויאמר לו הרה"ק: בעבור הנסיון שעמדת שלא חפצת לחלל את השבת, ומסרת כספך לאיש בלתי מוכר לך, ומצוה זו גררה מצוה אחרת שהצלת משפחה שלמה מקלון, ע"כ אברכך שתרגיש את טעם השבת כפי שאני מרגיש כל ימי חיך, והי' בבוא האיש לביתו כבר ביום הרביעי נתלהבו בקרבו רשפי אש שלהבת קדושת השבת והיה נהפך לאיש אחר, וההתלהבות הלכה וגדלה עד שכבר בערש"ק הפיל פחד על כל בני ביתו, ומה נהדר הי' מראהו בשבת עצמו שנשתנו פניו לגמרי ובהתלהבות נוראה הי' מקבל את פני שבת מלכתא, כאשר במשך כל השבת היו פניו בוערות כגחלי אש, והי' שרוי בשמחה רבה ובהתרוממות נפלאה עד צאת השבת, אולם במוצ"ש חזר להיות כאחד האדם, והשקיע ראשו במסחר כדרכו, ובהגיע יום הרביעי החל שוב רוח השבת לפעמו, וכך נשנה הדבר מדי שבת בשבתו לאורך שנים רבות.

מקובל שהרה"ק ר' אלימלך מליזענסק אמר פעם לתלמידיו אם רוצים לראות איך יהודי פשוט מקיים ומכבד את יום השבת כבעל מדריגה גדול ילכו אל ר' הירש מאסיובר (שמו של הכפרי הנ"ל) הם הלכו אליו וראו את כל התפארה, והוא סיפר להם שהכל בא לו בעטיו של הרה"ק מטשערנאוויץ.

לקיתונות של לעג, לשמע הדברים לקח הרה"ק את החומש וקרא בו את הפסוק "מחלליה מות יומת" וכך הוה, כי המים סחפוהו ויטבע במצולות.

כן יסופר כי בעת היותו רב בעיר טשערנאוויץ הביט פעם מחלון ביתו וראה שפורקי עול בחורים וגם בתולות התאספו ביום השבת ומרקדים ומחללים את השבת בפני עס ועדה, הרה"ק שלח את שולחו להזהירם להפסיק את חילולי השבת, הם לא שמעו לו ועוד התחצפו אליו, לפתע החלה יד הי' לפגוע בם ואחדים מהם נפלו חללים, כמובן שמיד הפסיקו את חילולי השבת, אך הרה"ק פנה אל השאר ובלשון רכה הסביר להם ערך גדולת השבת ועל ידי כך קרבם אליו.

פעם בא עשיר סוחר בהמות וקבל לפניו היות ששלח שוורים רבים לארץ וויזן, ועתה הגיעתו הידיעה כי נפגעו בחולי מסוים, וחלק גדול מהם מת בדרך והפסדו גדול, אמר לו הרה"ק: אם תקבל עליך שלא יעבוד עם צאנו בשבת אז לא ימותו יותר, ואמר ע"ז בדרך צחות כי זה מרמוז בנטריקון של שבת, אם שזרל ב'שבת ת'עבוד אזי שזורך ב'דרך ת'מות, אבל אם שזורך ב'שבת ת'נוח אז שזורך ב'דרך ת'לך.

מן הבא"ר ההוא ישקו העדרים

במרכז תולדות חייו הקדושים מלאי ההוד יש לציין את חיבוריו הנפלאים שכבשו לבבותיהם של רבבות בני ישראל אשר מרוויים בהם את צמאונם ומתענגים על דברי קדשו בפרד"ס התורה ובנתיבי החסידות.

בראשית נציין את חיבורו הק' "באר מים חיים" אשר על שמו נקרא, חיבה יתירה היתה נודעת לו מגאוני וצדיקי דורו, שהפליאו במאוד את תוכנו ושיבחו את מחברו.

הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו ז"ע אמר פעם: "דער ספר מאכט פלעטערן דאס הארץ צום לעבעדיגן בורא".

הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ע אמר: כי ספר המוסר הראשון שלמד בו היה הספה"ק באר מים חיים, מרן הגה"ק העצי חיים ז"ע אמר פעם: כי מה שכתוב בספה"ק שהלימוד בספרי מוסר קודם לימוד גפ"ת ושוע"ע סגולה נפלאה שהתלמוד יביאוהו לידי מעשה, זאת אפשר להשיג במיוחד בספה"ק באר מים חיים.

הרה"ק מרוזין ז"ע החשיב מאוד את הספה"ק לסיבת היותו יחיד במינו באופן כתיבתו, שהוא כדבר איש אל רעהו, והסביר דבריו שחיבור הזה הוא ליקוט דברי התעוררות ומוסר שנאמרו על ידו בכל ליל שישו בבית המדרש כשפניו אל מול ארון הקודש הפתוח, ולא היה שם אף אחד זולת הסופר שכתב את כל אשר שמע.

מסופר על איש אחד שאמר להס"ק מרוזין ז"ע כי בספריו של הבאר מים חיים יש אריכות לשון, ענהו הסבא קדישא, כי היה להבאר מים חיים משקל של זהב על לשונו, היינו שהיה מייחד יחודים על כל תיבה, ופעם אחרת השיב למי שטען כזאת ואמר "א שאד אזוי ווייניג".

הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע בהסכמתו לספה"ק הנ"ל כותב בזה"ל: "כל איש ואיש, כאשר הספר הנחמד הזה יגיע לו, עטרה בראשו ושימנו לו, כרביד הזהב על צוארו יעשנו לו, יערב עליו שיחו צוף נועם אמרותיו וכו', כל איש על דגלו כסוף יכסוף לו".

הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע בהסכמתו לספה"ק הנ"ל כותב בזה"ל: "ידענו היטב חפץ ורצון אותו צדיק, אשר כל ימיו היה משתוקק ליכות את הרבים בדבריו הקדושים, ותורת אמת היתה בפיו לדרוש בכל עת ברבים, ורבים השיב מעון, ומאז כלתה נפשו שיהיו אמרותיו אמרות טהורות, זכרון לדורות לאות ולמשמרת".

הספר היחיד שהופיע בחייו הוא חיבורו הנודע "סידורו של שבת", בו הוא מפליא בדרושים נשגבים מענין קדושת יום השבת, להלהיב הלבבות ולהאחז בנועם קדושתו, בהקדמת הספר מבקש הרה"ק: "לאנשי שלומי ומוידעי, אשר פעם בפעם האזינו לאמרי פי ולעצתי יחלו, הנה המצוה עליהם שגם מזה אל יניחו ידם ואל יבדילו, רק בכל שבת בשבתו יקבעו ללמוד לימוד אחד בחיבור הזה".

חיבה מיוחדת הגה הרה"ק לספרו "שער התפילה" שחיבר בשבתו בא"י בו סידר את סדר העבודה זו תפילה, בביאור עשר לשונותיה, על חיבור זה התבטא פעם ואמר: מובטחני שכאשר יתפשט החיבור הזה בעולם יהי על ידי זה התקרבות הגאולה".

נוסף על ספריו האמורים חיבר את ספרו "ארץ החיים" על מסכת ברכות וליקוטים על תהלים ונ"ך, חיבור זה נשלח מא"י וכאשר הובא למראה עיני הרה"ק מרוזין זי"ע הורה להדפיס ליכות בו את הרבים הצמאים לדבריו, המו"ל מספר בהקדמתו כי המחבר לא קבע שם לספרו והרה"ק מרוזין ציוה לקראו בשם "ארץ החיים" מפני שספר זה חיבר בהיותו בארץ הקודש.

גם נשאר ממנו כמה תשובות, שלש מתשובותיו מופיעות בשו"ת ר' משולם איגרא (אבה"ע י"ד, י"ז, ל"א) עמו דן בהתרת עגונה אחת, כן ידועה תשובתו להלכה בפלפול עמוק על דברי הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל בענין הנוסח לשם יחוד שנהגו כל הצדיקים לאמרו, והגאון הנ"ל התנגד לזה והרה"ק יצא אז וכלי מלחמתו בידו להשיב לו בתוכחת מגולה ובראיות ברורות וכאן מצא בעל חוב לגבות את חובו נגד דעתו של הנובי" על שיטת ודרך החסידות, והיא לו נדפסה בסוף ספרו שער התפילה באריכות.

צדיקים במיתתן קרויין חיים

מסופר שאיש אחד היה מקורב אליו מאוד, ופעם אמר לו הבאר מים חיים שבעת צרה יצייר לפניו את צורתו, ופעם"א כשהי בבית המרחץ שפך עליו אחד דלי מים רותחים ונכוהו מראשו ועד רגליו, ושכב כמו אבן, אבל פתאום ראו אצלו השתנות לטובה, ומצבו השתפר וקם וסיפר שראה את רבו

שהי כבר לאחר פטירתו ומשח אותו בשמן ותיכף הרגיש הטבה.

איש אחד חשוך בנים היה גומר מדי שבוע בשבוע את הספה"ק "באר מים חיים" לפרשת השבוע, יום אחד כשישב ולמד נרדם וראה נשמות מעלמא דקשוט, שאל אותם אם יש ביכולתם לעזור לו, אמרו לו שישע לבעל באמ"ח, אמר להם והרי המרחק רב, אזי לקחו אותו והעמידו אותו על קברו, נכנס לתוך המערה וראה את הבאמ"ח לומד בפרשת תזריע בספרו הק' "באר מים חיים", שאלו מה חפצו, וענה שרוצה להושיע בבנים, שאל אותו אם הוא יודע מספר ימי טומאה וטהרה כשנקיבה תלד, ענהו שמונים יום, אמר לו שיחלק מאה ושישים רובל לטובת נשמתו ויולדו לו שני בנות, האיש התעורר משנתו, ותיכף שלח לאחיו שהי גר בצפת מאה ושישים רובל לחלקם לצדקה, ולתקופת השנה נולדו לו שתי בנות, האיש הלז המשיך לשלוח את המאה ושישים רובל בכל שנה עד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה.

זרעו אחרי

בנו ר' יעקב יוסף רב במוהילוב חתנו של ר' יצחק מקאלים בנו של בעל "דגל מחנה אפרים" נכדו של הבעש"ט הק' זי"ע.

ואגב, ראוי לציין עובדא נפלאה מה שהי להבאמ"ח עם הבעש"ט, כי פע"א נחלה הבאמ"ח מאוד והי שוכב בחליו זמן רב עד שהרופאים התיאשו ממנו, והי שוכב ערך שלשה ימים ממש כדומם, עד שביום אחד מהמים פתאום הגביה את עצמו וישב על מיטתו והניח ידיו על ראשו וצעק בקול: אוי, אוי, ונשערו והתבהלו מאוד, ויגש אחד מאנשיו אליו ושאל אותו על כך, אמר לו האינך רואה כי הבעש"ט הק' עומד לידי, ותיכף הסיר חליו ממנו והתחיל לחזור לאיתנו, ואח"כ סיפר המעשה שהי שכמעט הלכה נשמתו ממנו וראה כי הולך הוא בעולמות העליונים וראה את הבעש"ט זי"ע ואמר לו רבינו עשו לי טובה שירפאני השי"ת, השיב לי, בני מה אעשה לך כבר נגורה גזירה, אמרתי לו הלא דרך קדשו של מורי ורבי הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה שלא בירך ברכת המזון בסעודה שלישית של שבת עד שדיבר מכבודם איזה ענין, ופע"א נמשך ושיבתו בס"ג עד כי ראו אור היום נראה בבית וציוה להביא מים אחרונים, אזי הזכרתי לו ואמרת רבי עדיין לא דיברתם מהבעש"ט זי"ע, ואמר לי טוב אמרת וציוה לסלק המים אחרונים ודיבר איזה ענין מכבודם ואח"כ בירך ברכת המזון, ובוודאי הי' לכם לנחת מדיבורו מכס, ואני הייתי אז הגורם לנחת לכן מחייבים אתם לעשות לי טובה, השיב לו הבעש"ט, הצדק אתך אני זאת אעשה אני אברך אותך ובטוח אני אשר ברכתי לא תשוב ריקם, ואכן בירך אותי, ואכן חזרתי לאיתני.

גם היה לו בן ר' קלונימוס קלמן שהי חתנו של הרה"ק מאפטא זי"ע.

חתני לוקחי בנותיו היו: ר' יצחק אייזיק מבוטשאן, ר' שמואל שמעלקע האראוויטץ מרומאן אחיו של הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ ובנו של ר' מנחם מענדל מלינסק, ור' אהרן אב"ד בוטשאן.

לעילוי נשמת

האה"ח

מרת **גאלדא זאלדאן** ע"ה

בת הרה"ח ר' צבי ז"ל

נלב"ע כ"ג כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י הרבני החשוב רודצו"ח

מיה"ר **שאול לייב זאלדאן** הי"ו

אב"י בקרית יואל יע"א

קדושת ימי החנוכה

לְקַלְעֵר קוֹדֶשׁ שְׁפִיעֵדִיק וְקוֹדֶשׁ עֲלִיָּין בְּנוֹל קְדוּשַׁת הַיָּמִים וְסֻלְחָתָן

והוא על פי מה שכתב הרח"צ דביוס המילה נקבצו ובאו בתינוק כל הנפש רוח ונשמה כדי שכולם יזכו במצות מילה אלא שאח"כ מסתלקין עד שיוכה בהם אחר כך בכח מעשיו, וכבר הגדנו שכך הוא בכל המצוות כמו שנראה בחוש מיוס הראשון שמתחיל להניח תפילין או ביום חתונתו שמתרבה הרגש וההתפעלות, וממש הכי הוא, והתועלת בו אף שאחר כך נסתלק מכל מקום הרשימו נשאר בו ועל ידי כן נקל להשיג אחר כך בכח מעשיו, ועל כן יש לומר דכן הוא בחנוכה דכל אורות חנוכה של כל שמונת הימים באים כולם יחד ביום הראשון אלא שמסתלקין ונשאר הרשימו מהם וזוכין בהם אחר כך יום יומו, ובהאריז"ל איתא דביוס ראשון היא המדה הראשונה מ"ג מידות של רחמים, וידוע שהוא בכתר והוא כלל כל המידות.

ובכן י"ל דהיינו דרמז הש"ס דבכ"ה בכסלו יומי דחנוכה שכל ימי חנוכה הם כלולים בכ"ה בכסלו, ומעתה יש לומר דהיינו טעמא דבית שמאי דביוס הראשון מדליק שמונה, אך בית הלל סברו דהאור יותר ביום הראשון הם מתנהג מן השמים וההדלקה מתייחסת ביותר למה שזוכין מכח מעשיו, יום אחר יום מתעלה והולך על כן מוסיף והולך וביום השמיני מדליק שמונה, ומכל מקום מודים בית הלל שביום הראשון נקבצו ובאו כל האורות של כל שמונת הימים וכולל הכל, ובה מיושבת קושיית הבית יוסף שביום הראשון היה להם פך אחד ולא היה בו נס, ולהנ"ל ניחא.

(שם משמואל)

הגם שסידר האר"י בכוונות (פרי עץ חיים ש' החנוכה) שם אל לליל הראשון של חנוכה, אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל השמונה לילות בסוד שם א"ל המאיר לתמניא תיקוני דיוקנא, וזהו שאמרו חז"ל בכ"ה בכסלו תמניא יומין אינון, דהיינו שבכ"ה בכסלו שכוונתו בשם א"ל, בו נכלל כל תמניא יומין, וממנו יוצאת האורה.

(עבודת ישראל)

בחנוכה מקום לשוב אפילו על אותן עבירות שאין להם תשובה כגון חטא הידוע כי הטעם שאין מועיל תשובה לחטא זה הוא מחמת שקלקל דעתו ומוזהם מאד לכן באמת בקושי גדול מהני תשובה אך בחנוכה שאז מתפשט האור למרחוק ואז אפי' לאיש כזה מהני ליה תשובה בקל.

(דברי חיים)

מה שאמרו חז"ל (שבת כג:) הזהיר בנר חנוכה הויין ליה בנים זכרים שיהיו תלמידי חכמים, והרי כולי עלמא מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכים לבנים זכרים ושיהיו תלמידי חכמים, אין לתמוה מזה שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה, שרובא דרובא יוצאין ידי חובתם, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצוות והדקדוקים וכו', ודע כי נרות חנוכה הם ל"ו בכל השמונה לילות, והזהיר בהם יזכה לחכמה, והסוד "לו חכמו ישכילו זאת" (דברים לב, כט) – כל הזהיר בל"ו נרות של מצות חנוכה יזכה לבנים בעלי חכמה, אימתי אם "ישכילו זאת", ר"ל אם יתכוונו להזהר בזאת המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה וכו'.

ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן וזית להדלקה, ולהעלות מ"ה פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה, ושמונה פתילות של חול לשמונה לילות – אחד בכל לילה, כשתצרך חשבון השמונה פתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד – כחשבון ד"ס, והכוונה שהזהיר בהם ינצל מדם, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לבסא רחמים כנ"ל.

(קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה – מתוך כתב יד ישן, ובסופו כתוב: אלו הן דברי אליהו זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל)

ערב חנוכה – אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה לדעת בארץ דרכך וגו' דהנה השפע והבהירות שמוריד הקב"ה לישראל מתחלת מחנוכה כי עד חנוכה הוא הושענא רבה שהוא גמר החתימה, הלכך ערב חנוכה הוא גמר חתימה ובחנוכה מתחלת השפע והבהירות חדשה להוריד על נשמת ישראל ולכך מדליקין נרות חנוכה שהם אור לרמזו על אורות הבהירות שמתחילין אותן הימים.

(תולדות אהרן)

יום א' דחנוכה – ועל כן כל שמונת ימי חנוכה כולחו כלולין ביום הראשון כ"ה לחודש, ומעתה כך הפירוש של דברי הש"ס, מאי חנוכה, היינו למה נקראו ימים אלו חנוכה חנו-כה, על זה אמר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה, באותו יום כלולין כל יומי דחנוכה לכן נקרא חנו-כה.

(שם משמואל)

שובו לכם לאהליכם

(דברים ה, נו)

מאת זעירא דמן חבריא:
הרב א. י. בלוי, בית שמש יצ"ו

כשנסעין כבר בחזרה הביתה, הנה באכסניא הראשונה אז עושים החשבון על כל מה שעלה לו להרוויח במשך היריד אשר נסע לשם. והנמשל הוא הוא על שבת בראשית, שבכל הימים טובים שבני ישראל טרודין מאוד במצות החג על כל פרטי' אין זמן לחשבון, רק בשבת בראשית שהוא ה'סמאנציע הראשונה', אז עושין החשבון מה שהרוויח בכל חודש תשרי.

כן, עתה כשכל אחד פנה לאהלו וחזר לגבולו, מוטלת עלינו העבודה לעשות איזה חשבון מהימים הטובים שעברו עלינו בהתרוממות הנפש, וגודל ההצלחה שהיתה למעלה מן המשווער פי כמה וכמה, וכפי שאמר רבינו שליט"א במעמד ההדלקה במוצאי שב"ק באתרא קדישא מירון שכל או"א יזכור את הקבלות טובות שקיבל על עצמו, ואומרים לו לאדם 'יזכר לך עתה אתמול אשר דברת'.

כן ידוע האימרא בשם הרה"ק מלובלין זי"ע 'מלמד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם', דהיינו שאחר שהצדיק יוצא מן העיר, נשאר רישומא קדישא לעולמי עד, והן הן הדברים אשר ניתן להיאמר אחר הימים הנשגבים שעברו עלינו לטובה, אשר פה בארה"ק נשאר רישומא קדישא וקידוש ה' גדול ונשגב, לכל היהדות החרדית

בעמדינו אחר הימים הנעלים והנשגבים במסע המרומם עם איתן אדונינו עטרת ראשינו כ"ק מרן רבינו שליט"א, אשר היה סופר ואיה העט אשר יוכל לשרטט ולהביע הרגשי קודש מהימים הנעלים שעברו עלינו לטובה, וכפי שפירש הרה"ק הרבי ר' **בונים מפרשיסחא** זי"ע מה שאומרים בנוסח התפילה 'ורוממתנו מכל הלשונות', שאין שום לשון ושפה אשר יוכל לבטא את יקרת אהבת ורוממות בני ישראל. כמו כן אין שום לשון או הגדרה איך להביע את הזמנים הנעלים שעברו, והוא ממש בבחינת 'הדרא דלא אפשר למפרט בשפותא'.

בכל זאת אנסה במיטב יכולתי להביע רחשי הלב ההומיות, בשבח והודאה להשי"ת על אשר שפר גורלינו וטוב חלקינו.

ידוע מה שמקובל אצל חסידים, שפעם בשבת פרשת בראשית כשהתכונן מרן הרה"ק **הדברי חיים מצאנז** זי"ע לקדש על היין בליל שב"ק וכבר מזוג את הכוס, נתעמק במחשבתו הק' ונשאר עומד זמן רב עד שהנרות התחילו לכבות. פתאום הקיץ מדביקותו ועשה קידוש, אח"כ אמר במשל, שאם נוסעין ליריד לקנות סחורה, אין זמן לעשות חשבון מה שהרוויח בסך הכל, כי טרוד במסחרו, לקנות ולמכור, אך בגמר היריד

בכלל ולחסידי סאטמאר וההולכים בשיטה הק' והבחירה בפרט, וכל פרטי הנסיעה הם שיחה בפי הבריות אצל כל החרדים לדבר ה', בכל החצירות מסביב.

כל מי אשר זכה לשהות בצל הקודש בהנסיעה הנוכחית, הסתובב עם ההרגשה שה' מסע המרומים' קיבלה גם משמעות של 'מסע המלכות' ו'מסע קידוש שם שמים' במלוא מובן המילה. מרן שליט"א הופיע בשערי ארץ הקודש עם אלפי חסידים ואנשי מעשה אשר הגיעו לחסות עמו בשבת קודש באתרא קדישא מירון בצל התנא הק' רשב"י, רובם ככולם חסידים ואברכים אשר פניהם יעידו על התנהגותם בחסידות ויראת שמים, ריבוי העם בכמות ובעיקר האיכות של הציבור שהתלוו עמו היתה במספר אשר טרם נשמע כמוהו מאז ומקדם בלי עין הרע, וגרם לקידוש ה' גדול מאוד. ההמון בארה"ק הביעו התפעלות עצומה מלראות את הנגידים בחצרות קדשינו אשר כאו"א מעוטר בחסידות ובענוות חן, והשתוממו לראות איך ששיטתו הקדושה והברורה של רביה"ק נ"ע חי וקיים לעד ולנצח, וחסידי סאטמאר בונים בנינים לתלפיות מבלי להגיע לטובת הנאה ולקחת כספים מהממשלה הטמאה.

כל היהדות החרדית, על גדוליה, רבניה, אדמו"ריה וצדיקה, נעמדה על רגליה לחלוק כבודה של תורה למרן שליט"א, רבני העדה החרדית שליט"א קיבלו את פניו בהדר וכבוד בלשכת הגזית ושתו בצמא את דבריו, רבנים וראשי ישיבות ותלמידי חכמים מופלגים מכל העדות הגיעו ברבים או ביהדות לפרום בשלומם של מרן שליט"א, כמה וכמה ראשי הכוללים מפורסמים בירושלים ובבני ברק ביקשו שמרן שליט"א יבוא להגיד מילי דשמעתא בהיכלי תורתם כדי להרבות ולהגדיל תורה ולהאדירה, עשרות מחברי ספרים התדפקו על דלתותיו

להעניק למרן שליט"א את ספריהם ולקבל ממנו הערה או הארה קטנה, ובכל עיר ועיר מאות אנשים הזקוקים לישועה המתינו שעות על רגליהם להיכנס אל הקודש לקבל ברכה ועצה או דברי חיזוק על מצוקתם ושועתם.

כמה נתרומם כבוד התורה ולומדיה כאשר נתפרסם שיעוריו של מרן שליט"א אשר אמר במשך שהותו פה ארץ הקודש, כאשר גליא לדרעיה ונפל נהורא וצלל בדברי הראשונים והאחרונים להציע סוגיות הש"ס. אנשים נשתוממו לראות מנהיגן של רבבות אלפי ישראל עומד ומפלפל בסוגיות הש"ס כשאהבת ושמחת התורה נסוך על פניו, כוחו הגדול לשזור נימא בנימא עד שכל הקשויות מיושבים כפתור ופרה, בני תורה ובני כוללים נשאו ונתנו בדבריו והעמיקו לירד לסוף דעתו כדי ליישב דבר דבור על אופניו, תלמידי חכמים מופלגים, רבנים ודיינים אשר נפגשו עם מרן שליט"א ונשאו ונתנו עמו בהלכות שונות ומורכבות ישבו פעורי פה לראות בהירותו וחיותו בכל פרטי ההלכות ומציאות הדברים.

מי יוכל לתאר ולשער את גודל קידוש ה' כאשר כל היהדות החרדית בארה"ק וזוהלים ורועדים מהגזירה הנוראה וצרת הגיוס המרחפת עם חרב לזהמת מעל ראשי עם קודש כאשר ענן וערפל מכסה את עתידן וגורלן של תושבי הארץ, ומרן שליט"א הגיע עם משנה סדורה בהראותו בקיאות וידיעה בנבכי החוק המרושע וכל ההשתדלויות והמהלכים מסביב, והתריע בשער בת רבים ללא פחד ומורא דעת תורה האמיתית לא להכנס לשום משא ומתן ולהתפשר על חשבונן של נשמות ישראל יהיו אשר יהיו, ודברי החידים והמפורשים על דרכו של רבי יוחנן בשעתו "תן לי יבנה וחכמיה", כדי להציל לומדי התורה, ולא עלה על דעת חכמינו ז"ל לפשר

ולחציע מי ומי ילכו בצבא הרומי, הדהדו מדן ועד באר שבע, ואפי' להבדיל החילונים עסקו בדבריו החריפים, וכמה וכמה רבנים באו להביע הכרת הטוב על אשר מגלה דעת תורה האמיתית ללא שום משוא פנים.

אחרון אחרון חביב השבת קודש נועם הנשמות באתרא קדישא מירון, אשר לעולם לא יימחק מזכרונם של כל אשר זכו לחסות בצילא דמהימנותא, מ"כ שעות של רוחניות גדושים ומלאים מעין עולם הבא ממש, החל ממעמד אמירת ספר התהלים באשמורת בוקרו של יום השישי, כאשר כל ההר כולו בוער באש התלהבות כשמרן שליט"א התחיל לעורר על פנימיות היום ר"ה כסליו שהוא בבחי' יום הכיפורים כמבואר במשנתו של מרן **החתם סופר** זי"ע, ובלשון נוקבת הירדת כל חדרי בטן עורר לתשובה ותיקון המעשים, וכל אלו אשר התמהמהו מלשוב בימים הנוראים עדיין הבחירה בידם, ואח"כ כאשר זעק מנהמת לבו על צרות ישראל והלבבות נשברות, לב כל אחד נמס כמים מגודל הבכי והתעוררות.

מי יוכל לתאר ההתרגשות כאשר התחילו תפילת המנחה בפניא דמעלי שבתא בתוך ציבור ענק של אלפי חסידים שנעמדו כגוש אחד, עומדים וזועקים 'הודו לה' כי טוב' על אשר נעים גורלינו להיות בתוככי קהל קדישא, בצילא קדישא, באתרא קדישא מה נורא, מי יוכל לשכוח את השמחה הגדולה כאשר מרן שליט"א עלה על הבימה והתחיל לפזז ולרקוד שירת 'בר יוחאי' מפחיים מעל הקרקע וכל העם העומדים בעזרה עונים לעומתו בהתרוממות הנפש והתעלות עצומה.

כמה יקרא דשבתא ניתוסף בלב כל או"א כשהופיע מרן רבינו שליט"א לעריכת שולחנו הטמור כמלך בגדוד ואלפי חסידים רוגשים בבית קדשי הקדשים, אלפי חסידים פיוזו ורקדו כשרבינו

נעמד כמה פעמים ממקומו לרקוד לכבוד השבת ולכבוד התנא האלוקי רשב"י, כל הדברי תורה היו שזורים בביאור הפסוק 'שבתו בבית ה' כל ימי חי' כאשר דרש ותבע התחזקות בתורה ובקדושה ובצניעות, הכל בנויין על מאמרי התנא רשב"י, לעולם לא יישכח מפינו מפי זרעינו ההתעוררות רבתי שהיתה בשעת רעווה דרעווין בעת שירי הדביקות והדברי תורה שנקבו וירדו לכל הלבבות אשר עמדו צפופים לשמוע חובת השעה מפי הרועה הנאמן.

ומי יתנה תוקף קדושת המעמד הנורא באפוקי דשבתא כשהגיעו אלפי אנשים מכל רחבי ארץ הקודש ליטול חלק במעמד ההדלקה במרומי ההר הקודש. מיד בהופעתו כבוד הדליק שלחבת אש קודש בלבבות קהל העצום של רבבה מישראל בהתעוררות עצומה, כשישב ובכה מאין הפוגות בעת שירי הדביקות, וביותר כשעלה על הדוכן ודרש שעה ארוכה מנהמת לבו הטמור בגודל קדושת וסגולת המקום, והשפעת האור המתפשט ע"י העלאת האש על מוקדה בד' האמות המקודשות האלו, זלגו דמעות עיני אנשים מכל החוגים והסוגים מאין הפוגות בתשובה ותיקון מעשיהם וקבלות טובות בכלל ובפרט.

אם נרצה לתאר הרגעים הנעלים בעת שהשלחבת ללהב יצאת בריקודי קודש לכבוד התנא האלוקי, לא נוכל, כי הרי היו יום הכיפורים ושמחת תורה משתמשים כאחד, שמחה והתעוררות שזורין יחדיו משולבות, זקנים ונכבדים עמדו ורקדו בעינים עצומות שעות ארוכות כאשר לבכם נישא אל כפים אל אביהם שבשמים, וכל אחד פנה לאחלו בהרגשת בטחון שזכינו לישועה בכלל ובפרט להיפקד בדבר ישועה ורחמים בזכות התנא האלקי.

לסיום הדברים השקט לא נוכל מלהביע גודל היגיעה העצומה שהשקיעו העסקנים הדגולים

מעבר לים ומארה"ק, לילות וימים כמה חדשים לא נח ולא שקטו מלסדר את כל פרטי השבת על צד היותר טוב, אנשי חיל בבית כ"ק מרן שליט"א גבורי כח עושי דברו עמדו איתן כחלמיש לישא בעול הכבד ולעשות את השבת המרומם, יחד עם ידידינו היקרים אחים לדעה בעי"ת בני ברק שמסרו נפשם והפצם להצלחת השב"ק במלוא מובן המילה, וכמה הרפתקאות עברו עליהם עם הרבה עגמת נפש מצד השלטונות אשר ניסו ככל יכלתם למנוע את המעמדים הנפלאים מערב שבת עד מוצאי שבת, והרבה יותר ממה שידוע אירע כאן, לא יאומן כי יסופר, עד שאפילו היתה תמיה ופליאה להבין סיבת ומטרת גודל הקשיים והמניעות אשר נערמו מיום ליום, אך אח"כ כשראינו והרגשנו את גודל ההתעוררות וההתרוממות שעלתה וגעשה מרגע לרגע, אינלאי מילתא למפרע שהיצר וחיילותיו רצו למנוע בכל כוחם שהשבת קודש לא יצליח לא בגשם לא ברוח, אך מאת ה' היתה זאת, בר יוחאי נאזרת בגבורה, וכל כלי יוצר עליך לא יצלה.

על הכל אנו מודים להשי"ת על כל החסד אשר עשה עמנו, ובסייעתא דשמיא מרובה הכל עבר במישרין ובהצלחה למעלה למעלה מן המשווער והמתואר, ואפילו מעט האנשים אשר בערב שבת עגמה נפשם מחלק הגשמי אשר לא היו לשיבועת רצונם, הרי כאו"א היה נתון במשך השבת קודש במדריגות גבוהות ונעלות כאשר חלק הגשמי היתה טפל מאוד וכלא היו לחלק הרוחני.

כדאי לסיים בעובדא נפלאה שמוכא בקובץ כרם שלמה באבוב (ניסן תשנ"ד): בכתבי הרב הגאון מוה"ר שמואל אברהם זעלטענרייך אבד"ק טשאקאווא ז"ל כתוב וז"ל: שמעתי מאמור"ר הקדוש הי"ד שאמר בשם זקני מזבאריב ז"ל שהיה בצאנו בחג השבועות כשהיה שמה הגה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל (בשנת תרכ"ג), והיו אז הרבה חסידים והשמחה היתה גדולה, אחר

השולחן דחג השבועות עמד הגה"ק מראדאמסק ז"ל על הספסל ואמר: איתא בפסחים (סה:) הכל מודים בעצרת דבעינן 'לכם', נו א שיינעם לכם האבן יודעין געהאט אין צאנו, פיל האבן זיך נישט פארפליישיגט, און פיל האבן קוים באקומען א כזית, און ווי איז דער 'לכם'...?

והמשיך התפארת שלמה: "במתן תורה כתיב דברים (ה, כו) 'לך אמור להם שובו לכם לאהליכם', עם זאל יעדער מיט זיך אהיים נעמען דעם 'לכם', איך בין א כהן ממילא בענטש איך ענק, מ'זאל זיך מיטנעמען וואס מען בעדארפט, בני חיי ומוזוני, עם וועט זיין א גוטער לכם, ואמרו כל העם אמין", עכ"ל. ובס' בחצרות החיים מוסיף מה שמקובל, שאותם האנשים אכן הצליחו מאוד באותה שנה בפרנסתם יותר מכל שנה, ויהי לפלא, וד"ל.

אסיים באימרא המקובלת מוה"ק מחתרי"ד **מבעלזא** זי"ע שהקשה על מה שמסיימים שירת הים עם הפסוק ה' ימלוך לעולם ועד, וכי איזה שייכות יש לישועת ישראל ומפלת מצרים לפסוק זה, אך הענין, שבני ישראל בעמדם על שפת הים זכו לכזה דביקות והתגלות אלוהית שראתה אפי' שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל בנבואה, ולכן כשגמרו להביע שבחו של מקום, בקשו והתפללו ה' ימלוך לעולם ועד, שהרגשי קודש והמדריגות הגבוהות והרמות האלו יליו אותם לנצח נצחים, עכדה"ק.

אף אנו בצלותא ובעותא קדם אבינו מלכינו, שהרגשי הימים הנשגבים האלו ישארו עמנו לנצח, אהבתו ויראתו לא יסר ממנו לעולמים, ויהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא, שכל התפילות והתחנונים יתקבלו לרצון לפני אדון כל, ועוד רבות בשנים נזכה להתחמם לאור קדושת מרן רבינו שליט"א מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ולאורו נסע ונלך לקבל פני משיח צדקינו, בעגלא ובזמן קריב, אמן.

משורר לחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה אצל שמחת שבע ברכות של נכדת הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א

אצל חתנו הרצה"ג ר' משה טייטלבוים שליט"א, דומ"ץ ביהמ"ד בית שמואל בנימין בקרית יואל יע"א

עב"ג החתן בן הרצה"ג ר' אלי' גינזבערג שליט"א

בן כ"ק אדמו"ר מחוסטת ב"פ שליט"א וחתן כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א

יום ה' פרשת חיי שרה תשפ"ה לפ"ק

ש"ת צבי לצדיק סי' ח, איינער פרעגט אים אהן (בענין אמירה לעכו"ם), ער זאגט, דעתי נוטה... אבער ער טרעפט א גרויסן יסוד לקולא, מחמת ספק ספיקא, און ס'איז נאר מדרבנן, און ס'איז א ספק במקום איסור, כן נראה לי ליישב דער מנהג העולם המקילין, אזוי זאגט דער בלאזשבער רב, ער איז מיישב מנהג העולם המקילין.

עכ"פ אויף דעם סמך ביי יו"ט שני בין איך אלץ נוטה להקל ביי א דרבנן, ס'איז א ספק ספיקא, דער בלאזשבער רב שרייבט דאס שוין. בקיצור. די תשובה פונעם בלאזשבער רב טראגט זיך ארום אסאך אין קרית יואל, די מורי הוראה'ס ניצן דאס.

האדמו"ר מתו"א: לעצטנס איז געווארן א וועלט פון חומרות.

רבינו קרא מתוך הספר תשובת הרצה"ק מבלאזוב בשו"ת צבי

לצדיק (שם) בזה"ל:

"להפש איזה דיתר ולחפש זכות על ישראל כמה שמקילין בזה י"ל שהוא בעין ספק ספיקא שמא מדרבנן הוא ושבות דשבות במקום מצוה שרי ושמא אף בדאורייתא התירו שבות במקום מצוה".

דומ"ץ קרית יואל: דאס איז א שאלה אויף שוועבלעך, צי מ'מעג הייסן פאר א גוי אפרייבן א שוועבלעך צו מאכן אש אום יו"ט. ער זאגט אז די וועלט איז מקיל אין דעם.

רבינו פנה להאדמו"ר מתו"א ושאלו: ווילאנג וועט מען זיין דא אין אמעריקא?

האדמו"ר מתו"א: צוויי וואכן.

דומ"ץ קרית יואל: עס איז אויסגעקומען לעצטנס, יו"ט איז דאך אלעמאל דא שאלות, צי מ'מעג פערקאלעטארן איינשטעקן דורך אמירה לעכו"ם, צי מוליד זיין אש איז א מלאכה דאורייתא, אדער ס'איז א שבות דשבות במקום מצוה במקום צורך אוכל נפש, ס'איז זייער א שכיח'דיגע שאלה. די אחרונים רעדן פון מוליד זיין אש.¹

רבינו: דער טורי זהב (סי' תק"ב ס"א) רעדט דערפון, און דער כתב סופר (סי' ס"ח) האט א לאנגע תשובה אויף דעם.²

ופנה הדומ"ץ להאדמו"ר מתו"א, ואמר: דא לעצטנס האמיר מיטן רבי'ן צוזאמען אדורך געקוקט די תשובה פונעם בלאזשבער רב (הגה"ק רבי צבי אלימלך שפירא ז"ל בספר

1

עיין במאור הלכה (ריש סי' תק"ב) שהביא פלוגתא באחרונים אי איסור להוליד אש מחדש ביו"ט הוא מה"ת או מדרבנן, ולפי כמה אחרונים שרי אף לכתחילה במקום מצוה או צורך לומר לעכו"ם להדליק גר או אור מחדש ביו"ט, דבמקום פלוגתא שלא הוכרע לכו"ע יש להתיר מספק.

2

עיין בשו"ת שבט הלוי (ה"ח סי' קכ"א) שכתב שרוב הפוסקים כתבו שזה איסור דרבנן, ולא כהט"ו, וכתב שכך קי"ל כרוב הפוסקים שזה איסור דרבנן.

דער קדושת יו"ט פלעגט אבער צו זאגן אז יו"ט טאר מען נישט רייכערן, ובפרט דעם ערשטן טאג יו"ט,⁵ און דער באטורער רב האט א גאנץ יאר גערייכערט, איז יו"ט איז איהם שווער געווען נישט צו רייכערן, ס'איז דאך א עונג יו"ט, האט ער יו"ט אויך גערייכערט. אמאל האט פאסירט ביי איהם יו"ט אז ער האט גערייכערט און אינמיטן רייכערן האט ער איינגעדרימלט, און ס'איז אראפ געפאלן אויף די בעקטשע, און ס'האט אנגעהויבן צו ברענגען... ער האט זיך אויפגעכאפט, און ער האט געזעהן וואס ס'האט פאסירט, ס'ברענט... ער איז געווארן מבוהל אזוי, האט ער אנגעהויבן אזוי אראפ צו קלאפן... בקיצור ס'האט זיך אויסגעלאשן, נאכדעם האט ער זיך הערשט געכאפט ס'איז דאך יום טוב! האט ער געזעהן אז ס'איז ביי איהם געשעהן אזא מכשול, האט ער באשלאסן אז מהיום והלאה וועט ער יו"ט מער נישט רייכערן, און האט אויפגעהערט צו רייכערן אום יו"ט.

ס'איז גרינג צו זאגן, אבער ווען ס'איז געקומען יו"ט און ער איז דאך געווען געוואוינט צו רייכערן, האט עס איהם געשמערט, האט ער ביי זיך געקלערט אז ער זאל זיך נישט מונע זיין פון שמחת יו"ט, ער וועט זיך מתיר נדר זיין אז ער

זענען עפעס ווי צוגעקלעבט, דא איז עפעס יא געווען א חשש... מ'האט נישט חושש געווען אויף די ציגארן אז זיי האבן עפעס, נאר ווייל דארטן ביים עק איז דאך עס געקלעבט, האט מען נישט געוויסט וואס די קלעב'עכטס איז, צי ס'איז נישט מיט קיין שטארק (סטראדזש) עפעס קיין חמץ דערין... דער חשש איז נאר געווען וועגן דעם (מחמת הדבק), ווייל אזוי מעג מען דאך אין יו"ט רייכערן...

עיין בדברות קודש מהר"ט מ"ב (חזו"ט סוכות שנת תשי"ד) שמרן רבינו בעל הדברי יואל ז"ל סיפר שאביו לא היה מעשן בשום פעם ביו"ט ראשון, ובראש השנה בשני הימים, והיה מזהיר בזה גם לאחרים, והיה אצלו חשיבות גדול מי שנמנע לעשן ביום א' דיו"ט, והיה מדבר הרבה מזה ברכים אצל השולחן, עיי"ש בדב"ק.

ולעצם הדיון עיין במג"א (סי' תקנ"ד סק"ד) שאסור לעשן מוגמר מושם שאינו שוה לכל נפש, וכ"כ בקרבן תנאל במס' ביצה (ספ"ב), אמרי בינה (דיו"ט סה ב) ושו"ת עמודי אור סי' כ"ט אות ה' וכ"כ שלחן המהור"י סי' ר"י שאין זה שוה לכל נפש דנשים אין מעשנין.

ועי' בספר אלף כתב (אות ס"ד) שהביא שהגאון רבי דניאל פרוסטין נהג שלא לשתות [לעשן] הטובין ביו"ט, ושמעתי מפי נכדו הרב הגאון ר' בנימין וואלף סופר ז"ל בע"ס הליפות שמלת בנימין ששמע מפי הק' שבמי עלומיו עיניו טיטין פ"א ביו"ט, ובליילה שלאחריו היה חולם חלום שהיה בבית הקברות, וראה שבכל קבר מונח כלי שמעשנים בו דלוק, ומהיום שהוא ומעלה סילק עצמו מלעשן ביו"ט עכ"ד.

רבינו: אויף צו רייכערן זאגט ער ארויס בפירוש אז נישט, נאר אויף צו קאכן רעדט ער.

דומ"ץ קרית יואל: יא, ער זאגט אז רייכערן הייסט נישט אוכל נפש, ווייל ס'איז נישט שוה לכל נפש...

רבינו: אינטערסאנט, דער באטורער רב ז"ל רבי נפתלי,³ ער איז געווען א גרויסער רייכערער, אסאך צדיקים האבן גערייכערט אין יענע צייטן, מ'האט נאך נישט געוואוסט ווי מסוכן דאס איז, און איינער וואס האט אסאך גערייכערט איז ביי איהם דאס נישט רויכערן זייער שווער, דער קדושת יו"ט פלעגט אויך צו רייכערן, אבער ער האט אויפגעהערט צו רייכערן ווען דער דאקטער האט איהם געזאגט ער זאל נישט רייכערן. - דער דאקטער האט איהם געהייסן אז צוביסלעך ווייז זאל ער אויפהערן, נישט אויף איינמאל ווייל עס איז שווער, האט דער קדושת יו"ט געפרעגט, פארוואס צוביסלעך? אז עס שאדט צום געזונט, הער איך שוין אויף אינגאנצן, און ער האט אויפגעהערט צו רייכערן פון איין מינוט צו די אנדערע.⁴

³ הגה"ק ר' נפתלי טייטלבוים ז"ל בנו של הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל ז"ל אבד"ק וואלאווע, ב"א וחתנו של הגה"ק מרן הויטב לב ז"ל.

⁴ מן הענין להעתיק כאן מתוך שיחת קודש ממרן רבינו הקדוש בעל הדברי יואל ז"ל (כ"ט שבט בעיר פלאדיע) כשערך סעודת יא"צ לכבוד אביו הק' ודיבר מהסתלקותו של אביו, ונעתיק כאן דבריו הק':

א' המקורבים: ער איז געווען א גרויסער רייכערער.

רבינו: ער האט אויפגעהערט, ער איז דאך געווען א גרויסער רייכערער, ווען דער דאקטער האט איהם געזאגט אז ס'שאדט איהם, האט ער מיטאמאל אויפגעהערט אינגאנצן, דערנאך האט דער דאקטער געזאגט, אינגאנצן האט ער נישט געמיינט ער זאל טאקע אפהאקן, זאגט ער אבער - א פֿעקל ציגארן יעדן טאג דאס טאר מען נישט אין גיהנם אויך נישט רייכערן! ווייל ער פלעגט דאך צו רייכערן א פֿעקל א יעדן טאג, האט ער געזאגט איין ציגאר א טאג מעג ער רייכערן, האט ער דעמאלטס אנגעגרייט אויף אביסל טעג.

א' המקורבים: ציגארן איז דאך נישט קיין פיפער, ער האט דאך געהאט גערייכערט א פיף?

רבינו: ער האט געהאט אזא לאנגע פיף, און דער ציגאר איז געווען אינעם פיף, ס'איז אזוי געווען, ער האט געהאט אזא לאנג רערן און אונטן איז געווען אזוי ווי א פיפער, און מ'האט אריינגעשטופט דעם ציגאר, אזוי פלעגט ער רייכערן.

א' המקורבים: מסתמא האט ער געהאט עקסטער אויף פסח.

רבינו: אויף פסח האט עס עפעס א חשש געהאט, ער האט געזאגט זיי

דומ"ץ קרית יואל: דער קדושת יו"ט האט זיך געטראפן מיטן ראזוואדאווער רב? ער איז דאך געווען זיין פעטער.
רבינו: כזוים נישט, כ'האב נישט געהערט.
האדמו"ר מתו"א: ער איז נאך געווען ביים ישמח משה.
רבינו: יא, דער ראזוואדאווער רב איז געווען ביים ישמח משה, ער איז שוין געווען אן אור-אייניקל, ער האט חתונה געהאט מיט די מאכטער פונעם ייטב לב אפאר חדשים פאר'ן ישמח משה'ס הסתלקות. ער האט חתונה געהאט נאך שבועות, און דער ישמח משה איז נפטר געווארן כ"ח תמוז אין יענעם יאר.¹⁰
האדמו"ר מתו"א: ער האט אים מכבד געווען צו דאווענען מוסף.
רבינו: יא, ער האט אים מכבד געווען צו דאווענען פאר'ן

דאורייתא עוד בהיותו מסובב על שלחנו המהור של כ"ק מר זקני הצדיק הקדוש מהר"א מדזיקוב זצ"ל (אשר נרשם בכתב"ק), ואח"כ אצל כ"ק אא"י מו"ר הגה"ק מהר"מ מראזוואדוב זצ"ל, ובעת שעוטר אותו אביו כ"ק מרן אא"י הגה"ק א"א אדוננו מורנו ורבנו מהר"ד מדינוב זצ"ל שהי' אז בן כ"ה שנים, הי' מלא וגדוש בש"ס ופוסקים ובעל מקובל גדול בסתרי תורה, ועד יום שנחלה דב"ק מר זקני מו"ר זצ"ל יום י"ט אדר תרפ"ד) אחר שהגיע לימי הגבורות לא פסק פומי וידיו מלהדש ולכתוב ח"ת בדרך פרד"ס... ע"ש.

ועיי' בס' עובדא דאהרן (עמ' ק"ב) כשהתגורר הגה"ק מבלוואב בפעסט נעשה פעם איזה שאלת עגונה, ושאלו מקודם את פי הגאון האדיר קדוש יאמר לו המפורסם בכל קצוי ארץ וים רחוקים רבי ישעי' זילבערשטיין אבדק"ק ווייעצן זצוק"ל, אצלו למד רבינו (בעל השומר אמנים) ואח"כ נסתבב שבא השאלה לפני הגה"ק מבלוואב בפעסט, ופסק הגה"ק באופן אחר, וחלק על הפסק של הגאון מווייעצן והקפיד קצת הגאון מווייעצן, ושלה להגה"ק מבלוואב על ידי שליח כדברים האלה: בלוואבער רב, איר זענט טאקע א גרויסער רבי, אבער במחילת כבודכם א הלכה פסקענען קענען מיר.

ושלה לו הגה"ק מבלוואב בחזרה להגאון מווייעצן בזה"ל: גייט זאגט דעם ווייעצנער רב אז מיר קענען אויך א הלכה פסקענען, ווען מיר זענען אלט געווען פיר און צוואנציג יאר האבן מיר געקענט די ד' חלקי שו"ע בעל פה ע"כ.

ואמר ע"ז רבינו שבאמת ידע מורו הקדוש מבלוואב את ד' חלקי שו"ע בעל פה כבר כמה שנים לפני זה, רק מפני ענוות קדשו אמר ככה, עיי"ש.

יש לציין שבס' החכמה מאין (עמ' ה) מביא בשם הרד"ק מסטישיץ שמרן הישמח משה אמר להייטב לב על חתנו הק' מראזוואדוב: האסט גענומען א איידעם, וואס כ'האב נישט געזעהן אזא פירעכט'ס האב איך נישט געזעהן זייט רבי אברהם המלאך אן.

ועיי"ש שהרד"ק מראזוואדוב שהה אצל מרן הישמח משה חמשה שבועות מפור' שמות עד פר' יתרו, עיי"ש.

זאל יא קענען רייכערן, אבער ער וועט נישט מוהן אזא זאך אן דעם וואס ער זאל קודם פרעגן דעם קדושת יו"ט, ער האט דאך שוין געקלערט אויף נישט, און יעצט זאל ער צוריק אנהייבן צו רייכערן אום יו"ט, הכלל איז ער געפארן אויף סיגט צום קדושת יו"ט.
ווען ער איז אריינגעקומען און שלום גענומען ביים קדושת יו"ט, זאגט איהם דער זיידע אזוי, 'עליכם השלום באמורער רב, איך הער אז דו האסט אויפגעהערט צו רייכערן יו"ט, סאיז זייער גלייך, זייער גוט האסטו געמוהן, זאלסט אוודאי זעהן נישט צוריק אנצוהייבן, דאס איז געווען דער קבלת פנים... אזוי אז ער האט שוין נישט געדארפט פרעגן...⁶
דומ"ץ קרית יואל: דער בלאזשובער רב איז געווען א איידעם ביים ראזוואדאווער רב.⁷

רבינו: יא, דער ייטב לב האט אויף אים געזאגט ביי די אכצן יאר, אז ער קען אלע כתבי האר"י.⁸
האדמו"ר מתו"א: דער בלאזשובער רב האט שוין ביי די פיר און צוואנציג יאר געקענט ד' חלקי שולחן ערוך.⁹

מנ הראוי לציון מה שכתב בענין זה בספה"ק דברי יהוקאל (פ' שופטים) וז"ל: כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' ובאת אל הכהנים וגו' ודרשת והגידו לך את דבר המשפט (וי, ט-ז). אמר, באכלי מזונות אצל מו"ר הגה"ק איהו דבי יעליא וזה"ה, עלה בדעתי לשאול עצת קדשו בענין תעניתים, וכשבאתי לפניו דיבר עם אחד ואמר בזה"ל פאסטע"ן א"ו מע"ן קע"ן מהיכי תיתי, אך שאין זה העיקר, וכאשר שמעתי דברי קדשו לא שאלתי אותו יותר כי שמעתי תשובה על אשר רציתי לשאול, ואמרתי אז בלבי דוה פירוש הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' ובאת אל הכהנים וגו' ודרשת והגידו לך את דבר המשפט, ולכאורה היה צ"ל ודרשתם היינו שתשאל אותם, אך הפי' כך דאם האדם מסופק באיזה דבר מדרכי ה' האיד לעשות, ילך להצדיקים וישמע דבריהם של הצדיקים, ממילא יודע לו האיד להתנהג, וזה ודרשת כשתדרוש בלבבך לבד אף בלא שאלת פיהם, והגידו לך מעצמם את דבר המשפט מה שיש לך לעשות.

הגה"ק רבי משה'לע ז"ל בנו של הגה"ק רבי אליעזר'ל מדזיקוב ז"ל והחתן של הגה"ק מרן הייטב לב ז"ל.

עיי' בס' עובדא דאהרן (פרק ז) שסיפר הגה"ק מבלאזוב להרד"ק בעל שומר אמנים ז"ל כשאכל מזונות על שולחן חתונה כשהיה בן י"ח, אמר לו חתונתו כשתהי' בר עשרין שני תוכל להתחיל ללמוד בספה"ק ברית כהנות עולם, סיים הגה"ק - ער האט נישט געוויסט אז מיר האבין שוין ביי די זיבעצין יאהר גיקענט דעם ברית כהנות עולם בע"פ, ע"ש.

כן כתב בעה הגה"ק רבי יהושע מבלאזוב בהקדמת הס' צבי לצדיק: והנה ידוע לכל שב"ק אאמו"ר הגאון הקדוש זצ"ל הי' מחדש חדושי ריון

געצייטערט – און ער האט זיך זייער דערשראקן פון וואס ער האט געזעהן.
 שפעטער, האט דער ייטב לב אויך געגעבן קמיעות, נישט אזויפיל ווי דער ישמח משה, אבער ער האט אויך געגעבן קמיעות, און דער ראזוואדאווער רב האט מורא געהאט פון די קמיעות, און ער פלעגט נישט קומען קיין סיגוט ווייל ער האט מורא געהאט.¹⁴
האדמו"ר מתת'א: אבער דער ייטב לב איז יא געקומען צו אים.

רבינו: יא, ער איז געקומען צו אים. אבער דער ראזוואדאווער רב איז קיינמאל נישט געקומען קיין סיגוט. כ'האב געהערט אז דעם ייטב לב'ס רביצין איז אמאל געפארן קיין ראזוואדוב צו א חתונה, און זי האט מיטגענומען איר קינד רבי משה יוסף דער שפעטערדיגער אוועלער רב¹⁵ – ער איז נאך דעמאלטס געווען א יונגל, און מן הסתם איז קיין באהן נישט געווען ביז אהן, און מ'האט נאך געדארפט צופארן מיט א וועגעלע. אונטערוועגנס האט זיך צובראכן דאס וועגעלע, און זיי זענען געבליבן אונטער ראזוואדוב, איז געווארן א פראבלעם ווער ס'זאל גיין אין שטאט אריין ברענגען א אנדערע וועגעלע, אלץ א איסור יחוד פראבלעם, ווייל דאס קינד אליינס אריינשיקן בלייבט זי מיטן בעל עגלה, איז עס א איסור יחוד. בקיצור, דער בעל עגלה מיטן קינד זענען אריין געפארן אין שטאט אריין, און זיי די רביצין איז דארט געבליבן אליינס.

עמוד, און דעם צווייטן שבת האט ער איהם נאכאמאל צוגעשיקט צום עמוד, און האט אויך געדאוונט, דעם דריטן שבת האט ער איהם נאכאמאל צוגעשיקט צום עמוד, האט ער געזעהן אז מ'שיקט איהם צו וואך נאך וואך, האט ער געפרעגט 'כ'בין עפעס דער שטאמ'ס חזן?' האט דער ישמח משה געזאגט 'ווען דו זאלסט וויסן ווי אזוי די פמליא של מעלה האט הנאה פון דיין דאווענען, וואלסטו נישט אזוי געזאגט'.

דומ"ץ קרית יואל: דער ייטב לב רופט אים אהן 'חתני הקדוש'.¹¹

רבינו: דער ראזוואדאווער רב איז קיינמאל נישט געפארן קיין סיגוט, ווייל ווען דער ראזוואדאווער רב איז געווען ביים ישמח משה, האט ער זיך אמאל אריין געכאפט אינעם פריוואטן שטיב פונעם ישמח משה, און ער האט געעפנט די לעדלעך וואו דארט זענען געווען די קמיעות, און דער ישמח משה האט דאס מרגיש געווען, איז ער געקומען צו לויפן, און האט אים געזאגט 'לאז אפ', דער ראזוואדאווער רב האט דעמאלטס געזעהן די קמיעות אין לעדל אז זיי האבן א געהאט חיות.¹²

ער האט זיך זייער דערשראקן פון דעם וואס ער האט געזעהן – אין ראזוואדוב איז מען געווען זייער דערשראקן און אין דזיקוב אויך.¹³ אפילו פאר א דינער האט מען

החיים בעיר ראזוואדאוו לא רצה לגור שם, ועבר לגור ששה חדשים בעיר סאקאלאב.

¹⁴ עיי' בס' החכמה מא"ן (עמ' צ"ו) שכשסיפרו לחרה"ק מראפשיץ שהישמח משה כותב קמיעות, שאל וואס?, רבי משה'לי שיטאווער שרייבט קמיעות, תנו לי עט, והתחיל לכתוב אליו מכתב מחאה, אך הדיו נשפך ולכלך את המכתב, אז נענה ואמר שמע מינה דגברא רבא הוא, ולא כתב אליו, עיי"ש.

ועיי"ש שסיפר הגה"ק מסטיטשין שלפני שהישמח משה היה נותן קמיע היה נכנס לחדר מיוחד שבו היו מסודרים הקמיעות במגירות, (ובלשון רבינו כמו בבית מדרשה), ועל כל מגירה נכתב לאיזו מחלה טובים הקמיעות שבאותה מגירה, הוא קרא לחדר זה 'קודש הקדשים', והיה מתפלל בו רק ביום הכיפורים, לאחר שלקח את הקמיע מן המגירה היה נכנס לפנים מן המזיזה, ובצאתו משם היה מושיט את הקמיע בידו הקדושה.

¹⁵ הגה"ק אבד"ק איהעל ז"ל בעמח"ס מילי דמוטיב עה"ת וסוגיות הש"ס, חתן הרה"ק רבי יוד מקשאנז' ז"ל בנו של מרן הרה"ק הדברי חיים ז"ל.

¹¹ עיי' בייטב לב (פרשת טא) עה"פ ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וגו' (שמות י"ג), שכתב שם בזה"ל: "ומפי חתני הרב הצדיק הקדוש המפורסם בישראל גדול שמו מו"ה משה הורוויץ נ"י אבד"ק ראזוואדאב בחיותו בימי נעוריו סביב לשולחני שמעתי", עיי"ש.

¹² וכידוע סיפר כ"ק רבינו הק' בעל דברי יואל ז"ל שהי' לו למרן הישמח משה 'סופר' שהי' כותב לו הקמיעות, והישי"מ היה אומר דכשהסופר כותב הקמיע עדיין אינו כלום, אלא כשאני לוחש עלי' (באשפרע) אני נותן בה חיות, וכן יסופר שהי' לו למרן הישמח משה שולחן מיוחד מלא מקמיעות וכשהיו מבקשים ממנו קמיע הי' פושט ידו והקמיע היתה מתקרבת עצמה לתוך ידו.

¹³ עיי' בס' זכרון יהודה שהגה"צ ר' יהודאלע הורוויץ ז"ל מדזיקוב-ירושתי' סיפר שבני הרה"ק מדזיקוב היו בטבעם פחדנים גדולים, ועיין בס' החכמה מאין (עמ' קי"ט) שרבי איציק'ל סטיטשינער סיפר שאביו הרה"ק מראזוואדאוו היה בטבעו חושש גדול, ואם היה צריך לנסוע במסילות הברזל, היה מגיע שעה לפני הזמן המיועד לכל יאחר את המרכבת הברזל. וכן בשנת תל"ט כשהוסיפו חלקה לשטח הבית

און זי האט געבעטן אז אזוי ווי ס'האט זיך פארשלעפט זאל ער גיין זאגן אז מ'זאל ווארטן אויף איר מיט די חופה.
דער אוועקלער רב וואס איז געווען דעמאלטס א יונגל האט פראבירט אריינצוגיין צום ראזוואדאווער רב זאגן אז דעם רב'ס שוויגער איז דא, אבער ער האט נישט געקענט אריינגיין, ס'איז א חתונה מיט חסידים, א גרויסער עולם, און ער איז געווען א פרעמד יונגל, און קיינער האט זיך נישט אומגעקוקט דארט אויף אים.

האט ער געזעהן אז די צייט רוקט זיך, האט ער זיך מיישב געווען אז ער גייט צו די רביצין וואס זי איז געווען זיין שוועסטער – א טאכטער פונעם ייטב לב, גיטל יהודית האט זי געהייסן, זי האט אים נישט געקענט ווייל זי איז געווען אסאך עלטער פון אים,¹⁶ און זיי פלעגן דאך נישט קומען קיין סיגוט – איז ער געגאנגען און געזאגט אז ער וויל צוגיין צו די רביצין, און מ'האט אים צוגעפירט צו די רביצין, און האט געזאגט 'איך האב א שליחות פון מיין מאמען מ'זאל ווארטן אויף איר מיט די חופה', זי קוקט אן דאס יונגעלעך... און זי פרעגט אים 'יונגעלעך ווער איז דיין מאמע?', האט ער געזאגט 'דיין מאמע איז מיין מאמע', איז זי געווארן איבערראשט, זי האט נישט געוואוסט אז איר מאמע – דעם ייטב לב'ס רביצין – איז דא, און זי איז געבליבן אונטערן שמאט, האט מען ארויס געשיקט א שליח מיט א וואגען מ'זאל איר אריינברענגען.

על כל פנים דאס האב איך געהערט פונעם טאטן ז"ל אז ער איז קיינמאל נישט געקומען קיין סיגוט, ווייל דער ייטב לב האט געגעבן קמיעות, און ער האט מורא געהאט דערפון.

הארמו"ר מתו"א: דער בלאזשובער רב האט געפרעגט פאר רבי אליעזר'ל דזשיקובער 'מה נשתנה'.

רבינו: אין ראפשיץ האט מען געמאכט א גאנץ יאר א 'שהכל' אויף קארטאפל, און צום סדר האט מען גענוצט קארטאפל אויף כרפס, און מ'האט געמאכט אויף דעם א בורא פרי האדמה,¹⁷ און דער בלאזשובער רב האט

16

שטילד בשנת תר"ה כמה שנים אחר הסתלקותו של מרן הישמוח משה ז"ל בשנת תשי"א, ואביו מרן הייט"ל אף קרא את שמו ע"ש מרן הישמוח משה, ואחותו הרבנית הצ' מראזוואדוב כבר היתה נשואה עוד בחייו של מרן הישמוח משה ז"ל.

17

ע' בס' תהלה למשה (דף י"ב) וז"ל: מורי זקני הגה"ק בעל ישמח משה וללה"ה לקח לכרפס בליל פסח תפוחי אדמה ובירך פרי האדמה, ואחרי

געפרעגט (את חו"ז הרה"ק רבי אליעזר מדזשיקוב ז"ל אביו של חתנו הרה"ק רבי משה מראזוואדוב ז"ל) א פופטע 'מה נשתנה', פארוואס א גאנץ יאר מאכט מען אויף קארטאפל 'שהכל', און יעצט פסח ביינאכט מאכט מען א 'בורא פרי האדמה'.

הארמו"ר מתו"א: ער האט אים אבער נישט געענטפערט אויפן פלאץ, ער האט אים געהייסן אריין קומען נאך יו"ט.¹⁸

רבינו: דעם בלאזשובער רב'ס זוהן איז געווען דער ריבאטימער רב, רבי יהושע, און ער איז שוין געווען א אור אייניקל פונעם ייטב לב, און אבני צדק (י"ד סי' ק"ו) איז דא א תשובה צום ריבאטימער רב, 'לנכדי האברך רבי יהושע שפירא'.¹⁹ נישט יעדער איז זוכה צו האבן אין זייןספר תשובות צו א אור אייניקל, און ער איז שוין געווען א יונגערמאן. דאס הייסט דער ייטב לב האט אויך געהאט אן אור אייניקל חתונה געהאט נאך בחיים חיותו.

ער האט געמאכט א ספר 'קרן ישועה'.

דומ"ץ קרית יואל: דער ריבאטימער רב האט געהאט א זוהן רבי ישראל (אבד"ק בלאזשוב) וואס האט דאזי געוואוינט אין וויליאמסבורג און שפעטער אין בארא פארק, ער האט איבער געדרוקט דעם 'צבי לצדיק'.

רבינו: יא, כ'האב געהערט אמאל א מעשה פון דעם בלאזשובער רב רבי ישראל, ער האט פארציילט פאר'ן טאטן, אז ס'איז געווען א ראזוואדאווער חסיד וואס האט נישט געהאט קיין קינדער ל"ע, און ער האט זיך אסאך געפראוועט ביים ראזוואדאווער רב, און געמוטשעט אויף דעם, און ס'האט נישט געהאלפן, אמאל איז ער געווען זומער אין באד (מעזן הקיץ) מיטן דזשיקובער רב דער אמרי נועם, ער איז דאך געווען דעם ראזוואדאווער רב'ס א

זה סיפר לו נכדו מרן הייטב לב איך ששמע שהגה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ ז"ל הי' מברך שהכל על תפוחי אדמה, עמד וחשב איזה רגעים ואמר לו 'אולי האמת עם הרב מראפשיץ', ולקח ספר הערוך והראה לו ששם כתוב 'כמהין ופטריות שקורין מארטאפל' ומובן שזה נתחלף עם מה שאנחנו קורין 'קארטאפל' והוא התפוחי אדמה, ועליהם מברכים באמת שהכל. ומאז שוב לא בירך הישמוח משה על התפוחי אדמה, וכמדומני שלקח פעטרייזל לכרפס מיום זה והלאה.

18

ידוע שאז אמר לו חו"ז הרה"ק ששיב לו תשובה על זה בחוה"מ, ונכנס להדרו, וכאשר יצא לא רצה לגלות מה שהשיב לו חו"ז, רק אמר, שדבר אחד יכול לומר ששוב לא ישאל מחו"ז הרה"ק קושיות כאלו.

19

וה"ל הייטב לב בתחילת התשובה: 'החיים והשלום לאחובי נכדי האברך החרץ ובקי מו"ה יהושע שפירא נ"י'.

דומ"ץ קרית יואל שאל את האדמו"ר מת"א: דער זיידע (האדמו"ר בעל שומרי אמונים ז"ל) האט אסאך מקבל געווען פון בלאזשוב.

האדמו"ר מת"א: יא, ער האט אים געהאלטן פאר זיין רבו מובהק. פון קינדווייז-אן איז ער שוין געפארן צו אים. דער בלאזשובער רב האט אים געבעטן ער זאל מיטקומען מיט אים קיין ריישא...

רבינו: סוף ימיו האט ער געוואוינט דארט, ער איז דארט נפטר געווארן, און ער ליגט דארט אין ריישא.

ער איז געווען א גרויסער מענטש דער בלאזשובער רב. דעם בני יששכר'ס אן אייניקל.²⁰

האדמו"ר מחוסט: אונזער זיידע, דער טאהשער רב (הרה"ק רבי אלימלך ז"ל) איז אויך געווען א בלאזשובער תלמיד, רבי אלימלך טאהשער. נאך וואס זיין רבי (הרה"ק ר' אליעזרל קאמארנער איז נסתלק געווארן איז ער געווען א תלמיד מובהק פונעם בלאזשובער רב.

דומ"ץ קרית יואל: ס'איז אינטערסאנט אז דער בלאזשובער רעדט פון א שטיקל בני יששכר וואס ס'האט נישט געשטימט אזוי מיט א לשון פון די גמרא, שרייבט ער אן אינטערסאנטן לשון 'שהיה מרוד בעבודת הקודש' האט ער אפשר נישט געדענקט אזוי, און האט געקענט מאכן א טעות מיטן לשון, ווייל ער איז געווען מרוד אין עבודה - אין כח התפילה - ווען ער האט געזאגט די תורה.²¹

20

בנו של הגה"ק הצמח דוד מדינוב ז"ל.

21

ו"ל בשו"ת צבי לצדיק (סימן י"א): וכבר נשאלתי בכינוא בזה כ"פ על ספריו הנחמדים, והגם שתרצתי את כולם יפה יפה ת"ל. אבל אחר האמת יש בנמצא לפעמים שהיא באמת כען שגיאה ובפרט שהספר הנחמד הלוח עיקרו בא רק להלהיב את נפש השומע בשלחנו של מקום בסעודתא דשבתא. ומרוב טרדותיו הקדושים שהיה מרוד או בכמה ענינים שונים מן דרכי התורה ועבודה ומתוך שרצונו המהיר לקשר הענין ההוא דעסיק בה עם פשטות התורה כדרכו בקודש לכן נודמן לפעמים שעלה על רעיונו הק' איהו מימרא בש"ס וכדומה מדברי הכו"ל ומחבר המחבר לטהור בקשר על קשר לדברי הכו"ל ולא הביט ולא הקר או במחשבתו וכו', אשר ע"כ אין להרעיש ע"ז ולדחוק ולתריץ הדברים. ומה שכתב כבוד ידידי נ"י בשם השל"ה הקדוש שמצוה לייגע א"ע לתריץ דברי הקדמון, דברי השל"ה הקדוש כבר ידועים לי, והלא זה היא דרכי כל היום להשיב לשואלי דבר בעה"ת ולתריץ דברי הקדמונים בכל כחו, רק אעפ"כ זה היא רק בדבר המצוי ושכיח טובא, אבל בדברים כאלה שהיא כמעט נראה לעינים שהוא כעין טעות יחי' הטעות והשגיאה איך

ברודער, האט דער חסיד זיך מזכיר געווען אז ער דארף געהאלפן ווערן מיט קינדער, זאגט אים דער דזשיקובער רב 'אז דו וועסט קומען צו אונז אויף ראש השנה, בין איך זיך מבטיח א בן זכר'.

אז ער האט געהערט אזא הבטחה האט ער געהאט חשק צו פארן קיין דזשיקוב אויף ראש השנה, אבער ער איז דאך געווען א ראזוואדאווער חסיד, און ער פלעגט פארן יעדעס יאר ראש השנה קיין ראזוואדוב, וואס טוט מען אין אזא צייט... האט ער זיך מיישב געווען אז ער וועט פרעגן דעם רבי'ן אליינס - דער ראזוואדאווער רב - וואס צו טוהן.

איז ער געפארן קיין ראזוואדוב, און פארציילט פארן ראזוואדאווער רב אז ער איז געווען דעם זומער אין א באה, און האט זיך געטראפן מיטן רבינ'ס ברודער, מיטן דזשיקובער רב, און ער האט מיך געזאגט 'אז דו וועסט זיין ראש השנה אין דזשיקוב בין איך זיך מבטיח א בן זכר, וויל איך פרעגן רשות פונעם רבי'ן, זאגט אים דער ראזוואדאווער רב 'מיין ברודער דער דזשיקובער רב איז א איש אמת, און אז ער זאגט צו, וועט ער מקיים זיין, פאהר לחיים ולשלום קיין דזשיקוב, אזוי האט ער באקומען רשות פונעם ראזוואדאווער רב.

ראש השנה אויפדערנאכט, זענען אלע אדורך געגאנגען אין ראזוואדוב זאגן 'לשנה טובה' כנהוג, דער ראזוואדאווער רב זעהט דעם איד וואו ער קומט וואונטשן 'לשנה טובה', און ער פרעגט אים 'כ'האב געמיינט אז דו פארסט קיין דזשיקוב, זאגט דער איד 'אמת, כ'האב טאקע געקלערט צו פארן, ווייל דער דזשיקובער רב האט מיר צוגעזאגט אויב איך וועל זיין ביי אים ראש השנה וועל איך געהאלפן ווערן, אבער כ'האב נאכדעם אריינגעטראכט 'וואס וועט דא זיין, איך וועל פארן קיין דזשיקוב, און איך וועל געהאלפן ווערן, און וואס וועט דער עולם זאגן, 'דער דזשיקובער רב קען יא, און דער רבי קען נישט...', האב איך זיך מיישב געווען אויב אזוי פאר איך נישט.

דער ראזוואדאווער רב איז געווען אזוי איבעראשט פון דעם און ער רופט זיך אהן 'אויב אזוי, זאג 'איך' דיר צו א בן זכר, און ער איז טאקע יענעם יאר געהאלפן געווארן.

האדמו"ר מת"א: דער בלאזשובער רב האט צוגעלייגט, אז דער חסיד האט דאס געמיינט אלס קידוש השם, ער האט עס געמיינט ערליך, וועגן דעם האט ער געמוזט אים צוזאגן...

רבינו: ער האט געשיקט אידן קיין אמעריקא, ווייל ער האט געזאגט 'די ערד ברענט דא'...

דומ"ץ קרית יואל: עס איז געווען אסאך בלאזשוכער חסידים דא אין אמעריקא פאר די צווייטע קריג.

רבינו: אזוי האט ער געזאגט 'די ערד ברענט דא'...

רבינו נתכבד בברכת לחיים

ואיחל רבינו לחיים לדומ"ץ קרית יואל להאדמו"ר מת"א

ולהאדמו"ר מחוסט לחתן והמחותנים ולכל הנאספים

האדמו"ר מחוסט: דער טאזשער זיידע רבי אלימלך טאזשער איז געווען ביים בלאזשוכער רב, האט ער אים געזאגט, דו האסט אנגעהויבן מיט א ישיבה, איך שיק דיר תלמידים, כזויל דו זאלסט מרביץ תורה זיין. און דער בלאזשוכער רב האט אים געפרעגט ווי אזוי ער פירט זיך בנוגע 'לעקיך מיט בראנפן', אויף וואס ער מאכט קודם די ברכה, האט ער געזאגט אז ער פירט זיך ווי דער קאמארנער (הגה"ק בעל היכל הברכה ז"ל) צו מאכן קודם א ברכה אויף די בראנפן. האט אים דער בלאזשוכער רב געבעטן ער זאל אים געבן א תקיעת כף אז ער וועט אויפהערן אזוי צו טוהן, נאר ער זאל קודם מאכן א ברכה אויף די מוונות. און ער האט אים טאקע צוגעזאגט אז ער וועט אזוי טוהן.

ווען ער איז אהיים געקומען, האט ער געהאט א מנהג אז נאך פאר ווען ער איז אהיים געגאנגען אין שטוב, איז ער אריין אין ביהמ"ד און ארויס גענומען א ספר און געלערנט אביסל, און 'יעצט ווען ער איז צוגעגאנגען צו די ספרים שאפע איז אראפ געפאלן אויף דער ערד א ספר, און ווען ער האט עס אויפגעהויבן האט ער געזעהן אז דאס איז דעם קאמארנער'ס ספר (מעשה אורג על המשניות) און ס'איז געווען אויפגעמישט אויף דעם פלאץ וואו ער שרייבט אז מ'דארף

האדמו"ר מת"א: ער האט עס געמעגט זאגן, אונז קענען מיר עס נישט זאגן, מ'האט דאך נישט קיין השגה אינעם הייליגן בני יששכר.

רבינו: דער זיידע ז"ל דער ייטב לב שרייבט אויפן דברי חיים 'מרב טרדותיו בעבודת הקודש לא זכר דברי עצמו',²² 'פעם אומר כך ופעם כך', עפעס אזא אויסדרוק האט ער אויף דעם.

האדמו"ר מת"א: זיי האבן דאס געמעגט זאגן...²³

דומ"ץ קרית יואל: כ'מיון נאר צו באמערקן דעם חלק וואס ער שרייבט אז דער בני יששכר איז געווען אזוי טרוד בעבודת הקודש, אזוי ווייט אז ער איז געווען אויסגעטוהן אינגאנצן פון אלעם...

האדמו"ר מת"א: דער טאטע ז"ל פלעגט פארציילן א מעשה פונעם בלאזשוכער רב, ס'איז געווען א איד אין פתח תקוה וואס איז געווען א משמש ביים בלאזשוכער רב - ער ברענגט די גאנצע מעשה באריכות (בספרו דברי אמונה לפסח) - דעמאלטס האט זיך שוין אנגעפאנגען די קריג, ביי די ערשטע וועלט קריג האט ער נאך געלעבט, ער האט דערציילט מעשיות אז ס'וועט זיין שווערע צייטן רחמנא ליצלן וואס ס'וועט זיין פארמאכט די מויערן פון הימל און קיינער וועט נישט קענען צוקומען.

דומ"ץ קרית יואל: א בחינה פון 'גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי' (איכה ג, ח).

האדמו"ר מת"א: יא. און ער האט צוגעענדיגט און געוויזן אויף זיך: 'אבער די ווייסע בארד וועט דאס שוין נישט זעהן...'. ער האט געהאט אפענע אויגן, ער האט מרגיש געווען...²⁴

שיח' אין כדאי לבלות זמן רב על זה. רק למען כבוד זקניו הקדושו וללה"ה לקחת לי פנאי לתרץ דבריו בדרך אפשר כנ"ל.

ואגב, מפורסם מעשה פלא שסיפר הגה"ח רבי יעקב שלמה פרידמאן ז"ל מפתח תקוה מחסידי בלאזוב, שהבלאזובער רב היה אומר על עצמו תמיד שהוא יודע כמה שנים יהיה, כי אחר פטירת אביו הרה"ק רבי דוד מדינוב ז"ל נסעו לצאנו הוא וב' אחיו הרה"ק בעל הנותן אמרי שפר והרה"ק מביקאוסק ז"ל, והרה"ק מצאנו ז"ל אמר עליו "דו וועסט זיין רבי אויף אייביג", וחשב בדעתו שכנראה כוונתו לעולמו של יובל, דהיינו חמישים שנה.

ואכן, חמישים שנה אח"כ ביום י"ט אדר - יומא דהילולא של מור אביו ז"ל - התחיל לדבר מהרה"ק מאפאט ז"ל, וביום ה' ניסן נסתלק לגנוי מרומים. ועל מצבתו נחרת: "רב ומנהיג החסידים שהי' מסתופפים בצלו הק' חמישים שנה מיום ליום מעת שנפטר אביו זצ"ל עד יום שנחלה חולה שעלה למרום תנצב"ה זצלה"ה".

האדמו"ר מתת'א: ס'איז דא וואס דערציילן די מעשה פון סוכות אויפן ערשטן בעלזער רב, אז ער האט אויך מוכד געווען רבי דוד'ל דינובער צו איינשטיין ביים אים אין סוכה, ער האט אים זייער מקרב געווען, און דער שר שלום האט זיך אמאל אהנגערופן פאר די רביצין: 'אז מ'האט אזעלכע קינדער קען מען גוט שלאפן...'

רבינו: אויפן שינאווער רב האט ער עס אויך געזאגט, דער שינאווער רב איז געווען אין בעלזא, האט דער בעלזער רב געזאגט פאר די רביצין 'אז מ'לאזט איבער אזא וועג קען מען שלאפן רוחני...!'

דעם שינאווער רב'ס מומער - דעם דברי חיים'ס רביצין - איז געווען אין לובלין, זי איז אריינגעגאנגען צום רבי'ן פון לובלין איידער דער שינאווער רב איז געבוירן געווארן, און דער רבי פון לובלין האט זיך אויפגעשטעלט פאר איר. האט ער געזאגט 'נישט פאר דעם שטעל איך מ'ך אויף ווייל זי איז א בת תלמיד חכם' - זי איז דאך געווען א טאכטער פונעם ברוך מעס - 'און נישט ווייל זי איז אן אשת חבר, נאר וועגן דעם קינד וואס זי וועט האבן...!'. זי האט זיך דעמאלטס געזעגענט מיט א קוויטל ביים רבי'ן פון לובלין.

האט זיך דער שינאווער רב אויפגעטון אז דער רבי פון לובלין האט איהם שוין אינזיגען געהאט, נאך איידער ער איז געבוירן געווארן.

האדמו"ר מתת'א: דער שינאווער רב האט דאך געהאט א גרויסע נס אלץ קינד.

רבינו: יא, א וואגן איז איהם אריבער געפארהן. דעמאלטס איז ער געוועהן זייער מסוכן, און דער דברי חיים האט געזאגט, כ'האב מ'ך איינגעשפארט (הרב'ה ודפציר בתפילה) און מ'האט מיר געמוזט נאכגעבן,²⁶ אזוי האט ער איהם אויסגע'פועל'ט.

26

ע' בס' דברי תורה (מחז"ת אורח ק"א) שלעת זקנותו של הדברי חיים נחלה אחד מבניו, וצויה להאנשים לומר תהלים בצבור ולהתפלל עבור רפואתו, ואמר, הן בימי נעורתי כשהיה בני הבכור ר' יהוה'אלי (הוא הר"ק משינאווי) עלם כבן שבע שנים, עברה עליו עגלה מורכבות סוסים, ובא הרופא ואמר וכו' ולא יחיה עוד רק איזה שעות, והיה צר לי מאוד מאוד, והתנפלותי בבכי ובתחנונים בבקשתי לפני הוצר בראשית יתברך שמו ונושעתי כי נתרפא בעזהשוי"ת, אבל אז הייתי כעבד פשוט לפני המלך אשר בבקשתו יפיל עצמו לארץ לפני הפתח, אבל עתה לעת זקנתי הגני כשר לפני המלך אשר לא יוכל לבוא בכל עת וכו', על כן לא אוכל להפציר כל כך, אבל אתם כבני חיל המלך תוכלו להתפלל בעד בני החולה, עכ"ד.

קודם מאכן א ברכה אויף די בראנפן. האט ער פארשטאנען אז דאס איז ווייל ער האט געוואלט משנה זיין פון זיין מנהג, איז ער צוריק געגאנגען צום בלאזשובער רב, און פארציילט וואס ס'איז געשעהן, אז מ'האט אים געוויזן א סימן פון הימל ער זאל נישט משנה זיין. און דער בלאזשובער רב האט אים געגעבן רעכט און האט אים מוותר געווען אויף זיין תקיעת כף.

זיין טאטע רבי משולם פייש (הגה"ק אבד"ק מאהש ז"ל) איז נאך געווען א תלמיד פון רבי דוד'ל דינובער.

רבינו: רבי דוד'ל דינובער איז אמאל געווען אין צאנא, און דער צאנזער רב האט אים שטארק מקרב געווען, איינס פון די כיבודים וואס ער האט געוואלט איינעם מוכד זיין, איז געווען אז ער איז איינגעשטאנען ביי אים, און ער האט אים געגעבן די סוכה פאר א אכסניא, דארט איז ער איינגעשטאנען, דאס איז געווען אזא חשובער כיבוד. און ווען ער (הרה"ק רבי דוד'ל) איז געווען אין צאנא, איז ער אלעמאל איינגעשטאנען דארט אין די סוכה.

ווען ער האט שוין געוואלט פארן - ער איז געפארן נאך געלט - איז ער אריינגעקומען זיך געזעגענט פונעם דברי חיים, האט דער דברי חיים אים געפרעגט 'פארוואס פארט איר שוין? פארוואס בלייבט איר נישט נאך?', האט ער געזאגט 'איך זיין מיר אין די סוכה, אבער מיין רעביצין מאכט שוין הקפות...!'. (שהיא צריכה ללוות כסף למחותה, מלשון והחנני מ'קפה').

רבי דוד'ל דינובער פלעגט צו זאגן ווערטלעך.
א' הנוכחים: דער צאנזער רב האט געזאגט אויף זיי דעם רמז אה"ד?

רבינו: איך האב געהערט אז דעם רמז אויף אה"ד האט געזאגט רבי אייזיק'ל קאמארנער, ער האט עס געזאגט אין א שמועס מיט רבי דוד'ל דינובער, אז דער א' איז 'אייזיק' דאס האט ער געזאגט אויף זיך, ח' איז 'חיים' (הרה"ק בעל דברי חיים מצאנא) און ד' איז דוד (הרה"ק מדינא).²⁵

רבי דוד'ל דינובער פלעגט דאך זאגן ווערטלעך, האט ער געזאגט 'מילא ער האט מ'ך געלייגט צום סוף פארשטיי איך, אבער פארוואס לייגט ער זיך צום ערשט?!'.

25

כן מובא בס' י"ג אורות (ח"א) בשם חותנו הק' רבי איציק'ל מפשעווארסק ז"ל.

האדמו"ר מתו"א: דער ראפשיצער רב האט איהם געשיקט שמן זיט פון חנוכה מיזאל איהם אנשמירן.

רבינו: דער שינאווער רב האט געהאט אריכות ימים, ער איז געווען א זקן מופלג, און איז געווען געזונט.

דער טאטע ז"ל האט דערציילט, אז אין ראצפערט איז געוועהן א שאפע מיט א דיקע האלצערנע דעקל פון אויבן, און ס'איז געווען געשפאלטן, האט דער זיידע ז"ל רבי שלום אליעזר'ל געזאגט אז ער האט דאס נאך מיטגעברענגט פון טארנא, און דער שינאווער רב איז געוועהן ביי איהם – ער איז איינגעשטאנען ביי איהם נישט איינמאל אין די שטאט טארנא – אינדערפרי האט ער געזאגט ברכת התורה, און ער האט געקלאפט מיט די הענט, מיט אזא התלהבות אש קודש האט ער געזאגט ברכת התורה, אז ס'איז געשפאלטן געווארן.²⁷

מיין טאטע ז"ל האט נאך געזעהן דעם שפאלט אויף די שאפע אין ראצפערט.

א' הנוכחים: ס'איז געווען אויך א קעסטל וואס דער שינאווער האט געזאגט 'אשר יצר'²⁸ – ביים שינאווער רב איז די ברכת 'אשר יצר' אויך געווען א גרויסע עבודה – האט ער געגעבן א זעין און דאס צוקלאפט.

רבינו: דער קדושת יום טוב האט געשיקט דעם זיידע (מרן העצי חיים ז"ל) אלץ קינד קיין שינאווא. דאס האב איך געהערט פונעם טאטן אז ער האט איהם געשיקט, אבער פון אנדערע האב איך געהערט אז דער קדושת יו"ט האט איהם געזאגט: 'איך שיק דיר ווייל איך וויל דו זאלסט זעהן וויאזוי מיזאגט די

27

בס' אלה מסעי (עמ' פ"ו) הביא מה שסיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל, כי הרה"ק משינאווא היה לו עבודה גדולה בעת אמירת ברכת התורה בכל יום, וסיפר רבינו שהכיר יהודי אחד אשר זכה לראות פעם את הרה"ק משינאווא בעת אמירתו ברכת התורה בבוקר בלהט אש קודש, והיהודי הלך נחמץ במשך השנים, אמנם בכל פעם אשר סיפר מעבודתו והתלהבותו של הרה"ק משינאווא בעת ברכת התורה זלגו עיניו נחלי דמעות, ועיניו ששמוכי הסיפור הג'ל' מהארון שנסדק בשעת אמירת ברכת התורה של הרה"ק משינאווא ז"ל.

28

ה' מונח אצל הרב החסיד ר' ישראל יודא ניימאן ז"ל מונכדי וקני אנשי שלומינו בויליאמבורג יצ"ו, ה' חתן הגה"צ ר' אשר שטיינמעץ ז"ל, נכד הגה"צ ר' נפתלי רובין ז"ל אבד"ק ווישניצא, חתנו של הגה"ק משינאווא ז"ל. ור' אשר הי' חתנו של הגה"ק רבי ישראל פריינד ז"ל אבד"ק הניאד יצ"ו.

ברכה 'אשר יצר'²⁹

ביים דברי חיים איז דאס אויך געווען, אין צאנז איז אויך געווען די ברכת אשר יצר א גרויסע עסק.³⁰

ובירך רבינו את החתן ניי"ו ואת הנאון הדומ"ץ שליט"א ושאר הרבנים האדמו"רים שליט"א ואת כל המחותנים שיחיו, ויצא רבינו במחול לצדיקים עם החתן והמחותנים ונפרדו לשלום

29

ע' בס' רבינו הקדוש משינאווא (ח"ב עמ' תשפ"ט): "הקדושת יום טוב הירבה לשלוח את בנו העצי חיים בימי צעירותו לשינאווא, ובכל אימת שנסעו קבוצת חסידים מסוגעט לשינאווא צירפו עמם. ומסופר שלפני הבר מצוה בטרם מלאו לו י"ג שנה שלחו אביו לשינאווא וכה אמר לבנו: "ברצוני שתלמד שם איך לומר 'לשם ייחוד' קודם הנחת תפילין, ואיך מברכים 'אשר יצר'!" כידוע מודל עבודת רביה"ק בברכת אשר יצר".

30

ע' בס' שיה זקנים (ח"ב עמ' ר"ס) שפע"א הגיע איזה איש מדייטשלאנד להתברך מהרה"ק מצאנז, אמנם היו שם הרבה אנשים גדולים ולא נתנו לו להכנס שם, ע"כ החליט שיעמוד מאחורי הדלת אולי ישמע את קולו עכ"פ, ושמע את הרה"ק אומר אשר יצר, ותיכף אחר שגמר פתח הרה"ק הדלת ופנה להאיש הג'ל' עס לוינט זיך צו קומען פון דייטשלאנד צו זעהן אז ברכת אשר יצר איז אויך א ברכה.

ועיין בס' נפלאים מעשיך בשם הגה"צ מפאפי' הי"ד, שהגה"ק מצאנז ז"ל היה יכול להתלהב בברכת אשר יצר שעות ארוכות ברוב דביקות.

וכן ידוע שבצאנז שמו דגש חזק על ברכת אשר יצר לברכו בכוונה מרובה, אשר ברכה זו היא מן הדברים העומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלין בה, וידוע רבות מודל ההתלהבות שראו אצל מרן הק' מצאנז בברכה זו.

וסיפר, שכמה חסידים מבני היכלא של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מוויזיטשוב ז"ל הלכו אחר הסתלקות רבם לתור אחר מקום שיוכלו ליקח ללמוד מושם לעבוד את ה', והגיעו לחצר הקדוש בצאנז, ואחר שנסעו לביתם שאלו להם חבריהם מה נתחדש להם בצאנז, ענו ואמרו, בצאנז נודע ונתחדש לנו שכרכת אשר יצר "איז אויך א ברכה".

וע"ע בס' שיה זקנים (עמ' רס"ה) שפע"א הגיע איש א' לצאנז עם בעל עגלה איש פשוט מאוד, וכשהגיע קרוב לאכסניית הרה"ק פתאום שמע צעקות אוי געוואלד, וכששאל את הבעל עגלה לפרש הצעקה, השיב לו בפשטות מסתמא האט אונזער רב געמאכט א שהכל אדער א אשר יצר.

צווייטענס צימער, דערצו איז געווען דאס מציאות אז א ציבור פון הונדערטער אנ'יש און א טייל מונבדי הערד פון חיל - האבן גמור'ל מנהגות, זיך ארויסגעלאזט קיין ארץ מיטוואך נאכט, (מוחוסר אחריות) אהן קיין שום פלאן פון רעזערווירן א שטוב, און דאס איז אויך געפאלן אויף די עסקנים זיי צו פלאצירן בשעת מעשה כפי הכולת.

דאט דאס געברענגט געוועזע
מיטשארטערדערנישן און עגמות נפש
פאר א צאל רעזערווירטע געסט, ובפרט
פאר א קליינע צאל חשונע נדיבים
בעס נאכדי הערד וועלכע זענען נישט
געווארן סערווירט כפי ערכם.

אתכם רגלון סר'חתינו.

ווי מיר האבן שוין דאס ערווענט אינעם פארגאנגענהייט און ווי דער ציבור האט געזען, דער דארף מירון איז נישט קיין פלאץ מיט גענענט גאטן און באשטימטע אדרעסן - וואס צוליב די סיבה האט מען געטוישט די נאטן אויף שמות הקודש נאר ספיר רבוחינו דק' - און דאס האט אויך צוגעגעבן צו די צומינענע שיי געוועזע געסט.

אשריכם תלמידי וחסידי, כ"ק מרן רבינו שר'ל"א!

מיט שטאלץ האט זיך ארויסגעצייגט דורכאויס די גאנצע ימי בקיור אין מירון, ווי רוב רבם פון געוואוינענעם ציבור האט בכלל נישט געקוקט אויף קיין שום זייטגע גשמיות'דיגע צרכים און באקוועמליכקייטן, מ'האט זיך געוויקט במקצת פון של הגנה האלקי ובקדושת השבת במחיצתו פון כלק מרן רבינו של"ט"א, ווי אלע וואס פארן קיין מירון ווייסן אז מירון איז א פרימיטיווער דארף מיט ווייניג געמיות'דיגע באקוועמליכקייטן, האט מען בעיקר ארויסגעקוקט בלויז זיך צו דערדייבן במקצת המקום, און ברוך ה' אז דער איובת און רווחיות פונעם געוהעכענע שבת קודש האט אלעס געדעקט... און דער הימליכער טעם וועט אויף לאנגע יארן פארבלייבן ביי אלע באטייליגטע.

מיר דאמטן אויפן עבר, און קוקן אויס אויף ריבא, אז די אלע מבלתי שותף זעלי עושה רושם זיין צו ברענגען די ריכטיגע שיעור בדבד שיעור וחסום וואס מ'האט געפיל געווען באמיר מיראש, און נאך לאנגע געווענע יארן אלץ מיר זיך קענען דירעקטעם לאז קוירטן פון כ"ק מרן רבינו ונחמ'ק שליט"א ונאזר קודשנו מען וועל ער ביאת נחמל נחמל ביק בא"א

החזרתים בכבוד וועד השבת המרומים

דער אנוועזענער ציבור האלפים האט אויך מיטגעהאלטן און אנערקענט מיט וואונדער ווי דורכאויס דעם גאנצן שבת איז געווארן סערווירט אינעם גענאטלישן שאטער קירוב צו 6,000 פארזעט מיט א פולע סעודת שבי'ק אויף א מאדן פיין און געשמאק, בלא טעם, מ'האט דאס באוויזן צו ערווירן מיט קירוב צו 300 סערווירערס, געשיקט און באקוועם, רייך און זויער, און דאס איז אין צוגאב צו די אריבער טויזנט נפשות וואס האבן זיך געווען צו עסן די סעודות שבת פרויזאט און מוסר געווען די אכטניות.

ווי יעדע דבר שבכבודושה וואס קומט אן שווער, האבן מיר דא אויך גע'רעכנט' אויף פארשידענע עיובים און שוועריקייטן, אבער האמת ניות לזימור אז דאסמאל איז דאס געווען פיל מער ווי מ'האט זיך געקענט פארשטיען, מיר האבן מיטגעמאכט נאר אסאך עגמות נפש ממש אויף יעדן טריט און שריט פון די ארטיגע אינסטאנצן וועלכע האבן געקוקט מיט די נישט-גוט-אויף אויף אויך האבן הרמת כח הקדושה פון א ריזן סאטמאר ציבור, און אין די לעצטע מינוט שוין נאכן מאנשן זיין אלע פערמיטן און אויפגעשטעלן די בנינים וואס האט אונז געקאסט סכמים עצומים, און נאכן זיך לאזן קאסטן אויף וואס ס'האט אויסגעפעלט וו"ל... האבן זיי שפעטער צוריקגעצויגן געוויסע חלקים פון פערמיטן און געזוכט ענג צו מאכן אויף טריט און שריט, זיי אינעם דעם שלחנות און סיי ביים מקום התפלות זיי האבן פרובירט אנצווייען א בולע ווי כאילו זיי זאגן זיך פאר אונזער וואוילזיין, ווי דער ציבור האט דאס אליינס מיטגעהאלטן אפס קצוה מוצא שבת בשעת די הדלקה, ווען מיר האבן זיך פון פריש געלאזט קאסטן אויף זייטיגע אויסטאן וו"ל, און ב"ה אז אלעס איז אריבער כדוגן בזכות הגנה האלקי.

צו די זעלבע צייט מוזן מיר אויך באטאנען, אז טראץ באלד פון אנהויב האט זיך געמאלדן א אומבולעליכער ציבור לאלפים אנשי שלומינו אויס לעה מכל קצוי תבל און מיר האבן פרובירט יעדן צו פלאצירן לפי ערכו חרם, האט דער שטראם פון רעגיסטראציעס אנגעהאלטן ביז צו די לעצטע מינוט, ועד בכלל, וואס האט ווי פארשטענדליך פארשווערט די ארבעט פון קעגנער מסדר זיין די ידירות פונקטליך לויט די באשטיעלונגען און כפי כבודם חתום פון יעדן איינעם, און צוליב די פארשידענע טוישונגען אין די לעצטע מינוט, און דערצו וואס עטליכע אנשי מירון מיט גרויסע קאמפלעקסן פון דירות האבן אויסגעשפיילט אין די לעצטע מינוט, ועל כולם די געציילטע יחידים וועלכע האבן בשגגה או בודון אוועקגענומען א

מיט אומבאשרייבליכע הרגשים פון הלה והודאה להקב"ה אויף די לעכטיגע צוויי וואכן וואס אלפי ישראל האבן זוכה געווען מיטשולען אין ארצ'ה'ק דורכאויס די ימי בקיור קודש פון כ"ק מרן רבינו נחמ'ק שליט"א.

ובפרט דייסיטאריש-געוהעכענע ימי האורה אין אתמא קדישא מירון בער'א קדישא פון התנא ראלקי בצ"ב זי"ע.

אשרי עין ראתה קהיל'נו בחזרתא דבר יוחאי, אשרי עין ראתה קהיל'נו בחזרתא דבר יוחאי,
דאס התרוממות, התעלות, קדושה און שחרות דורכאויס אלע מאמועות, און די השראת הקדושה און הרהורי תשובה והתעלות וואס כ"ק שליט"א האט אריינגעבאלאזן אין אלע אנשי שלומינו, לזומינו ולנשאונו מיט קבלות טובות בכל תחומי החיים, מיר ולדורות, ברוחו ירוממנו ובאמרות תורתו נשאינו.

אשרינו אשרינו, אשרי חלקינו.

מיר האבן נישט די ווערטער ארויסצוהייבן די ייטעא דשמא וואס האט באגלייט 'זכות הצבור' דעם גארניצען און הייליגן פראיעקט אויף טריט און שריט.

דורכאויס די אכט חדשים שווערע ארבעט איינצורישן אזא מסע המרומם און שבת קודש באהרה קדישא מירון אויף אזא מאשטשעפלעכן פארנעם, סיי מיטן אפדינגען און אהערשטעלן טויזנטער אכטניות אינעם דארף מירון, וואס נעמט אריין אומצאלאגע לאגיסטישע פריטי פריטים, דאס אויפשטעלן די אלע ריזן בנינים וואס זאל דינען אלעס אכטנא ביי די תפילות, סעודות חול ושבי'ק און הייליגע טישן פאר אזא ריזן ציבור, און סיי מיטן פלאצירן - אין א קורצע צייט פון דאנערשטאג מיטאג ביז עש"ק אינדערפרי - קירוב צו 6,000 רעגיסטרירטע אנשי שלומינו פון איבער ארץ הקודש ווארצות הגמולה אינעם דערפול מירון, א זאך וואס האט שווער איר גלייכן און די היסטאריע, און כסיערתא דשמא צו די פולסטע צופרידנהייט פון כמעט יעדן פונעם ציבור האלפים בלעך"ר.

אשריכם תלמידי וחסידי, כ"ק מרן רבינו שר'ל"א!

